

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: Utdanningsvitenskap, norskdidaktikk	Vårsemesteret, 2019 Åpen
Forfatter: Amanda Langeland Sandvold (signatur forfatter)
Veileder: Magne Ove Rogne	
Tittel på masteroppgaven: Audiovisuell oversettelse: En komparativ tekstanalyse av engelsk tale og norsk teksting i <i>The Big Bang Theory</i> Engelsk tittel: Audiovisual Translation: A Comparative Text Analysis of English Speech and Norwegian Subtitles in <i>The Big Bang Theory</i>	
Emneord: Audiovisuell oversettelse, komparativ tekstanalyse, oversettelse, språk	Antall ord: 36 294 + vedlegg/annet: 42 999 Stavanger, 10. juni 2019

Audiovisuell oversettelse

En komparativ tekstanalyse av
engelsk tale og norsk teksting i
The Big Bang Theory

(Side3, 2017, foto: CBS)

Traduttori traditore

-

Oversettere er forrædere

(Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2017, s. 205)

Forord

Prosjektet startet med en nysgjerrighet for oversettelse og det førte til et overveldende møte med et spennende språkfenomen gjennom beskrivende teorier, ivrige fagpersoner og mange timer med seriefråtsing.

Siden jeg ikke var en ekspert på oversettelse eller teksting tok jeg kontakt med flere bedrifter og forbund innen dette feltet. I svarene ble jeg møtt med begeistring og mye informasjon. Jeg vil spesielt takke Reidun Martol fra tekstredaksjonen i NRK som inviterte meg på besøk. Her fikk jeg møte flere som arbeider med ulike oppgaver innen teksting og dette ga meg god inspirasjon til videre arbeid. Blant dem takker jeg spesielt Marianne Hagen som ga meg tilgang til et av hennes foredrag om teksting av «søppel-TV».

Andre som fortjener en spesiell takk er Henrik W. Johnsen, nestleder i NAViO (Norsk audiovisuell oversetterforening), som har vært en støtte i arbeidet og gitt meg kommentarer underveis. En takk må også gis til Ekaterina Pliassova fra NAViO for hjelp i startfasen og inspirasjon til datautvelging. Andre som har gitt meg informasjon om teksting i Norge er Steinar Birkeland fra Hørselshemmedes Landsforbund. En takk rettes også til Discovery Network Norway som har gitt meg tilgang til tekstingen av *The Big Bang Theory*.

Jeg vil også takke veilederen min, Magne Rogne, for gode samtaler. Til slutt vil jeg takke for støtten fra venner og familie, spesielt mine medstudenter Kristin og Stina, som har holdt motivasjonen oppe og bidratt i mangfoldige diskusjoner om teksting.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
2	Metode	5
2.1	Design.....	5
2.2	Komparativ tekstanalyse.....	7
2.3	Datautvelging.....	8
2.4	Transkripsjon av talen.....	10
2.5	Analyseprosessen.....	13
2.6	Validitet og reliabilitet.....	18
2.7	Forskningsetiske spørsmål.....	21
3	Teori	22
3.1	Formålet med teksting.....	23
3.2	Tekstingens historie.....	29
3.3	Oversettelsesteori.....	31
3.4	Audiovisuell oversettelse.....	38
3.4.1	Tale til skrift.....	40
3.4.2	Påvirkning av originaltalen.....	43
3.4.3	Tilgang til originaltalen.....	45
3.4.4	Reduksjon og lesehastighet.....	45
3.4.5	Bred kunnskap.....	48
3.4.6	Tidsfrister og lønn.....	48
3.4.7	FAR-modellen.....	49
3.5	Retningslinjer for god teksting.....	51
4	Presentasjon av analysen	54
4.1	Reduksjon.....	55
4.1.1	Komprimering.....	56
4.1.2	Tar vekk deler av ytring.....	57
4.1.3	Ytringer som ikke er tekstet.....	58
4.1.4	Trekker sammen to ytringer.....	60
4.2	Oversettelser innen ulike språkkategorier.....	61
4.2.1	Idiomer.....	61
4.2.2	Bruk av engelske ord og uttrykk.....	62
4.2.3	Banneord.....	62
4.2.4	Enkeltord.....	63
4.2.5	Kontekstpåvirka fraser.....	64
4.2.6	Påstand blir spørsmål og spørsmål blir påstand.....	65
4.2.7	Kreativt språkbruk.....	65
4.2.8	Oversettelse av sang.....	66
4.2.9	Samme scene, ulik teksting.....	66
5	Drøfting	68
5.1	Utfordringer knyttet til reduksjon.....	68
5.1.1	Reduksjon ved hjelp av komprimering.....	68
5.1.2	Å velge ut de essensielle delene.....	74
5.1.3	Når hele ytringer blir borte.....	76
5.1.4	Å trekke sammen ytringer.....	79
5.1.5	Utfordringer med reduksjon.....	79

5.2	Utfordringer knyttet til oversettelse innen ulike språkkategorier	80
5.2.1	Utfordringer med å oversette idiomer	80
5.2.2	Norske ord så langt som råd	84
5.2.3	Hvordan oversette engelske banneord til norsk?	86
5.2.4	Oversettelse av enkeltord	90
5.2.5	Oversettelser knyttet til kontekst	94
5.2.6	Spørsmål blir påstand og påstand blir spørsmål?	97
5.2.7	Kreativt språkbruk	99
5.2.8	Oversettelse av sanger	101
5.2.9	Ulik teksting av samme scene	102
5.2.10	Utfordringer i oversettelser innen ulike språkkategorier	103
6	Oppsummering og avsluttende kommentar	105
7	Litteratur	107
8	Vedlegg	110

Sammendrag

Audiovisuell oversettelse er knyttet til teksting av TV-programmer, filmer og serier. Målet med prosjektet er å utforske hvilke utfordringer som ligger i overføringen fra tale til skrift og fra engelsk til norsk. Det er ikke mye forskning om audiovisuell oversettelse i Norge, selv om dette er tekster de aller fleste møter daglig.

Fokuset i oppgaven er todelt. Først presenteres en analyse av metoder for reduksjon av talen. Reduksjon er ofte nødvendig på grunn av begrensninger i plass og eksponeringstid. Den andre delen er utforsking av oversettelse innen ulike språkkategorier. Disse språkkategoriene er utviklet fra funn i datamaterialet og inneholder idiomer, engelske uttrykk, banneord, oversettelse av enkeltord, kontekstpåvirka fraser, oversettelse av sang og drøfting av en scene som er tekstet på ulike måter. Datamaterialet består av tre episoder fra sesong 12 av den amerikanske komiserien *The Big Bang Theory*. For å utforske oversettelsene har det blitt gjort en komparativ tekstanalyse av den transkriberte talen og den norske tekstingen. Både datamaterialet og teori har vært med å utforme analysen.

Funnene viser at det er brukt fire metoder for reduksjon; *komprimering, tar vekk deler av ytringen, hele ytringer vekke og trekker sammen to ytringer*. De ulike språkkategoriene som ble utviklet i analysen representerer mulige utfordringer en kan møte i audiovisuell oversettelse. Innen disse kategoriene, er ulike løsninger drøftet. For eksempel å finne tilsvarende dekkene begreper på norsk og vurderinger om ytringer skal beskrives, oversettes direkte eller erstattes med et tilsvarende norske uttrykk og oversettelse i tråd med stil og tone.

1 Innledning

I flere år har det multimodale aspektet på skjermen, gjennom mobil, data og TV, vært objekt for analyser og forskning. En foregangsmann innen multimodalitet og literacy er Günther Kress som hevder at «The current landscape of communication can be characterised by the metaphor of the move from *telling the world* to *showing the world*» (Kress, 2006, s. 140). Siden tilgangen på informasjon og opplevelser gjennom skjerm er stor, er dette en viktig del av språket en møter i hverdagen og Kress (2006) sier at teksten på skjerm ikke har samme funksjon som på papir. Når kommunikasjon kommer gjennom skjerm, i form av blant annet nyhetssendinger og underholdningsprogram, kan en tenke seg at måten denne informasjonen blir framstilt på, er viktig. Spesielt når talen kommer fra et annet språk som må oversettes. Audiovisuell oversettelse er knyttet til arbeidet med teksting av fjernsyn, serier og filmer. Blystad og Maasø (2004) skreiv en rapport i 2004 der de beregnet at dersom seerne leser halvparten av tekstingen de blir eksponert for, vil det tilsvare rundt 8-9 romaner i løpet av ett år. Det er grunn til å tro at dette tallet har økt på grunn av blant annet teknologiske framskritt og større mengder tekstet tekst som er tilgjengelig i dag.

Det finnes lite forskning om teksting i Norge, dette skriver både NAViO på sin hjemmeside (NAViO, u.å.) og det samme har jeg erfart i mine søk på litteratur om emnet. I Norge er det Lomheim (2000) som har den mest innflytelsesrike posisjonen innen audiovisuell oversettelse og i tillegg har Jan Emil Tveit (2004), en erfaren audiovisuell oversetter fra TV2, skrevet boka *Translating for television: A Handbook in Screen Translation*. I tillegg finnes det noen artikler, en rapport og en avhandling om teksting. Internasjonalt finnes det mer forskning, men det kan ikke si noe om hvordan tekstingen skjer her til lands. Mer forskning på dette feltet kan bidra til få kartlegge hvordan dette oversettelsesarbeidet blir utført og dermed legge grunnlag for faglig diskusjon om tilstanden og hvordan arbeidet kan forbedres på ulike områder.

Denne typen oversettelse kjennetegnes blant annet ved at den vises på skjerm, har begrensninger i antall tegn, linjer og eksponeringstid og at den er satt i en kontekst der bilde og lyd også er sentrale modaliteter. Dette gjør den audiovisuelle formen spesielt krevende i sammenligning med andre oversettelser. Det viktigste med teksting er at

budskapet i talen blir overført og at seerne får tid til å lese teksten og få med seg handlingen på skjermen. På grunn av strenge krav i audiovisuell oversettelse er det viktig at de audiovisuelle oversetterne har bred kunnskap om både språk og kultur. Jeg lærte nylig det norske ordtaket «som en spurv i tranedans» som var oversatt fra det engelske ordtaket «out of your league» som betyr at hun eller han er for god for deg. Ordtaket «som en spurv i tranedans» ga nettopp et bilde av noen som var malplassert, noen som ikke passet inn. Slike oversettelser kan være et tegn på gode kunnskaper innen begge språkene og det førte til at jeg lærte et nytt idiom. Å bruke lite brukte idiom er ikke alltid hensiktsmessig og Berit Rinnan, filmsjef i NRK på syttitallet, uttalte at «Vi ber tekstene huske på at vår hensikt med teksten er at flest mulig skal få glede av programmet, ikke at vi skal utvide ordforrådet hos folk» (Rinnan 1974 sitert i Lomheim, 2000, s. 105). Audiovisuell oversettelse er en balansekunst mellom mange krav, rammer og forventninger.

Etter forsiden er det vist et sitat som hevder at alle oversettere er forrædere. Dette er i følge Kvale et al. (2017) et ordtak sagt om den hermeneutiske tradisjon, men de mener at det også passer for de som transkriberer. Med dette mener de at en oversettelse aldri vil kunne imøtekomme alle behov, nyanser og finurligheter som ligger i originalen. Lomheim (2000) påpeker også det subjektive og skjønnsmessige vurderingene som blir gjort i audiovisuell oversettelse.

Denne studien fokuserer på overføringen fra tale til skrift og fra engelsk til norsk i en komparativ tekstanalyse fra tre episoder av *The Big Bang Theory*. Siden det ikke er mye forskning og litteratur tilgjengelig om emnet har jeg vært i kontakt med ulike bedrifter og forbund som arbeider med dette. Jeg fikk tilbud om å komme på besøk til teksteredaksjonen hos NRK og der fikk jeg møte flere ansatte som hadde ulike arbeidsoppgaver med teksting. I tillegg deltok jeg på «Oversatte dager» i Oslo i februar, en festival som har som mål å fremme og synliggjøre oversettere. Dette var første gang at NAViO (Norsk audiovisuell oversetterforening) var med som foredragsholdere og de hadde flere innlegg som gikk spesifikt på audiovisuell oversettelse. De fortalte blant annet om teksten av serien *Le Beureau* og om retningslinjer for god teksting. Jan Pedersen snakket om FAR-modellen og det var et foredrag om tekstingmiljøet mer internasjonalt. Informasjon fra eposter, festivalen og besøket til NRK har vært

nødvendig for å gi prosjektet mer dybde og aktuelt for dagens teksting. Dette viser igjen at det trengs mer forskning på emnet. Det var blant annet på Oversatte dager at tittelen *audiovisuelle oversettere* blei presentert som den korrekte jobbeskrivelsen, og ikke *tekstere*, som jeg hadde brukt.

Å velge datamaterialet var en lang prosess og det store spørsmålet var hvilken serie eller film som var mest hensiktsmessig for prosjektet mitt. Jeg hadde to kriterier; det skulle være en ny serie eller film, helst fra 2018, og den skulle være engelsktalende. Grunnen til at jeg ville ha en ny serie var for å kunne si noe om tekstingen slik den er i dag. Jeg ønsket en engelsktalende serie siden jeg ville studere oversettelsen som skjer fra ett språk til et annet. I epostutveksling med Ekaterina Pliassova og Henrik W. Johnsen, to styremedlemmer i NAViO, skriver de at:

[...] tekstere i stor grad fortolker muntlig språk av veldig mange forskjellige sjangre, heller enn direkte oversetting, da vi konstant må jobbe med de forskjellige kundenes kriterier om lesehastighet. Det, sammen med fortolkning av humor, idiomer og nye, moderne uttrykk som ennå ikke har fått plass i ordboka, gjør jobben særdeles dynamisk. Det er ikke umulig at det i moderne tid er tekstere som har funnet på enkelte nye uttrykk som senere har blitt utbredt. Tekstere må også sette seg inn i alle sjangre mellom himmel og jord fra dag til dag, som gir dem et godt innblikk i moderne språkbruk og -utvikling.

(Pliassova, personlig kommunikasjon, 13. november 2018)

Kravene til audiovisuelle oversettere er store og arbeidet byr på mange utfordringer. I eposten fortalte de at stand-up var en av de mest krevende sjangrene. Mange komiserier og stand-up-programmer blei vurdert, men det var vanskelig å finne begrunnelser for hva som var mest hensiktsmessig i datautvelgelsen. Jeg startet derfor meg å lage en pilot av transkriberingen og innså at uansett hvilke datamaterialet som blir brukt, vil det kunne vise ulike utfordringer ved audiovisuell oversettelse.

Jeg valgte *The Big Bang Theory* fordi den inneholder mye humor, har et vitenskapelig preg og den er populær både i USA og i Norge. Den har 12 sesonger som vil si at historien til karakterene er godt etablert. Serien var nummer to på listen over mest sette serier i USA i 2017 (Santiago, 2017). I Norge har serien også hatt mange seertall som en kan se ut fra et nyhetsbrev fra Kantar TNS TV-undersøkelse fra 2017 som viser at denne

serien er blant de mest sette på TV-Norge (Kantar, 2017). At det er en TV-serie som er kjent i Norge mener jeg er et poeng blant annet fordi det blir lettere å relatere seg til eksemplene i dette prosjektet. Jeg endte med å ta utgangspunkt i de tre nyeste episodene av *The Big Bang Theory* som var tilgjengelig. En advarsel for de som ikke har sett siste sesongen av *The Big Bang Theory* og har planer om å se den: Avhandlingen inneholder mange avsløringer!

Prosjektets metode er en komparativ tekstanalyse med fokus på reduksjon og andre språklige utfordringer. Jeg ville at datamaterialet skulle være styrende i analysen og jeg har dermed en vid problemstilling. Den lyder slik:

Hvilke utfordringer ligger det i å tekste engelsktalende komiserier?

- *Utfordringer knyttet til reduksjon*
- *Utfordringer innen ulike språkkategorier*

Det tydeligste skille mellom audiovisuell oversettelse og annen oversettelse er fokuset på reduksjon (Lomheim, 2000). Her blir det gjort en analyse av hvilke metoder for reduksjon en kan finne i datamaterialet og et utvalg av eksemplene blir drøftet i sammenheng med funksjon. I tillegg til reduksjon ville jeg med utgangspunkt i datamaterialet utforske språklige fenomen som fremstår som utfordrende å oversette. Dermed ble dette en åpen kategori der inndelingen ble gjort etter hvilke funn som sprang ut av datamaterialet. Jeg har valgt å kalle dette for *språkkategorier* som et samlebegrep. Jeg kommer blant annet til å diskutere hvordan budskapet blir ivaretatt i oversettelsene, hvilken type transformasjoner som er gjort og stil og tone i oversettelsen.

Først vil metoden som er brukt i prosjektet blir presentert for å vise hva som er gjort og hvilke valg som er tatt underveis. Deretter vil jeg ta for meg det teoretiske bakteppet som beskriver historien til teksting, oversettelsesteorier og teorier om audiovisuell oversettelse. Etter teorien vil det bli en presentasjon av analysen og kategoriene som er utviklet fra datamaterialet. Til slutt vil funnene bli drøftet med utgangspunkt i teori og funksjon.

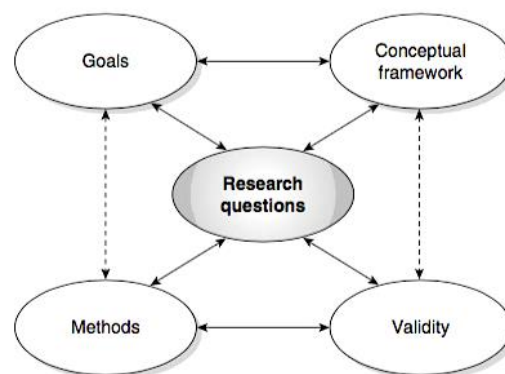
2 Metode

Formålet med prosjektet er å utforske forholdet mellom muntlige ytringer og skriftlig teksting i en engelsktalende serie med fokus på reduksjon og språklige utfordringer i oversettelsen. Jeg har valgt å legge vekt på datamaterialet og ville at det skulle være styrende i form av hvilke utfordringer som ble drøftet. Dette kan betegnes som en eksplorerende metode der det er datamaterialet som legger grunnlaget for analysekategoriene (Thagaard, 2011). Selv om datamaterialet er i fokus har jeg støttet meg på teori om oversettelse og audiovisuell oversettelse for å sette navn på funnene mine. Det er med andre ord ingen induktiv tilnærming, men en abduktiv tilnærming der jeg verken baserer meg isolert på datamaterialet eller en bestemt teoretisk retning i tolkningsprosessen, men jeg ser på disse elementene i lag (Kleven, Tveit & Hjordemaal, 2011, s. 194). Måten jeg har analysert datamaterialet har et hermeneutisk preg der jeg veksler mellom å fokusere på enkeltdeler og tekstene i sin helhet.

Først vil prosjektets design bli presentert og deretter vil jeg forklare mer spesifikt hvilken metode som er brukt. Neste del handler om utvelging av datamaterialet, og videre om måten transkripsjonen av talen er utført. Til slutt gjør jeg rede for spørsmål rundt validitet og reliabilitet og forskningsetiske refleksjoner.

2.1 Design

For å forklare hvordan prosjektet er utviklet og hvilke valg som er tatt underveis har jeg valgt å ta utgangspunkt i Maxwell sin interaktive modell om forskningsdesign (Maxwell, 2013). Den ser slik ut:

(Maxwell, 2013, s. 5)

Som Maxwell beskriver i sin bok om forskningsdesign, jobber forskeren med alle komponenter i prosjektet kontinuerlig og de påvirker og bygger på hverandre. De ulike komponentene han presenterer er *mål, problemstilling, teoretisk rammeverk, metode og validitet* (Maxwell, 2013). Som presentert i innledningen startet prosjektet med en interesse for oversettelse. I tillegg hadde jeg et ønske om å bruke tekstanalyse som metode for å studere sider ved det norske skriftspråket.

Avhandlingen er i hovedsak av kvalitativ art fordi målet er å gå i dybden på et tekstfenomen i et lite utvalg av episoder og utforske utfordringer som kan forekomme (Thagaard, 2011). Denne beskrivelsen av hvordan prosjektet tok form viser hvordan de ulike komponentene i Maxwells modell påvirker hverandre. Ut fra tekstanalyse som metode og episoder fra en serie som datamaterialet, påvirket dette blant annet teorien som ble brukt og hva målene med prosjektet er.

Målet med prosjektet er å utforske de språklige valgene som er gjort i oversettelser fra engelsk tale til norsk teksting og i tillegg bidra til mer forskning på feltet Dette er tekster som de fleste forholder seg til daglig og det er forskning som viser at god teksting fører til bedre språkkunnskaper hos seerne, både for barn og voksne (Poel & d'Ydewalle, 2001). Dette prosjektet har en relativt vid problemstilling og dermed en eksplorerende metode; *Hvilke språklige utfordringer ligger det i å tekste engelsktalende komiserier?* Ved å bruke tekstanalyse som metode var det et hav av datamateriale å velge i som kunne brukes til å se på produktet av oversettelsene. Derifra kunne datamaterialet vise hvilke oversettelser som virket vanskelige. For å kunne diskutere dette har jeg satt meg inn i teori om muntlig og skriftlig språk og om oversettelse. Siden det ikke finnes mye litteratur på audiovisuell oversettelse i Norge har jeg støttet meg mye på det som Lomheim (2000) og Tveit (2004) har skrevet om temaet. I tillegg har jeg hatt kontakt med ulike bedrifter og forbund som jobber med audiovisuell oversettelse i Norge.

Før transkripsjonen og analyseprosessen reflekterte jeg over hva jeg forventet å finne for å bli mer bevisst på egne «fordommer». Ved å reflektere over egne holdninger og meninger kunne jeg bli mer objektiv i analysen. Fra starten av var jeg nysgjerrig på hvordan og i hvilken grad banneord ble oversatt siden dette er særegent i alle språk. Utvalget av episodene inneholdt ikke mange banneord, så dette temaet tok ikke

overhånd i analysen. Siden reduksjon er en del av audiovisuell oversettelse forventet jeg at ikke all informasjonen fra talen kom med i tekstingen. Det ble allikevel viktig for meg at dette ikke skulle bli et prosjekt som var på jakt etter å kverulere «feil» eller «dårlige» oversettelser.

I audiovisuell oversettelse er det mange hensyn en må ta og jeg ville at analysekategoriene skulle framheve disse hensynene. Jeg ønsket som sagt ikke å lage en avhandling hvor jeg river tekstingen fra hverandre og påpeker hva som kunne blitt gjort bedre. Jeg ville vite mer om forholdet mellom engelsk tale og norsk teksting og se på hvilke valg som var blitt gjort i oversettelsen for å belyse ulike språklige utfordringer. Dette gjorde jeg ved å sammenligne talen og tekstingen i en komparativ tekstanalyse.

2.2 Komparativ tekstanalyse

Måten analysen er utført på er å transkribere talen fra tre utvalgte episoder fra en komiserie og sammenligne med den norske tekstingen. Hvordan serie og mengde ble bestemt, vil bli forklart nedenfor under «Datautvelging». Som nevnt er metoden eksplorerende og jeg hadde dermed ingen fastlagte kategorier på forhånd, men de ble utarbeidet i etterkant av transkripsjonen og innhenting av tekstingen. Dette kan kalles for en abduktiv tilnærming fordi det er både datamaterialet og litteratur på feltet som er med på å forme analysen og tolkningen i prosjektet. Kleven et al. (2011) skriver at en abduktiv metode er en tilnærming som ligger mellom induktiv og deduktiv. Her er det et samspill mellom teori og data som står i fokus, og teorien blir blant annet brukt til å gi ulike perspektiver på datamaterialet.

I den komparative analysen ble det fokusert både på enkelte blokker isolert, men også tekstene i sin helhet. En tekstblokk kan bestå av enlinjere eller tolinjere. Vekslingen mellom helhet og deler vil si at jeg tar i bruk et hermeneutisk perspektiv på tolkning av datamaterialet. Læren om hermeneutikk handler om at det ikke finnes én sannhet eller bare én tolkning av en tekst, men at vi hele tiden skal tolke delene og helheten kontinuerlig for å finne nye tolkninger (Kleven et al., 2011). Kleven et al. (2011) skriver at selve målet med en slik prosess er å «oppnå en gyldig forståelse av meningen med teksten» (Kleven et al., 2011, s. 39). I tolkning av tekst vil det være trekk av subjektive

vurderinger. Dette vil bli diskutert i sammenheng med prosjektets validitet og reliabilitet. Grunnen til at jeg har valgt en hermeneutisk tilnærming er for å få grundig analyse og for ikke å ta tekstene ut av sin kontekst. Videre skal jeg beskrive hvordan jeg gikk fram i utvelgelsen av datamaterialet.

2.3 Datautvelging

Det var en møysommelig prosess å velge hvilken serie eller film som skulle brukes i prosjektet. Som nevnt tidligere ville jeg ha noe som var produsert relativt nylig slik at produktet kunne si noe om teksting i Norge i dag. Jeg ønsket også å ha en engelsktalende kilde slikt fokuset ble på tospråklig oversettelse, altså oversettelse fra et språk til et annet språk (Lomheim, 1989). Før jeg hadde bestemt meg, gjorde jeg en pilot av transkriberingen og valgte den nyeste episoden av *Modern Family* (sesong 9, episode 22). Grunnen til at jeg valgte denne serien er at det er en serie jeg er kjent med, den inneholder humor og episoder som er relativt nye. Her var målet å finne en transkriberingsmetode som kunne være grunnlag for sammenligning med tekstingen.

Oversettelsen av humoren i dette programmet var interessant og fra samtaler med personer som arbeider med teksting har de uttrykt at humor kan være noe av det vanskeligste å oversette. Jeg har også hatt kontakt med NAViO som anbefalte meg å velge stand-up fordi her er det mye humor og ofte nye ord og uttrykk. Etter en lang vurdering av alt fra stand-up til barneprogram endte jeg opp med den populære amerikanske serien *The Big Bang Theory*.

The Big Bang Theory er en amerikansk komiserie som handler om en vennegjeng som jobber på et universitet og deres hverdagsliv. Jeg valgte denne serien fordi den er populær og den inneholder både humor, vitenskapelige uttrykk blant annet innen fysikk og andre tema som tegneserier. Komiserier skiller seg fra stand-up blant annet fordi det har en annen fortellerstruktur og bilde er i større grad med på å forme handlingen. Siden det er mange som har kjennskap til eller hørt om serien, kan det være lettere å relatere seg til dette prosjektet. De spesifikke fagfeltene kan by på utfordringer for de som oversetter og spesielt siden de i tillegg må redusere denne informasjonen. Serien har jeg tilgang til gjennom *D-play*, en streamingtjeneste som drives av Discovery

Networks Norway der brukere får tilgang til programmer fra TVNorge, FEM, MAX, VOX, Discovery, TLC, ID og Animal Planet (D-play, u.å.).

Ut fra korrespondanse med flere innen tekstingsfeltet i Norge, viser det seg at tidsfrister og lønn viktigere faktorer for kvaliteten av tekstingen. Nå vet jeg ikke noe om forholdene rundt tekstingen av denne serien annet enn at den er blitt gjort av BTI Studios. Episode 8 og 9 er oversatt av samme person, men episode 10 er oversatt av en annen. Jeg skal ikke utføre en analyse av ulike oversettelsesstiler, men det er interessant å se om en kan merke forskjell. I løpet av denne vinteren og våren har jeg sett alle episodene av *The Big Bang Theory* for å bli bedre kjent med karakterene og tekstingen. Noen sesonger er tekstet av samme oversetter, mens i noen sesonger er det en ny oversetter for hver episode.

En av grunnene til at jeg valgte *The Big Bang Theory* var også av praktiske grunner. Kontaktinformasjonen til Discovery Network Norway var lett tilgjengelig og etter en epost der jeg forklarte prosjektet og spurte om jeg kunne få den norske tekstingen tilsendt, var de raske med å svare og jeg fikk den sendt i løpet av noen dager. Jeg vurderte noen stand-up-programmer fra Netflix, men kontaktinformasjonen for slike henvendelser var ikke like lett å finne. En annen mulighet var å skrive tekstingen manuelt, som ville tatt lang tid, eller å bruke de tre episodene bare i sin helhet. Dette ville muligens gjort det lettere å beholde et overordnet perspektiv, men det hadde gjort det vanskelig å gå fram og tilbake i sekvenser og identifisere mønstre og sammenhenger.

I starten vurderte jeg å ta utgangspunkt i tale og teksting fra flere serier og sammenligne ulike oversettelsesvalg. Grunnen til at det ikke ble slik denne gangen var at jeg valgte heller å fokusere på de språklige utfordringene alene, og dermed kunne gå dypere inn i dette. Jeg har transkribert tre episoder fra *The Big Bang Theory* der hver episode er rundt 20 min. Her har jeg et relativt stort datamateriale som består av transkribert tale fra de tre episodene i tillegg til den norske tekstingen og selvsagt selve episodene i sin helhet. Jeg valgte de nyeste episodene som jeg hadde tilgjengelig da, som var episode 8-10 i sesong 12. Episode 8, «The Consummation Deviation» kom ut 8. november 2018, episode 9, «The Citation Negation», kom ut 15. november 2018 og episode 10, «The VCR

„Illumination“ kom ut 6. desember 2018 (IMDB, u.å.). Videre vil jeg gi en oversikt over hvordan jeg transkriberte talen fra episodene og noen utfordringer jeg støtte på.

2.4 Transkripsjon av talen

For å kunne gjøre en språklig analyse av forholdet mellom den muntlige talen og den norske teksten har jeg transkribert de tre episodene av *The Big Bang Theory*.

Den engelske transkriberte talen og den norske teksten er grunnlaget for sammenligning og episoden i sin helhet blir brukt som støtte der det er relevant. Den transkriberte talen er en artig variant av språk, fordi den opprinnelig var en skriftlig tekst i form av manus som har blitt framført av skuespillere som jeg igjen har skrevet ned. Det finnes ulike måter å transkribere på, alt etter hva formålet med transkripsjonen er.

Formålet her var å få en transkripsjon som reflekterte de muntlige ytringene, men det var for eksempel ikke bruk for en ren fonologisk transkripsjon. Jeg valgte å ta utgangspunkt i transkripsjonskonvensjonene som er å finne i Kvale et al. (2017) sin bok om kvalitative intervju.

De ser slik ut:

Transkripsjonskonvensjoner:

[[større hegende [!] innrykk i listen her:]]

- [En enkel venstreklamme angir det punktet der en overlapping begynner.
-] En enkel høyreklamme angir det punktet der en del av en ytring slutter og en annen begynner.
- = Likhetsstegn ved slutten av en linje og ved begynnelsen av neste linje viser at det ikke er noe «hull» mellom de to linjene.
- (.) Et punktum i parentes angir et lite «hull» i eller mellom to ytringer.
- : Kolon angir en lengre lyd.
- Ord Understreking angir en form for betoning, via tonehøyde og/eller omfang en annen metode er å angi den betonedede delen med *kursiv*.
- ORD Store bokstaver angir lyder som er spesielt sterke i forhold til talen rundt.
- () Tomme parenteser angir at utskriveren ikke hører hva som blir sagt.
- (()) Doble parenteser angir utskriverens beskrivelser snarere enn transkripsjoner.

(Kvale et al., 2017, s. 209)

Ved hjelp av disse konvensjonen kommer pauser og betoning fram i transkripsjonen som i tekstingen kan sammenlignes med for eksempel tegnsetting. I tillegg ble det markert steder der det er utydelig tale og overlapping i ytringene. Jeg mener at denne transkripsjonsmetoden er hensiktsmessig fordi den lager et grunnlag for å kunne sammenlignes med den norske tekstingen. Dersom det var noe særegent med scenen ble det brukt doble parenteser med beskrivelser. For eksempel:

Sheldon *oh not at all (.) Howard ((snaps his fingers)) a word*

Til venstre står personen som snakker og så følger den tilknyttede ytringen. Rønning, Sørland og Vaagen (2014) forklarer ytring som «[...] den språklige størrelsen som finnes mellom de store skilletegnene punktum, spørretegn og utropstegn – uavhengig av hvordan utformingen er» (Rønning et al., 2014, s. 95). Her vil jeg bruke begrepet *ytring* i sammenheng med talen i dialogen knyttet til personer. Selv om eksempelet ovenfor kan tolkes som to ytringer, vil jeg her bruke begrepet mer utvidet og referere til ytringer i tilknytning til forskjellige personer og ikke innholdet i hva som blir sagt. Dette er et eksempel fra episode 10 der Sheldon vil bli bedre kjent med foreldrene til Amy. Ytringen før pausen er rettet til faren til Amy og etter pausen snakker han direkte til Howard. Jeg la til beskrivelsen «snaps his fingers» for å gi et mer utfyllende bilde av situasjonen.

Ord eller ytringer som har en spesiell betoning har blitt markert med understrekning i tråd med konvensjonene, siden jeg så for meg at det kunne ha betydning for hva som var viktig i ytringen og dermed være viktig å få fram i oversettelsen. For eksempel:

Sheldon *well I don't need you to pretend to be okay for me if anything that makes it worse*

Amy *fine (.) I'm not okay (.) we came up with this idea at our wedding we poured months of our lives into it I thought we were changing the course of science and now it's all gone I'm devastated ((frustrated tone))*

Sheldon *I was wrong that makes it worse go back to being happy*

Dette er en samtale mellom Sheldon og Amy i episode 9. Her forsøkte jeg å transkribere følelsene til Amy både ved hjelp av understreking og en beskrivelse i dobbel parentes.

To ekstra konvensjoner ble lagt til i transkriberingen. Dersom det var en lenger pause ble det brukt to punktum inni en parentes, (...). Dette var en subjektiv tolkning om hvilke pauser som var korte nok for (.) og hvilke som var lange nok for (...) og er ikke basert på målinger, men brukt som en rettesnor for å kunne tolke flyten i samtalene. Dette gjør det også lettere å skille transkripsjonen som en egen type tekst. Det andre tillegget var at jeg brukte spørsmålsteget når karakterene stilte spørsmål. Her er det ofte intonasjon som uttrykker om ytringen er et spørsmål eller ikke, og jeg vurderte at dette var den mest hensiktsmessige måten å markere forskjellene på. Dette kan vises med enda et eksempel fra episode 10:

Sheldon *and then you ask me 20 questions to try to determine which Nobel Prize-winning physicist I am ready? Go*
Mrs Fowler *(..) can I give up?*

Dette er en scene der Sheldon prøver å bli bedre kjent med moren til Amy. Ved å vise at det var en lengre pause (...) før fru Fowler svarte, er det lettere å få et bilde av hvordan scenen utfoldet seg. Ved å markere pausen slik kommer den lille kleinte stillheten bedre fram, og at vi her har en ivrig Sheldon som prøver å engasjere fru Fowler i konversasjon, men at det ikke ble mottatt med samme entusiasme. Stemning kan være vanskelig å lese i en transkripsjon, og episodene er gjennomgått flere ganger for å bli godt kjent med datamaterialet.

Jeg støtte på noen utfordringer underveis i transkripsjonen. For eksempel var det noen ord jeg var usikker på betydningen av og det var ikke tilgang til den engelske teksten som kunne ha vært til god støtte noen plasser. En gang da Sheldon snakket om en soppinfeksjon brukte han ordet *Nizoral*, som er et legemiddel mot sopp. Det tok meg en stund å finne ut ordets betydning, men ved hjelp av noen søk på internett fant jeg fram til slutt. Jeg tok også vurderinger i hvor detaljert transkriberingen av talemåten skulle være, for eksempel når det gjelder aksenter og uttale. Dette ble ikke tatt mye hensyn til, men unntak av differensiering av «want to» og «wanna» og lignende. I tale er det også mer vanlig med det Lind (2005) kaller nølelyder, som *ehm* og *øh*, småord som *vel* og *altså*, og fraser som *skal vi se*. Lignende ord i den engelske talen er tatt med i transkriberingen fordi målet med prosjektet er å sammenligne talen og teksten.

Dermed er det et viktig poeng at transkripsjonen skal reflektere dialogen i episodene.

Lind (2005) skriver om forskjellene mellom tale og skrift:

I skrift, der de språklige signalene produseres ved at vi lager grafiske tegn ved hjelp av et skriftredskap (penn, blyant, tastatur, pinne osv.), har ikke i samme grad denne muligheten til å nyansere budskapet vårt, selv om tegnsetting og ulike grafiske virkemidler (kursivering, understreking, store bokstaver osv.) i noen grad fyller de funksjonene som prosodien har. (Lind, 2005, s. 51)

For å sikre at det blir en god sammenligning har jeg sett episodene flere ganger og er godt kjent med karakterene og handlingen. Som jeg skal presentere senere i teorien skal stil og tone også tas hensyn til i den audiovisuelle oversettelsen. Da var det også viktig å ha godt kjennskap til alle karakterene. Analyseprosessen var i gang allerede under transkriberingen i form av idéer og mange notater, og jeg vil nå forklare hvordan jeg gikk videre fram med analyse og kategorisering av datamaterialet.

2.5 Analyseprosessen

Analyseringen av datamaterialet startet med notater og refleksjoner om oversettelser underveis i transkriberingen. Når alle episodene var ferdig transkribert ble det gjort en grovanalyse av forholdet mellom transkripsjonen og tekstingen og ulike språklige kategorier som var fremtredende. Sammenligning og studering av de ulike oversettelsene ble utførte i flere omganger og kategoriene ble på denne måten utviklet.

Reduksjon var selvsagt en av elementene som utmerket seg i oversettelsene og ulike måter den audiovisuelle oversetteren hadde redusert informasjonen på blei identifisert. Reduksjon ble dermed en av hovedkategoriene og den er delt inn i fire underkategorier. I starten het denne kategorien *komprimering*. Lomheim (2000) har derimot en snevrere definisjon av begrepet enn jeg hadde. Hans forståelse av komprimering er når oversettelsen blir redusert, men det er vanskelig å peke ut hvilken del av originalen som har forsvunnet i overføringen. Når en kan identifisere hvilke deler som har forsvunnet i oversettelsen kaller han det for *utelating* (Lomheim, 2000). I dette prosjektet blir komprimering brukt som et synonym for omskriving. Forskjellen på komprimering og utelating er til tider uklar, men i utelatingkategorien kan en tydelig identifisere at deler

av ytringen er utelatt. I komprimeringskategorien er det tydeligere at det meste av innholdet i ytringen er til stedet, men at ytringen er redusert i form av ordomfang. De to andre kategoriene er *ytringer som ikke er tekstet og trekker sammen to ytringer*. I tillegg til reduksjon, merket jeg meg oversettelseer av idiomer, banneord og bruk av engelsk ord i den norske tekstingen. Jeg delte dermed datamaterialet videre inn i disse kategoriene. Dette var språklige trekk som inneholdt flere interessante oversettelser og som jeg påstår kan være utfordrende å oversette.

Det er et omfattende datamateriale som er utgangspunktet i dette prosjektet og det er deler som ikke er med i kategoriene, men jeg har valgt ut ytringer som jeg mener kan belyse utfordringer i tekstingen. I tillegg til idiomer, banneord og engelske uttrykk hadde jeg sortert ut en del oversettelser som jeg merket meg av andre grunner. For å finne en måte å organisere og kategorisere disse navnløse kategoriene begynte jeg å prøve ut andre måter å organisere datamaterialet på.

Lomheim (1989) har i tillegg til teksting skrevet om oversettelsesteori. Han siterer oversetternes far, Hieronymus, som hevder at «Non verbum e verbo, sed sensum exprimere de sensu», altså «Omset ikkje ord for ord, men meining for meining» (Lomheim, 1989, s. 15). Han skriver at det ikke finnes bare en korrekt oversettelse, men gode og mindre gode oversettelser. Siden teksting er en type oversettelse prøvde jeg å bruke dette som bakgrunnsteppe i kategoriseringen. Etter å ha satt meg inn i oversettelsesteorien slik Lomheim (1989) presenterer den, forsøkte jeg å dele inn datamateriale i «versjonen sier mer enn originalen», «versjonen sier mindre enn originalen» og «versjonen sier noe annet enn originalen». En versjon er begrepet som blir brukt om den oversatte teksten. De tre prinsippene om at versjonen verken skal si noe mer, noe mindre eller noe annet, sier han er kravene til en ideell versjon, men som han sier er en nådeløs oppgave (Lomheim, 1989). I denne konteksten vil «originalen» basere seg på transkripsjonen. Dette kan være problematisk siden transkripsjonen ikke er den originale teksten, men enda en versjon av den. Prosjektets datamateriale er en artig variant av tale. Det er talen som jeg referer til som originalen, men det var opprinnelig en skriftlig tekst i form av manus som har blitt framført av skuespillere som jeg igjen har skrevet ned. Tanken var at jeg kunne bruke disse prinsippene til Lomheim (1989) til å se ulike oversettelsesvalg og dermed belyse utfordringer i oversettelsen.

Siden audiovisuell oversettelse skiller seg fra annen oversettelse fordi det innebærer flere aspekt, var dette en vanskelig oppgave. Det endte med at jeg ikke kom så langt i kategoriseringen fordi jeg støtte på for mange hindre. Under er noen eksempler for å fra forsøket på denne kategoriseringen for å vise utfordringen ved en.

FORTELLER MER ENN ORIGINALEN

«Ice-cold yoohoo» → sjokolademelk (ep.10)

FORTELLER MINDRE ENN ORIGINALEN

«Why Rocky VI?» → Hvorfor ikke? (ep.10)

FORTELLER NOE ANNET

«I didn't know you auditioned there» → Gjennomførte du opptaksprøven? (ep.10)

Den største utfordringen med en slik inndeling var at jeg var usikker på om jeg skulle ta utgangspunkt i ord for ord, ytring for ytring eller en større enhet. I tillegg var det vanskelig å plassere de bare under en kategori, siden en ytring kunne inneholde alle tre aspektene. De tre eksemplene som er tatt med, var noen som var relativt enkle å plassere, men som kategorisering av hele datamaterialet var det ikke hensiktsmessig.

Den opprinnelige grunnen til at jeg forsøkte med ulike kategoriseringsmetoder var at jeg endte opp med en gruppe oversettelser der det var språklige trekk ved oversettelsen som var interessante og som kunne drøftes, men det ble en kategori som var vanskelig å gi navn til. Jeg gjorde et forsøk til med fire hovedkategorier for overføring eller transformering som blir presentert i Lomheim (1989). De er *flytting*, *stryking*, *tillegg* og *erstatning*. Tanken var at disse kategoriene kunne bidra til å sette navn på ulike oversettelsesvalg som ble gjort.

FLYTTING

“you know what sure the three of us in the library looking up old papers that actually could be kinda fun” → Ja vel. Det blir gøy å lete gjennom gamle artikler med dere to (ep.9)

STRYKING

“well it was cited in this paper over here so I thought we should check it out” → Den ble sitert i denne artikkelen. (ep.9)

TILLEGG

«look in your pocket» → Den ligger i lommen din (ep.8)

ERSTATNING

«One sec» → To sekunder (ep.8)

«BEHOLD» → Ta i øyesyn! (ep.10)

Denne inndelingen bydde også på problemer fordi det var vanskelig å plassere de ulike oversettelsene i bare én boks når de ofte passer inn i flere. Altså det samme problemet som ved den forrige inndelingen. For eksempel inneholder de aller fleste oversettelsene stryking. Kategorien om flytting var også vanskelig siden i audiovisuell oversettelse er det veldig begrenset hvordan en kan flytte på informasjonen, siden den skal sammenfalle med personenes ytringer. I oversettelse av bøker har en mer frihet til å flytte på informasjon. Denne inndelingen kan brukes som utgangspunkt for drøfting, men jeg mener at siden det er vanskelige kategorier å dele inn i blir det lite hensiktsmessig. Derfor gikk jeg tilbake kategoriseringen med idiommer, banneord og engelske uttrykk, og jobbet med å finne ut hva det var jeg reagerte på i oversettelsene som jeg ikke kunne navngi. Jeg innså at jeg ikke kunne støtte meg på oversettelsesteori fordi formålene med tekstene er ulike. Lomheim (2000) hevder at teksting er en sekundært tekst, fordi teksten ikke har seg selv som mål, men det er en verbal støtte i et større samspill med lyd og bilde.

Det endte med at jeg sorterte de resterende oversettelsene inn i beskrivende kategorier. Det var flere av oversettelsene der det var oversettelsen av enkeltord som var merkbart, og dermed ble dette en egen kategori. Det var også lengre fraser som hadde interessante oversettelser som kunne knyttes til konteksten og situasjonen talen ble sagt i, dermed ble kontekst også en egen kategori. I tillegg merket jeg noen avvik i oversettelser knyttet til bruk av spørsmål som var interessant og viste en annen side ved oversettelse. Noen oversettelser gjorde seg også bemerket på grunn av kreative løsninger og dette var også et godt utgangspunkt for drøfting. I episode 10 fremførte Howard en sang som var tekstet og oversettelse av rim og rytme bydde på helt andre utfordringer i teksten. Den siste kategorien kan virke malplassert under betegnelsen språkkategorier, men den viser en scene som var med i to episoder og har ulik teksting. Datamaterialet hadde altså to ulike tekstinger av de samme ytringene og dette var noe å gå dypere inn i. Disse kategoriene fikk den overordna kategorien *oversettelse innen ulike språkkategorier*. Denne delen er uavhengig av reduksjonskategorien og kan inneholde både ekvivalente oversettelser og ekspansjon i oversettelsen.

Jeg innså ganske raskt at det ikke var mulighet til å drøfte alle de interessante språklige oversettelsene som fantes i datamaterialet. Det var først når jeg hadde satt meg godt inn i dataen at jeg visste at det var riktig å velge bort sammenligning med andre serier. På grunn av rammene til dette prosjektet har jeg måtte begrense meg. Litteratur om oversettelsesteori og litteratur om audiovisuell oversettelse har blitt brukt for å støtte opp under kategoriene jeg har utformet og skal bli brukt til å drøfte funnene. Thagaard (2011) skriver at «Forskeren utvikler en forståelse som er basert på interaksjon mellom tendensene i dataene og forskerens forforståelse og faglige forankring» (Thagaard, 2011, s. 159). Denne typen forståelse av datamaterialet kan virke å basere seg på subjektivitet og dette tar Lomheim (2000) også opp i sin forskning. Han skriver at «Dette kan likevel ikkje halda oss frå å etablere eit mest mogeleg sakleg datamaterialet, som i sin tur vert basis for å generalisere og å formulere modellar» (Lomheim, 2000, s. 52). Til slutt ble altså kategoriinndelingen slik:

1. Reduksjon

- a. Komprimering
- b. Tar vekk deler av ytring
- c. Ytringer som ikke er teksten
- d. Trekker sammen to ytringer

2. Oversettelse innen ulike språkkategorier

- a. Idiomer
- b. Bruk av engelske ord og uttrykk
- c. Banneord
- d. Enkeltord
- e. Kontekstpåvirka fraser
- f. Påstand blir spørsmål og spørsmål blir påstand
- g. Kreativt språkbruk
- h. Oversettelse av sang
- i. Samme scene, ulik teksting

I analysen og spesielt i tolkingen av funnene var det viktig å hele tiden ha for øye at teksten aldri står isolert og at den er en del av en multimodal enhet. Bilde, teksting og lyd jobber i lag for å gi informasjon til seerne (Lomheim, 2000). At aksenter, tonefall, stemmeleie og tempo som oftest ikke kommer fram i teksten er ikke noe problem for de som kan høre. De som er hørselshemmede vil derimot gå glipp av informasjon som kan være viktig for å få med seg hva som skjer.

2.6 Validitet og reliabilitet

Her vil jeg presentere mine refleksjoner og argumenter rundt prosjektets validitet og reliabilitet. Reliabiliteten i et prosjekt sier noe om i hvilken grad den er pålitelig og til å stole på. Validitet, som er en av komponentene i Maxwell sin modell, handler om prosjektets gyldighet. Kan jeg si noe om utfordringer med teksting med bakgrunn i metoden og datautvalget?

Spørsmålet om reliabilitet knyttes til om de ulike delene av prosjektets prosess og resultater er pålitelige og troverdige. Thagaard (2011) skriver at en både kan se på intern og ekstern reliabilitet. Den interne reliabiliteten sier noe om i hvilken grad mine funn samsvarer med eksisterende forskning på feltet (Thagaard, 2011). I Norge er det ikke mye forskning som er gjort på teksting. Her kommer jeg til å bruke bøkene om audiovisuell oversettelse av Lomheim (2000) og Tveit (2004). Jeg kommer også til å trekke linjer til oversettelsesteori generelt og bruke internasjonal litteratur og drøfte dette opp mot funnene.

Den eksterne reliabiliteten viser til spørsmålet om en annen forsker ville fått de samme funnene som er presentert her (Thagaard, 2011). Her er det flere punkt som kan diskuteres, blant annet transkripsjonen som er gjort. Transkriberingsarbeidet er en form for tolkningsarbeid, og dersom andre hadde transkribert episodene kunne det vist forskjeller i markering av trykk, mengden av nøleord og hvor mye som blir tatt med. Transkripsjonen er gjennomgått flere ganger for å sikre at sammenligningen med tekstingen blir så god som mulig. Kvale og Brinkmann skriver om tolkningen i transkriberingsarbeidet og ber oss være bevisste på valgene en tar i en slike forskningsprosjekt (Kvale et al., 2017). En annen side ved dette er at dersom datautvalget hadde vært annerledes, hadde det muligens vært andre utfordringer som hadde blitt diskutert. Spesielt dersom det hadde blitt forsket på en annen sjanger.

Spørsmålet om validitet handler om gyldigheten av resultatene eller funnene i prosjektet. Med andre ord om den representerer det som forskeren har studert (Thagaard, 2011). Her presenterer Thagaard (2011) også et skille mellom intern og ekstern validitet. Den interne validiteten handler om tolkningen av datamaterialet som

er brukt og den eksterne validiteten sier noe om i hvilken grad denne tolkningen kan overføres og være gyldig i andre kontekster (Thagaard, 2011).

Det jeg har gjort for å styrke den interne validiteten i prosjektet er å beskrive framgangsmåtene som er brukt og hvilke teorier jeg har støttet meg på. Jeg er bevisst på at transkripsjonen av episoden kan ha svakheter og derfor har jeg hele tiden gått tilbake til episoden som helhet. Jeg presenterer ulike tolkninger av datamaterialet for å vise et bredt perspektiv. Det store spørsmålet er om metoden kan svare på problemstillingen; *Hvilke språklige utfordringer ligger det i å tekste engelsktalende komiserier?* Hvordan kan jeg vite hva de audiovisuelle oversetterne følte var utfordrende i tekstingen? I denne oppgaven er det ikke prosessen i oversettelsen som er fokuset, men produktet av oversettelsene. Hva som er utfordringer i tekstingen er dermed ikke vurdert fra oversetternes perspektiv, men hvordan tekstingen fremstår i forhold til talen i episoden. En fordel med denne metoden er at analysen ikke er farget av oversetterne sine meninger og jeg kunne behandle tekstingen som et ferdig produkt.

Kleven et al. (2011) skriver at dersom en bruker abduktiv tilnærming kan det lett oppstå feil i tolkningen dersom forskeren ikke har god nok forankring i datamaterialet. De teoretiske perspektivene jeg bruker vil også være styrende i hvordan datamaterialet blir drøftet og tolket. Gjennom å sammenligne talen og tekstingen ville jeg prøve å finne ut av hva som kunne være utfordrende ved å vise til eksempler i tekstingen og drøfte transformasjonen. Siden det ikke er hensiktsmessig å oversette ordrett, er det overføringen som er interessant. Her brukes blant annet de ulike strategiene som er presentert av Lomheim (2000) som utgangspunkt for drøfting. En annen mulighet kunne vært å ta utgangspunkt i andre modeller. Jan Pedersen har utviklet en modell som måler kvaliteten i teksting ved hjelp av et poengsystem som kalles FAR-modellen, som blir diskutert i teoridelen (Pedersen, 2017). Grunnen til at jeg ikke tok en slik innfallsvinkel var at jeg ville ha et mer åpent utgangspunkt og ikke en oppgave som vurderer i hvilken grad oversettelsen er god, men hva som ligger i og hva som er vanskelig med audiovisuell oversettelse.

Inngangen jeg har til prosjektet og tolkningen i analysen vil være påvirket av mine personlige erfaringer og kunnskaper som også vil påvirke den indre validiteten (Kleven

et al., 2011). På hvilken måte en kan oppnå objektivitet vil være styrende av typen problemstilling og framgangsmåte. Teksting er noe som alle har en viss kunnskap om og i dette prosjektet har jeg reflektert over egne forforståelser og holdninger til norsk teksting for å være bevisst i utvalget fra datamaterialet og måten oversettelsene blir drøftet på. Siden dette var et fagfelt som jeg hadde lite kunnskaper om, har jeg vært i kontakt med ulike bedrifter og forbund som jobber med teksting i Norge og på den måten, i lag med litteratur om emnet, bygget opp det faglige bakteppet til prosjektet. Det har vært viktig for meg å bygge opp en faglig kunnskap slik at jeg kan drøfte datamaterialet på en relevant måte. Her er det også mulighet for leseren å vurdere analysen og tolkningen av datamaterialet, noe som også styrker validiteten i prosjektet.

En annen side som må kommenteres er kunnskapen min om det engelske språket. Dette vil ha påvirkning både på transkriberingen og i tolkningen av oversettelsene fra den ene språket til det andre. Jeg har alltid vært interessert i engelsk både som skolefag, i litteratur og i serier. På ungdomskolen var jeg noen uker på språkskole i Bournemouth, England, jeg tok engelsk på lærerutdanningen og etter jeg var ferdig på høyskolen tok jeg et semester med engelsk i York, England. Jeg har også vært på mange turer til Storbritannia. Jeg har aktivt brukt ordbøker og søk på internett i tillegg til å rådføre meg med bekjente som har engelsk som morsmål. Jeg vurderer bakgrunnen min som god nok til å foreta en slik språklig undersøkelse.

Spørsmålet om funnene mine kan overføres til andre kontekster, altså den eksterne validiteten, er interessant. En måte å styrke den eksterne validiteten er å sammenligne prosjektet med lignende studier. Det blir dermed lagt stor vekt på forskningen til Lomheim (2000), som har utført analyser av tekstingen til tre filmer med fokus på overføringen fra tale til skrift. Det naturlig å tro at lignende utfordringer som diskuteres her, vil være gjeldende i andre lignende sjangre når det kommer til oversettelse. Kvale et al. (2017) skriver om naturalistiske generaliseringer som vil si at en gir stilltiende kunnskap en teoretisk forklaring. Dette kan muligens relateres til mitt prosjekt siden det er en språkform som er i stor bruk, men har lite forskning. Kvale et al. (2017) presenterer også en annen type generalisering, som er analytisk. Det vil si en «begrunnet vurdering av i hvilken grad funnene fra en studie kan brukes som en rettleiding for hva som kan komme til å skje i en annen situasjon» (Kvale et al., 2017, s.

291). utfordringene som presenteres og drøftes her er språklige trekk som vil være til stede i mange andre tekststyper, og på den måten kan utfordringene overføres til andre situasjoner.

2.7 Forskningsetiske spørsmål

Alle forskningsprosjekt står ovenfor etiske spørsmål som forskerne må ta stilling til. Dette er spesielt viktig i prosjekter som involverer andre personer direkte for eksempel i intervju, men også i slike tekstanalytiske prosjekt er det viktig at en vurderer og reflekterer over spørsmål om etikk. Her har jeg tatt utgangspunkt i offentlige navngitte tekster og det har dermed ikke vært nødvendig å søke tillatelse fra NSD (Norsk senter for forskningsdata) som tar hånd om personvern i forskningsprosjekt. De to personene som har teksten episodene jeg bruker, har blitt informert om prosjektet på epost. Prosjektet er ikke laget med fokus på oversetterne, men på tekstene som produkt. Det har likevel vært nødvendig å reflektere over hvordan prosjektet blir framstilt og være tydelig på hvordan jeg har gått fram med hensyn til tolkninger og forståelse av tekstene og hvilken litteratur jeg har støttet meg til.

I avhandlingen har jeg også referert til eposter fra personer i NAViO, NRK og Hørselshemmedes Landsforbund. Alle har fått tilsendt prosjektet før innlevering og jeg har fått bekreftelse på at det er greit at jeg bruker navn og sitat. Dette prosjektet har rot i en genuin interesse i å lære mer om denne språklige varianten og vise at dette er noe som kan fremheves mer i dagens samfunn. Nå vil jeg gå videre til å presentere teorien som er tatt i bruk.

3 Teori

I dette kapitlet blir det presentert litteratur om formålet med teksting, oversettelsesteori og teori om audiovisuell oversettelse. Dette vil gi en oversikt over fenomenet teksting og i drøftingen blir oversettelsesteori både generelt og knyttet til audiovisuell oversettelse brukt. Selv om audiovisuell oversettelse inneholder krav og formål som er ulike fra annen oversettelse, mener jeg at teori om oversettelse er relevant å presentere siden det er en stor del av audiovisuell oversettelse fra et fremmedspråk til norsk teksting. Som nevnt er det ikke mye litteratur om teksting i Norge, så det blir også presentert noe litteratur fra internasjonal forskning på emnet. Dette er det teoretiske grunnlaget som blir brukt for å belyse problemstillingen som er å se på utfordringer som ligger i å tekste engelsktalende komiserier.

I dag er *multimodalitet* og *sammensatte tekster* begreper som er godt etablert. Løvland (2007) skriver at sammensatte tekster ikke er noe nytt, men at det har fått større fokus og nye navn etter *Læreplan for kunnskapsløftet 2006*. Hun definerer multimodalitet som «[...] at ein skapar meining ved å kombinere ulike semiotiske ressursar. Ein forstår da *semiotisk ressurs* som handlingar, materiale og kulturprodukt ein brukar for å kommunisere» (Løvland, 2007, s. 10). En episode fra *The Big Bang Theory* vil inneholde tre sentrale modaliteter; *lyd, bilde og skrift*. Videre påpeker hun at tekstvitenskap i nyere tid har utvidet tekstbegrepet til også å inkludere tale. Slike forandringer har påvirkning på hvordan vi ser på ulike språkfenomen.

Tekstingen på skjermen er ikke noe nytt, men det har heller ikke vært et fokus for forskning. En foregangsperson innen multimodalitet og literacy er Kress (2006). Han skriver at "On the screen, the textual entity is treated as a visual entity in ways which the page never was" (Kress, 2006, s. 65). I dette ligger det at skriften på skjermen ikke er lik den i bokform fordi den har andre krav og retningslinjer å følge. Han tar også opp forskjellene mellom tale og skrift og skriver at denne overføringen «[...] involves a change in the resources of framing. I can also express this as a move from frames that rely predominantly on the use of the voice – as stress or rhythm, and as pitch or intonation – to frames that use the affordances of sequence – syntax" (Kress, 2006, s. 126). Kress (2006) undrer seg over om samfunnet vil gå tilbake til at bilder tar mer over

for skriften, og at vi dermed må revurdere tankene rundt hva skrift, tale og literacy egentlig betyr.

3.1 Formålet med teksting

Som nevnt i innledningen handler dette prosjektet om tekster som de fleste personer har et forhold til. Teksting skiller seg fra annen oversettelse av for eksempel bøker fordi det har et annet formål. Lomheim (1989) skriver at «Målet er å forstå filmen eller programmet; ikkje å lesa tekster» (Lomheim, 1989, s. 139). Flere beskriver teksting som *den usynlige teksten* og dette en stor kontrast til andre type oversettelser (Lomheim, 2000, Blystad og Maasø, 2004). Filmer og serier er en multimodal tekst der tekstingen er en støtte for seernes forståelse. På denne måten har den en additiv funksjon. Noen er glad i teksting, mens andre kan synes det forstyrrer bilde. Noen synes det er fint å kunne følge med på tekstingen dersom det er mye støy i rommet og eller utydelig tale. Noen opplever ikke denne type lesing som lesing i det hele tatt, men som en del av det å se en film eller en serie. Dersom det er noe som skurrer med den audiovisuelle oversettelsen kan det derimot være anstrengende å få med seg innholdet (Lomheim, 2000). Teksting kan føre til at en blir nysgjerrig på ord og uttrykk, får større rettskrivingskompetanse, og på det måten kan det oppstå en bevisst eller ubevisst læringsituasjon.

Lomheim (2000) skriver at «Det er på tide at tekster som er så sentrale i det moderne språksamfunnet, vert gjorde til gjenstand for systematisk analyse» (Lomheim, 2000, s. 10). Denne boken ble skrevet for 19 år siden og selv om det har kommet nye bidrag til forskningsfeltet, ser det ikke ut til at dette er et stort satsningsområde i Norge. En annen skandinavisk spesialist innen audiovisuell oversettelse er Jan Ivarsson. Det har midlertidig vært utfordrende å få tak i hans verken da de ikke er tilgjengelige på universitetsbiblioteket eller andre nettsider. Han siteres blant annet i Lomheim (2000) med sitatet: «It is extraordinary that an activity involving such large volumes has attracted so little attention and is regarded with such disdain» (Ivarsson sitert i Lomheim, 2000, s. 1). En annen som har gjort seg gjeldende innen audiovisuell forskning er dansken Henrik Gottlieb. Han stadfester det samme som Ivarsson og sier at det er altfor lite forskning på dette feltet (Lomheim, 2000). Når det gjelder Lomheim har hans verk vært mer tilgjengelig, men på universitetsbiblioteket er det bare en eldre versjon av

hans bok *Skrifta på skjermen: Korleis skjer teksting av fjernsyn* som er tilgjengelig. Den nye versjonen er å finne på Nasjonalbiblioteket sine sider. At litteratur om audiovisuell oversettelse ikke er lett tilgjengelig understreker at dette emnet ikke blir betraktet som «viktig».

I 2018 publiserte Ranzato og Zanotti boken «Linguistic and Cultural Representation in Audiovisual Translation» der de har fått med seg flere andre forfattere til å skrive om ulike sider ved dette fenomenet. I innledningen står det at det er første gang en slik bok er publisert som har fokus på utfordringer og ulike perspektiv på audiovisuell oversettelse selv om emnet har fått større oppmerksomhet de siste årene (Ranzato & Zanotti, 2018). De refererer til det feministiske slagordet «If you can't see it, you can't be it» (Ranzato & Zanotti, 2018). Dette kan tolkes som at en må få tematikken på dagsordenen for å kunne diskutere og drive forskningen framover.

Den 25. april 2019 kom det en oppdatering av det norske mediebarometeret som blant annet viser hvor mye tid nordmenn bruker på ulike medier som fjernsyn, radio, audiovisuelle medier og internett. Nedenfor ser vi hvor mye tid nordmenn bruker på blant annet serier, filmer og video som også inkluderer strømmingstjenester.

Andel som har brukt ulike massemedier en gjennomsnittsdag (9-79 år)				
	Prosent			
	1991	2000	2017	2018
Papiravis	84	77	32	30
Fjernsyn	81	82	62	60
Radio	71	57	54	50
Lydmedier	43	50	50	51
Ukeblad	21	17	5	5
Bøker	24	20	25	24
Tidsskrift	18	14	6	6
Tegneserieblad	11	9	3	3
Serier/film/video ¹	10	10	37	37
Internett	..	27	90	91

¹ Inkluderer også strømmetjenester via internett

(SSB, 2019)

Her ser en at antall personer som ser serier, film eller video daglig ligger på 37%. Prosenten har ikke endret seg fra 2017. Antall personer som ser fjernsyn daglig ligger på

60%. Teksting er en stor del av både fjernsyn, serier, film og video og flere steder på internett, for eksempel på *Youtube*.

I tabellen under, som også tar utgangspunkt i Norsk mediebarometer, viser andelen av personer som har tilgang til ulike medier.

	Andel som har tilgang til ulike medier og elektroniske tilbud						
	1995	2000	2010	2015	2016	2017	2018
NRK TV	98	98	98	96	95	94	94
TVNorge	51	83	91	86	87	83	83
Internett	..	52	93	96	97	98	98
Egen mobiltelefon	..	68	97	98	98	98	99
Smarttelefon	85	89	91	95

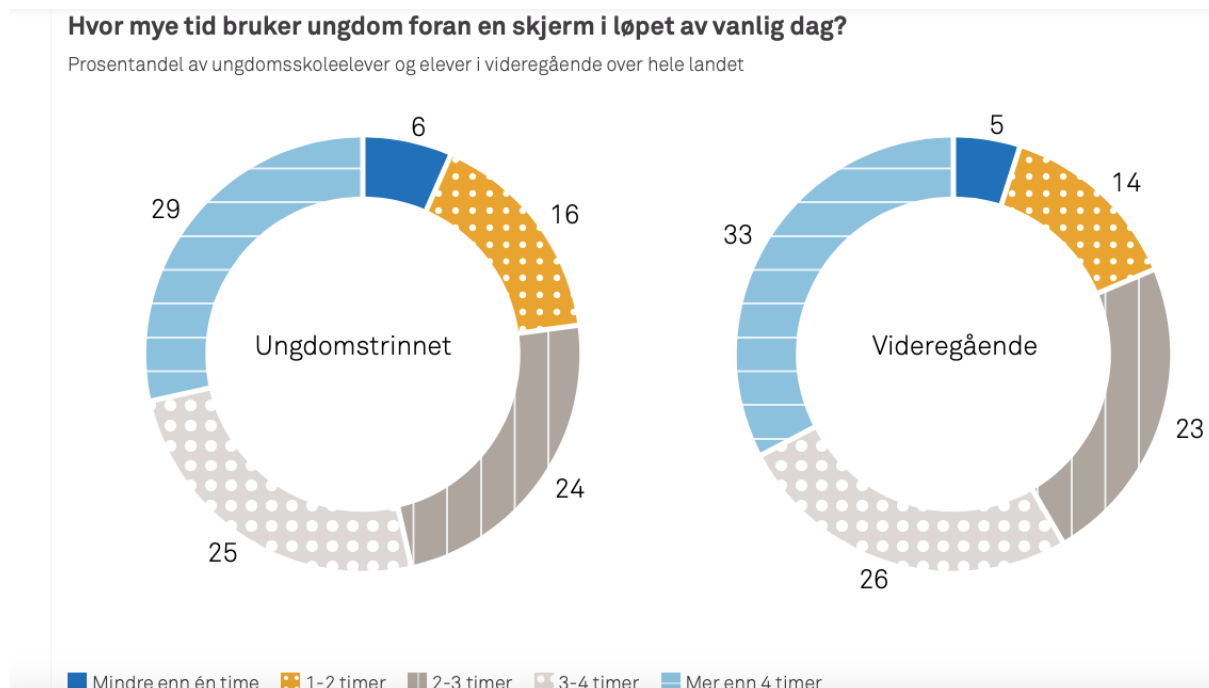
Fotnoter

.. = Oppgave mangler

(SSB, u.å.)

Ut fra denne tabellen kan en se at tilgangen på medier gjennom internett og mobiltelefon har økt i de representative årene. Tilgang til fjernsynskanalene NRK og TVNorge har noen skiftninger fra år til år, men den viser et høyt prosentantall. TVNorge og Internett ble inkludert her for å vise hvor mange som i utgangspunktet har mulighet til å se *The Big Bang Theory*-serien som er brukt i dette prosjektet. Hvor mange som faktisk har sett det har jeg ingen tall på. Dette er for å understreke hvor mye tid vi bruker på ulike medier som ofte er tekstet.

Ungdata har samlet informasjon om hvor mye tid unge bruker foran skjermen. Tallene er hentet fra alle fylkene i Norge, men en må være oppmerksom på at tallene fra Rogaland, Vest-Agder og Aust-Agder er fra 2016, og at tallene fra Hordaland, Vestfold og Buskerud er fra 2017 og resten av fylkene fra 2018. Dersom en går inn og ser på de ulike kommunene, ser en at undersøkelsene som er gjort før 2018 har lavere tall, og en kan anta at det har økt de siste årene. Her er et diagram som viser hvor mange prosent som bruker fra en time til mer enn 4 timer foran skjermen daglig (Ungdata, 2018).

(Ungdata, 2018)

Her ser en at rundt 30% av ungdommer bruker mer enn 4 timer foran en skjerm daglig og det viser en tendens at skjermtiden øker fra ungdomstrinnet til videregående skole. Skjermtiden er her utenom skoletid og inkluderer bruk av mobil, data, fjernsyn og nettbrett (Ungdata, 2018). Dette er for å poengtere at tekstingen er en viktig del av denne skjermtiden og kan gi et vagt bilde på hvor mye unge leser av denne typen tekst.

Blystad og Maasø (2004) skriver at det ikke enda (i 2004) har blitt gjort noen pedagogiske undersøkelser i forhold til lesing av teksting og barns leseutvikling. Likevel sier Blystad og Maasø (2004) at en kan anta at det gir elevene øving i lesing og at det kan gi større forståelse for andre språk, som for eksempel engelsk. Poel og d'Ydewalle (2001) har forsket på "Incidental foreign-language acquisition by children watching subtitling television programs". De stiller blant annet spørsmål om det finnes bevis på at tekstene faktisk blir lest og at talen blir hørt samtidig. De utførte en studie med 327 barn fra Belgia. De testet ut tre elementer i språklæring; vokabular, syntaks og morfologi. De utførte studien med to fremmedspråk; fransk og dansk. De startet med en hypotese om at barn under 12 år har større mulighet til å tilegne seg språkkunnskaper og de ville prøve å bevise dette. Studien viste at det skjer en språktilegnelse selv om det er begrenset, men den viste ikke at barn har større tilegnelse enn voksne (Poel & d'Ydewalle, 2001).

Tveit (2004) nevner også at en kan lære språk gjennom teksting som ikke er mulig med dubbing. I Norge er vi vant med å høre engelsk gjennom skjermen og lærer også språket gjennom dette. Løvland (2007) referer til en studie gjort av Elise Seip Tønnesen der hun har forsket på mediebruken til ungdom. Her mener Tønnesen at større mediebruk ikke gjør at unge blir reflektere og kritiske lesere, fordi målet deres er i hovedsak nytelse og ikke læring. Disse henvisningene til forskning som er gjort på språktilegnelse gjennom teksting viser at det er behov for mer kunnskap.

Personer som er døve eller har utfordringer med hørselen er muligens den gruppen som har mest behov for teksting. Jeg har vært i kontakt med Steinar Birkeland fra Hørselshemmedes Landsforbund og han skriver at de er ivrige pådrivere for teksting og oversettelse. Forbundet arbeider blant annet med å sikre teksting på alle digitale plattformer og han skriver at dette er nødvendig for deres demokratiske deltakelse i samfunnet. De kjemper også for utarbeiding av talegjenkjenningsteknologi på norsk og Birkeland skriver at de har møtt motvilje og manglende interessevilje på dette punktet. I den ene eposten fra Birkeland står det at «I arbeidet vårt for å fremme tekstesaken har vi møtt en del negative holdninger, det kan være estetisk feinschmekkeri, økonomiske hensyn eller en oppfatning om at dette ikke trengs» (Birkeland, personlig kommunikasjon, 23.november 2018).

Det er altså viktig å ha i tankene de som trenger tekstingen og er avhengig av den. Det er en lov som omhandler teksting i forhold til tilrettelegging for hørselshemmede under Kringkastingsloven § 2-19. Her står det eksplisitt at alle ferdigproduserte fjernsynsprogrammer fra NRK skal tekstes. Direktesendte programmer mellom kl.18.00-23.00 skal tekstes dersom det er teknisk og praktisk mulig. Andre TV-kanaler som har et seertall på mer enn 5% av de totale seertallene, skal også tekste alle fjernsynsprogram mellom kl.18.00-23.00 og i tillegg direktesendte programmer mellom dette klokkeslettet dersom det er mulig (Kringkastingsloven, 2017). Janne S. Kristiansen har i sin masteravhandling forsket på holdninger til interlingual teksting blant hørende og hørselshemmede personer i Norge. Funnene hennes viser at begge parter hadde størst svarprosent som viste positive meninger om teksting og bare mellom 25-30 % av hørende var negative og mente at tekstingen var forstyrrende (Kristiansen, 2008).

Teksting var også et av temaene under Stortingsmelding 35 fra 2008, «Mål og mening: Ein heilskapleg norsk språkpolitikk» (Kultur- og kyrkjedepartementet, 2008). Her står det at tall som blir presentert fra NAViO viser at samlet teksting for film- og fjernsynsteksting til sammen svarte til rundt 700 romaner årlig. Denne undersøkelsen ble gjort i 2003. I denne stortingsmeldingen er det også referert til studien av Blystad og Maasø (2004) som hevder at den gjennomsnittlige personen i Norge blir eksponert for teksting som svarer til 17-18 romaner og dersom en legg til grunn at seerne leser omtrent halvparten av tekstingen vil det omfatte 8-9 romaner i løpet av et år. Denne typen lesing har dermed et større publikum enn lesing av aviser. Samtidig viser denne studien at det er jevnere fordeling av kjønn og alder enn andre typer sjangre. Stortingsmeldingen knytter også teksting til språkkompetanse hos unge:

Nettopp det at undertekstar på fjernsyn utgjør ein så stor del av det barn og unge konsumerer av skriven tekst, gjer at den språklege kvaliteten i slikt materiale blir eit spørsmål av særleg språkpolitisk interesse. Med tanke på utvikling av både lese- og skriveevna kan det vera vel så viktig å setja søkjelyset på dette spørsmålet som det arbeidet som også må gjerast for å stimulera barn og unge til å lesa fleire bøker. (Kultur- og kyrkjedepartementet, 2008)

Dette er en stortingsmelding fra over 10 år siden. Jeg har aldri møtt eller hørt om noen som bruker teksting spesifikt som et læringsmiddel i skolen eller for å fremme lese- og skrivekompetanse hos unge. Selvsagt er det brukt i undervisning av fremmedspråk, men dette kan ha et mye større potensial. En kan bruke teksting som utgangspunkt for å diskutere forskjeller mellom språk, diskutere kvalitet i teksting og eleven selv kan utfordres til å tekste egenproduserte videosnutter.

Stortingsmeldingen referer til rapporten «Norsk i hundre!» som sier at det er et paradoks at tekster som er i bruk i skolen er kvalitetsikret, men ikke tekstene som unge møter på eget initiativ. De mener at det trengs mer kunnskap om tekstingen og hvordan det påvirker skrive- og lesepraksisen. Videre skriver de om rammene rundt tekstingen, blant annet at det er bare i NRK det de har audiovisuelle oversettere i fast ansettelse. Når målet er å spare penger, mener de at dette fører til dårligere kvalitet på grunn av raske tidsfrister og strenge rammevilkår.

I Stortingsmelding 35 er det også tatt opp et ønske om å videreutvikle en norsk språkbank som kan sikre norskspråket i en økende globalisert verden. Her er det Språkrådet som har fått oppgaven med denne utarbeidelsen og denne er nå tilgjengelig på Nasjonalbiblioteket sine sider (Nasjonalbiblioteket, 2019). Å bruke et slikt verktøy i audiovisuell oversettelse vil likevel ikke være mulig på grunn av kravet som komprimering og tidskodning. På en annen side kan en slik utvikling lage vei for nye dataprogram som kan brukes i slik oversettelse. For å gjøre dette mulig er det først nødvendig å forske mer på teksting. Videre skal jeg gi et kort overblikk over hvordan teksting har blitt gjort i Norge og hvorfor vi ikke har fått en tradisjon med dubbing slik noen andre land har.

3.2 Tekstingens historie

For å forstå hvordan og hvorfor teksting er som den er i Norge i dag, er det hensiktsmessig å se på hvordan det startet og har utviklet seg. Det er ikke mange som har skrevet om disse utviklingstrekkene, i alle fall ikke i Norge. Jan Emil Tveit (2004) har lang erfaring med audiovisuell oversettelse og har blant annet vært leder for tekstingen i TV2, og han har skrevet en bok om teksting der det står noen utviklingslinjer. Siden boken er fra 2004 er den ikke et godt bilde når det kommer til teknologiske verktøy som er i bruk i dag.

Filmen kom til verden sent på 1800-tallet og ble da sett på som et universalt produkt som krysset kulturelle og nasjonale grenser. I starten var filmene uten lyd, men noen hadde tekst i form av plakater som ble plassert mellom scenene (Tveit, 2004). Stumfilmene var preget av forsterkende uttrykk fra blant annet musikk, men «fraværet av tale representerte ofte et fortellerteknisk problem, og filmen tok derfor i bruk mellomtekster (på engelsk intertitles) for å unngå for mange tidkrevende forklaringer i bildene» (Engelstad, 2007, s. 103). Da de utviklet teknikker for å inkorporere lyd ble det mulig å formidle handlingen på en ny måte, men det kom også med andre utfordringer.

Da en utviklet film med lyd, først «talkies» og så «sound film», oppstod det et problem med språket. Mange land, som Frankrike og USA, var avhengig av å selge filmene utenlands, men hvordan kunne de det når de ikke snakket samme språk? Det ble prøvd

ut flere metoder av dubbing og teksting, men alle hadde sine begrensninger. Å lage filmen i flere versjoner ble blant annet prøvd, men dette var en dyr affære og de oversatte versjonene var ofte av dårligere språklig kvalitet enn originalen. I Frankrike ble det gjort mange forsøk på både dubbing og teksting, men det viste seg at seerne ble mer og mer misfornøyd med tekstingen. Dette resulterte i at dubbing ble dominerende og det er fortsatt en sterk tradisjon i Frankrike (Tveit, 2004). Lomheim (2000) forklarer at det etter hvert ble et internasjonalt kulturskille mellom store land som brukte dubbing og små land som tok i bruk teksting. I tillegg til Frankrike ble dubbing vanlig i Storbritannia, Tyskland, Spania og Italia. Land i Norden, Nederland, Belgia, Portugal, Hellas, Tyrkia og Israel brukte i hovedsak teksting (Lomheim, 2000).

Å dubbe film koster betydelig mer penger enn teksting og for de skandinaviske landene var dette en avgjørende grunn til satsting på teksting. I tillegg til økonomiske grunner, skriver Tveit (2004) at det også var mangel på profesjonelle skuespillere som kunne utføre jobben. Lomheim (2000) skriver at teksting har ulemper som går på det estetiske og informative. Den estetiske ulempen er at tekstingen dekker rundt 20% av skjermen og at tekstingen kan hindre flyten i handlingen da den kan bryte bildeskift. Den informative ulempen er at dialogen blir kortet ned (Lomheim, 2000). Voice-over er også brukt i noen tilfeller, men i Norge er det mest brukt i barneprogram. Voice-over vil si «tale i film som oppfattes av tilskuerne, men ikke av filmens rollefigurer» (Engelstad, 2007, s. 211).

Tradisjonen for teksting i de skandinaviske landene har hatt flere fordeler. For eksempel at det er lettere å tilegne seg språkkunnskaper gjennom å se film med fremmedspråk. Selv om språktilegnelse har mange ulike påvirkningskilder, sier Tveit (2004) at "it is probably more than a coincidence that people in subtitling countries seem to understand and speak English better than people in typical dubbing countries" (Tveit, 2004, s. 25). Dette kan ha en viss sannhet i seg enda, men dagens befolkning har mye større tilgang på utenlandske serier, filmer, programmer enn i 2004 og den sosiale medie verden ser annerledes ut.

Selve utviklingen av teksting er også interessant. Først hadde de egne filmruller med teksting som ble kombinert med filmrullen. Disse tekstrullene bestod av fotografier av

tekst som var skrevet på en plakat. Rundt 1930 kom oppfinnelsen av en metode som gikk ut på å overføre teksten på filmrullen ved hjelp av en «printing plate». Senere det tiåret ble samme metode gjort, men ved hjelp av kjemikalier slik at teksten ble etset på filmrullen. Denne metoden ble brukt i lang tid. På 1980-tallet skiftet de til en metode som Tveit (2004) kaller «laser burning», altså at en svir teksten inn i filmrullen. Fordelene med dette var at teksten ble mer tydelig og den ble enklere å lese. I tillegg fikk de plass til mer tekst på en linje.

De skandinaviske landene har vært aktive i utviklingen av metoder for teksting. På 1980-tallet startet arbeidet med elektronisk generering av teksten. Dette var en stor framgang da oversetterne kunne gjøre hele tekstingsarbeidet på forhånd og opererte teksten manuelt når programmene eller filmene gikk. Dette tiåret ble det også utviklet et system der teksten blir vist på et display nederst som gjorde at en kunne bruke samme film og lage teksten på ulike språk siden de ikke var i samme rull. I slutten av 1980-tallet ble det utviklet et system på datamaskin der en kunne redigere og skrive inn teksting. Her var det flere ulemper, for eksempel at oversetterne måtte jobbe på to skjermer. I 1997 kom Windows med et eget program for audiovisuell oversettelse. Her kunne oversetterne jobbe på én skjerm og i tillegg ha tilgang til hjelpeverktøy for språk (Tveit, 2004). I dag har audiovisuelle oversettere flere hjelpemidler og de har egne program som de bruker i arbeidet sitt. På mitt besøk til NRK fikk jeg se programmene de bruker og de heter *Poliscript* og *Easytitles*. Lomheim (2000) skriver at teksting har blitt mer og mer vanlig også i de landene som har tradisjon med dubbing og at land i Norden blir sett på som kompetente innen dette feltet.

3.3 Oversettelsesteori

Før Lomheim (1989) skreiv boken om fjernsynsteksting i 2000 skreiv han en innføringsbok i oversettelsesteori. Det er denne boken som blir brukt for å gi en bakgrunn i hva oversettelse er og hva som skjer i denne prosessen. Lomheim (1989) presenterer både oversettelsesprosessen og selve produktet. Selv om jeg kommer til å ha fokus på produktet, er det essensielt å vite hvordan slike prosesser går for seg for å kunne gjøre noen tanker om hvorfor produktet er blitt som det har blitt. Fasene som blir presentert om oversettelse er ikke knyttet til audiovisuell oversettelse, men prosessene

kan sammenlignes på noen plan. De tre fasene er i oversettelse er forståelsesfasen, overføringsfasen og formuleringsfasen.

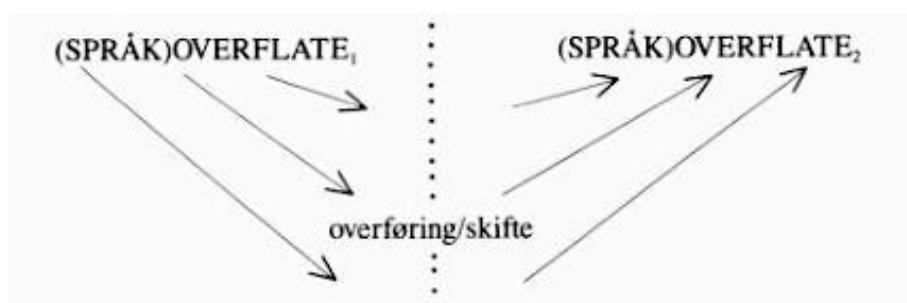
For å kunne oversette fra et språk til et annet er forståelse en nødvendighet og forståelsesfasen er den første fasen i oversettelsesprosessen. Under denne fasen er det viktig at oversetteren ikke bare forstår det rent språklige, men også forstår konteksten den er satt i. Lomheim (1989) skriver at «[...] her må oversetjaren rekna med at i tillegg til reint språklege (grammatiske) skilnader vil kulturelle og sosiale skilnader leggja hindringar i vegen fram mot ei fullgod tekstforståing» (Lomheim, 1989, s. 46). Lomheim (1989) presenterer denne figuren, som er basert på forskning til Hanne Martinet, for å illustrere de ulike komponentene i forståelsesfasen:

(Lomheim, 1989, s. 48)

Ut fra denne figuren ser vi at oversetteren må ha gode kunnskaper både innen lingvistikk, om tekstenes særegenhet og i tillegg om tekstens kontekst og temaene den tar opp. For eksempel dersom en skal oversette en barnebok fra finsk til norsk må oversetteren ha gode språkkompetanse i begge språkene, forstå oppbyggingen og språklige virkemidler som er brukt. I tillegg må oversetteren forstå hvilken plass en slik bok har i samfunnet og om det er spesielle hensyn som må vurderes i den nye versjonen slik at budskapet kommer fram.

Den neste fasen er overføringsfasen og Lomheim (1989) skriver at «Me veit at det skjer ei overføring frå det eine språkssystemet til det andre, og me veit at denne overføringa skjer etter at me har forstått og før me formulerer på nytt» (Lomheim, 1989, s. 49). Her bruker han både begrepene overføring og kodeskifte om prosessen som skjer og sier at dette kan skje på ulike plan. Dette illustrerer han med denne figuren:

(Lomheim, 1989, s. 51)

Han skriver at en skal gå «[...] så djupt som nødvendig, så grunt som mogleg – det er oppskrifta» (Lomheim, 1989, s. 53). Her er det altså om å gjøre å finne en ekvivalent oversettelse slik at budskapet i originalen kommer fram i versjonen. Ekvivalent blir i denne konteksten brukt om kommunikativt likeverd. Om oversettelsen er nært språkoverflaten eller dypere fra språkoverflaten hevder han at kan sammenlignes med de ulike nivåene for mening i språk. Det nærmeste språkoverflaten er morfemnivå, så kommer syntaksnivå og semantisk nivå og til slutt situativt nivå (Lomheim, 1989). La meg vise med et eksempel:

I am a cat → Jeg er en katt

Dette er en oversettelse som ligger nær språkoverflaten og er en overføring som ligger på morfemnivå. Oversettelse av for eksempel idiommer kan ikke alltid løses på denne måten og må kanskje gå dypere for å få til en oversettelse som bærer det samme budskapet. Et idiom er en betegnelse for ord som har en tendens til å opptre sammen og som har en mening utover enkeltordene den er satt sammen av (Theil, 2005). Idiom kan overføres på ulike måter, for eksempel kan «I'm feeling under the weather» oversettes til norsk med «jeg føler meg ikke så bra» eller «jeg føler meg litt dårlig». Uttrykket «I'm feeling blue» kan oversettes til «jeg føler meg trist» eller «jeg føler meg nedfor». Disse eksemplene er engelske idiom som ikke vil ha samme budskap dersom en oversetter på

morfem- eller syntaksnivå. Dersom noen hadde sagt til meg at «Jeg føler meg litt under været», hadde det skapt forvirring i kommunikasjonen. Her må en ned på det situative nivået for å oversette budskapet. Hvilke oversettelser som passer best er avhengig av konteksten den er satt inn i. Lomheim (1989) skriver at flere «feil» i oversettelser skjer fordi oversetteren ikke går dypt nok ned. Dette kan blant annet skyldes forståelsesfeil fordi oversetteren ikke har god nok språklig kompetanse i originalspråket.

Den siste fasen er formuleringsfasen som Lomheim (1989) hevder er den vanskeligste av alle fasene. Det er her produktet av oversettelsene blir til. Denne fasen krever at oversetteren sitter inne med både god skrivekompetanse og i tillegg generell kompetanse i språk. Lomheim (1989) bruker Lie (1976) sine fire kategorier for transformasjon og knytter disse til oversettelse i formuleringsfasen. Kategoriene er *flytting, stryking, tillegg* og *erstatning*. Dette er en av kategoriseringsmetoden som blei forsøkt på datamaterialet i dette prosjektet. I denne fasen er det opp til oversetteren å tilpasse oversettelsen på en hensiktsmessig måte.

Lomheim (1989) skriver at det ikke er en enkel jobb å være oversetter og at den ideelle versjonen av en original ikke er mulig å oppnå i virkeligheten fordi det er så mye som skjer i prosessen som oversetteren må ta stilling til. Kravene til den ideelle versjonen presentert av Lomheim (1989) lyder slik:

- Versjonen skal ikkje fortelja meir enn originalen
- Versjonen skal ikkje fortelja mindre enn originalen
- Versjonen skal ikkje fortelja noko anna enn originalen

(Lomheim, 1989, s. 86)

Selv de som ikke arbeider med oversettelse, forstår at dette blir vanskelig i praksis. Det er blant annet ikke bare oversettelse av språket, men også en kultur og et annet samfunn som kanskje har behov for tilpasninger slik at mottakerne til versjonen får samme opplevelse som mottakerne til originalen. Lomheim (1989) skriver at det ikke finnes én perfekt versjon, men at det finnes gode og mindre gode versjoner av originalen. Før jeg går over til audiovisuell oversettelse skal jeg gi en kort forklaring på begrepet *ekvivalens*.

Siden det ikke er hensiktsmessig å diskutere om oversettelsen er ordrett oversatt, bruker flere heller begrepet ekvivalens som Lomheim (1989) gjøre i sin innføringsbok. Han sier at ekvivalens er kommunikativt likeverd, med andre ord at versjonen sin funksjon skal samsvare med originalen sin funksjon. Han definerer begrepet slik: «Den næraste naturlege språklege attgjeving i mottakarspråket av den budskapet (ikkje det semantiske innhaldet) som er uttrykt i sendarspråket. Attgjevinga skal vera likeverdig med omsyn til stilnivå og tekstfunksjon» (Lomheim, 1989, s. 74). Dette er igjen en påminnelse om at det er budskapet i teksten, som kanskje ikke bare er uttrykt med ord, som skal fram i oversettelsen. Det er som ingen regler en kan følge i forhold til hvilke oversettelser som har god ekvivalens siden det er avhengig av konteksten til den spesifikke teksten. Lomheim (1989) skriver at det er nettopp det som er så vanskelig med dette begrepet siden det bygger på personlige overveielser og innlevelse. Han skriver for eksempel at oversettelse av banneord er vanskelig og han setter spørsmål ved om oversettelse av for eksempel det engelske ordet *shit* hadde blitt oversatt ulikt av en fra Lofoten og en fra Vest-Agder.

Siden en av kategoriene i analysen er banneord vil jeg bruke noen ord på å poengtere at slike språklige trekk er ulike i amerikansk og norsk kultur. Van Oudenhoven et al. (2008) har forsket på «verbal abuse» rettet mot en andrepert i ulike kulturer. Begrepet *abuse* kan være utfordrende å oversette til norsk der det muligens ikke fins et begrep som er dekkende. Mulige oversettelser kan være verbal krenkelse, verbal vold, verbal mishandling, psykisk vold eller psykisk terror alt etter hvilken kontekst ordet brukes i. I mitt datamateriale, og ellers i dagliglivet, er ikke all banning rettet mot en motpart og det trenger heller ikke være en form for krenkelse. Likevel har jeg valgt å ta med et utdrag fra en tabell fra studien til Van Oudenhoven et al. (2008) for å vise hvor forskjellig slik språkbruk kan være. Her har jeg tatt med en tabell som viser frekvensen av bruk av ulike verbale krenkelser per 100 informant. Denne tabellen viser tall fra Amerika og Norge.

Language	American English	Norwegian
Number of respondents	382	167
Genitals	6	38
Mental abnormality	9	57
Sexual actions	55	10
Stupid	8	26
Social inadequacy	9	22
Anal and excrements	36	20
Animals	1	16
Bitch	31	16
Family and relations	7	4
Not educated	14	2
Male sexual inadequacy	8	10
Physical handicap	4	1
Devil/satan	0	74
Rural background	0	0
Diseases	0	1
Dirtiness	1	14
Total	187	317

(Van Oudenhoven et al., 2008)

De største kategoriene for verbal krenkelse i Amerika er ut fra denne studien uttrykk knyttet til seksuelle handlinger, anal og avføring og ord relatert til *bitch*. De største kategoriene i Norge er ord knyttet til djevelen, mentale avvik og kjønnsorgan. Dette viser en markant forskjell i hvilke ord vi bruker for å fornærme andre og er knyttet til forskjeller i kulturer og samfunn.

Her vil det også være på sin plass å definere hva som menes med banneord. Siden datamaterialet viser ord som muligens ikke defineres som banneord, men som nestenbanneord valgte jeg å bruke boken til Ingrid Kristine Hasund (2005) *Fy Faraa! Om nestenbanning og andre kraftuttrykk* for å belyse dette fenomenet. Hun bruker definisjonen av banning som er utviklet av Lars-Gunnar Andersson og Peter Trudgill som er delt inn i tre deler:

- Banneord er knyttet til noe som er tabu eller stigmatisert i en kultur
- Banneord skal ikke forstås bokstavelig
- Banneord kan brukes for å uttrykke sterke følelser og holdninger

(Hasund, 2005, s. 15)

Måten en bruker banning varierer også. Hasund (2005) bruker igjen Andersson og Trudgill som deler inn i bruk av banneord i emosjonelle sammenhenger og banning som språklig markør. I studien til Van Oudenhoven et al. (2008) var det den emosjonelle bruken av banneord som var fokus. Bruken av banneord og nestenbanneord er sterkt knyttet til personlighet. Hasund (2005) skriver at «Nestenbanning sier også noe om personlig identitet. Som vi har sett, er ekte banning stereotypisk knyttet til kvaliteter som tøffhet og ureddhet. Nestenbanning er «feig» i utgangspunktet, og signaliserer forsiktighet og respekt» (Hasund, 2005, s. 74). Banning er med andre ord både knyttet til kulturen en er en del av og individuelle markører. Dette kan by på utfordringer i oversettelser både når det gjelder å oversette til en ny kultur og oversette stil og tone.

Selv om Lomheim skriver at det bare finnes gode og mindre gode versjoner, kan de inneholde ulike feil. Lomheim (1989) presenterer de mest og mindre skadelige feilene som kan oppstå:

- 1) Mest skadeleg: Feilar som endrar budskapet (innhaldsfeilar; dvs. forståingsfeilar og visse formuleringsfeilar)
 - 2) Mindre skadeleg: Feilar i uttrykksmåte og rettskriving (formuleringsfeilar)
- (Lomheim, 1989, s. 83)

Forståelsesfeil kan oppstå dersom oversetteren ikke er godt nok kjent med originalspråket, og for eksempel oversatt «I´m feeling blue» med «jeg føler meg blå». Dette endrer budskapet til originalen og gir ikke samme opplevelse til mottakerne av versjonen. Dersom slike feil oppstår vil versjonen ikke være ekvivalent, altså den vil ikke ha et kommunikativt likeverd.

I tillegg til definisjonen av ekvivalens har Lomheim (1989) også laget en liste med syv punkt som kreves av en ekvivalent versjon. Det første er at det skal være tydelig at originalen har blitt forstått, det andre er at all informasjonen i originalen skal komme

fram i versjonen slik at hele budskapet blir ivaretatt. Det tredje er at versjonen ikke skal si noe mindre enn originalen, men heller ikke noe mer. Den fjerde punktet er at uttrykk som ikke kan oversettes direkte skal ha formuleringer som tilsvarer originalen både når det gjelder tone og intensjon. Det femte punktet er at tvetydighet eller uklarheter i originalen ikke skal forklares i versjonen, men skal beholde disse språklige formene. Det femte punktet er at versjonen ikke skal inneholde unødvendige omskrivninger der det ikke er nødvendig på grunn av manglende språkkunnskaper. Det siste punktet er at versjonen skal skrives på et grammatisk korrekt språk dersom det ikke er en del av effektene i originalen (Lomheim, 1989).

Sett ut fra disse kravene om ekvivalens er det ikke rart at versjonen blir annerledes enn originalen. Han skriver også at «[...] det (er) urimelig å tenkja at omsetjing (tospråksbruk) skal kunna greia å føra over ein bodskap frå sendar (original) til mottakar (versjon) 100 % uskadd» (Lomheim, 1989, s. 28). På grunn av andre krav og rammer rundt audiovisuell oversettelse er en ekvivalent oversettelse vanskelig og til tider ikke hensiktsmessig.

3.4 Audiovisuell oversettelse

Her vil jeg presentere teori om hva audiovisuell oversettelse er og utfordringer knyttet til dette. Det handler blant annet om oversettelse fra og til ulike språkformer, oversettelse av kultur og kontekst, kreativt arbeid med språk, rammene i arbeidet og det multimodale aspektet. Lomheim (1989) skriver at «Alle omsette tekstar er produkt av arbeid, kunnskap og fantasi» (Lomheim, 1989, s. 75). Her vil jeg ta utgangspunkt i litteratur fra Lomheim (2000), Tveit (2004), forskningen til Blystad og Maasø (2004) og Pedersen (2017). Gjennom NRK fikk jeg kontakt med en audiovisuell oversetter med rundt 20-års lang erfaring som har gitt meg tilgang til et foredrag hun holdt om audiovisuell oversettelse på Litteraturhuset i Bergen og i Oslo i 2016 kalt «Perler for svin» (Hagen, 2016). Dette vil jeg bruke som supplement siden dette materialet viser interessante refleksjoner rundt arbeid med audiovisuell oversettelse. Hun presiserer selv i epost at dette ikke er forskning, men «populærvitenskapelig folkeopplysning» (Hagen, personlig kommunikasjon, 8. januar 2019). I foredraget konkluderer hun med: «Som med all annen teksting: Målet er at folket skal få perler» (Hagen, 2016).

Blystad og Maasø (2004) sin artikkel har grunnlag i en kvantitativ undersøkelse der de ser på mengden av teksting som befolkningen er utsatt for. De skriver at det finnes to typer audiovisuelle oversettelser. Den ene er intralingual oversettelse som er fra norsk tale til norsk skriftspråk og den andre type oversettelse er interlingual som er fra et fremmedspråk til norsk skriftspråk. Slik oversettelse blir utført diagonalt som vil si at både språk og form blir oversatt. En kan også skille også mellom åpen og lukket teksting. Åpen teksting kommer automatisk og kan ikke velges vekk, mens ved lukket teksting er det seeres valg (Blystad & Maasø, 2004). I *The Big Bang Theory*-serien på D-play er teksten lukket, som vil si at seerne kan velge å ha den på eller av.

I tillegg til de to typene oversettelser presenterer Blystad og Maasø (2004) tre metoder å utføre oversettelsen på. Den første kalles *first language translation* som er oversettelse fra originaltalespråket til norsk skriftspråk. Dette kan være både interlingual og intralingual oversettelse. Den andre typen er *second language translation* som kan gjøres når originalspråket ligger nærme norsk, for eksempel dansk eller svensk. Oversettelsen blir «klonet» og deretter gjennomgått. Den siste typen er *machine translation* som er oversettelse gjort ved hjelp av et dataprogram og deretter bearbeidet av en audiovisuell oversetter. Alle tre metodene kan føre til formuleringsfeil og forståelsesfeil i teksten, men for å få best kvalitet mener Blystad og Maasø (2004) at førstespråkoversettelse er å foretrekke fordi den forutsetter en gjennomgang av hele materialet uten påvirkning fra automatiske oversettelser.

Henrik W. Johnsen fra NAViO ga meg litt informasjon rundt hvordan teksten blir gjort hos BTI. Han skriver i en epost at *first* og *second language translation* er faset ut og blitt erstattet med noe som heter English Master Templates. De norske audiovisuelle oversetterne får tildelt et program som er ferdigtekstet på engelsk og som skal oversettes til norsk. Johnsen sier at dette medfører flere utfordringer fordi programmet ikke følger de norske retningslinjene og lesehastigheten ligger som oftest langt over det som er normen i Norge. Videre skriver han at «Ofte produseres templatene i lavkostland som Portugal, Bulgaria eller India som rene transkriberingsoppdrag utført av folk som ikke (nødvendigvis) har engelsk som morsmål, noe som i verste fall kan føre til forståelsesfeil i det som for oss i praksis fungerer som kildeteksten» (Johnsen, personlig

kommunikasjon, 3. juni 2019). Dersom det er forståelsesfeil i materialet som skal oversettes, er det stor sannsynlighet for at denne videreføres.

Audiovisuell oversettelse rommer tre aspekt:

- Forholdet mellom talemål og skriftspråk
- Forholdet mellom framadspråk og morsmål
- Forholdet mellom full omsetjing og delvis omsetjing

(Lomheim, 2000, s. 11)

I denne typen oversettelsesarbeid er det altså ikke bare snakk om oversettelse, men også andre språkdisipliner innen tekstlingvistikk og forskjeller mellom tale og skrift. Siden tekstingen er en av modalitetene som bidrar til meningsskapning i en serie eller film, sier Lomheim (2000) at «[...] difor kan me seia om tekstaren som omsetjar at han har ein dobbelnatur: han er både *meir fri* enn ein vanleg omsetjar fordi han ikkje nødvendigvis siktar mot ekvivalent omsetjing, og han er *meir ufri* i sine val enn ein omsetjar fordi han må halde løysingane sine innafor definerte bokstavrammer og tidsrammer» (Lomheim, 2000, s.129). På denne måten skiller audiovisuell oversettelse seg fra annen type oversettelse og det kan både åpne opp for og begrense type strategier i oversettelsesprosessen. Lomheim (2000) argumenterer også med å si at arbeidet heter *teksting* og ikke *oversetting*. Når en i dag har fått tittelen *audiovisuelle oversettere* kan dette føre til at de andre aspektene ved teksting ikke kommer like tydelig fram.

3.4.1 Tale til skrift

I forskningen om audiovisuell oversettelse har Lomheim (2000) som mål å finne tendenser og strategier i teksting. Han har utgangspunkt i tre filmer fra NRK og utførte en deskriptiv analyse av blant annet enlinjere og tolinjere, framholdstekster, avkorting, eksponeringstid og tekstrytme. Han skriver at «Det er først når deskriptive forklaringsmodellar er etablerte at ein kan ta til å evaluera og kvalitetsvurdera teksteproduktet» (Lomheim, 2000, s. 24). I denne boken tar han for seg hva som skjer når en skal oversette fra tale til skrift.

For det første sier Lomheim (2000) at tale og skrift har ulike kommunikative funksjoner, fordi en taler *med* noen, mens i skrift skriver en *til* noen. Om slike forskjeller blir mindre når en får nye kommunikasjonsformer kan en spekulere i, men det finnes fremdeles ulike forventninger til hva tale og skrift er. Blant annet skriver Lomheim (2000) at talemålet er mer preget av redundans og overflødig informasjon, for eksempel samtalereplikker og uformelle tiltaleord. På grunn av denne redundansen i talespråket blir reduksjon i overføringen til skrift en naturlig konsekvens. På en annen side skriver han at talemål ofte inneholder implisitt informasjon som kan føre til at en tyr til ekspansjon i overføring til skrift. Dette forklarer Lomheim (2000) slik:

Som nemnt ovafor har samtale gjennomgåande høgre grad av implikasjon enn det skriftspråket tolererer. Sjølv om tekstaren arbeider ut frå éin hovudregel – kort ned! – kan me difor venta at det stundom vert nødvendig å gå den andre vegen, vera meir eksplisitt, når kommunikasjonen vert skriftleggjord. (Lomheim, 2000, s. 62)

En annen betydelig forskjell mellom tale og skrift ligger i syntaksen og setningsstrukturen. Dersom en oversetter direkte fra talemål til skriftspråk virker det ofte rotete og usammenhengende. Lomheim (2000) skriver at det derfor skjer en *stramming* av språket i forhold til syntaks. Dette kan også være en naturlig årsak til at oversettelsen fra tale til skrift blir redusert. Siden tale og skrift har ulike funksjoner skriver Lomheim (2000) at de heller ikke kan «[...] kan blir kommunikativt likeverdige med replikkene» (Lomheim, 2000, s. 75). I sin undersøkelse av filmene fra NRK fant han ingen kontinuitet i akkurat hvilke uttrykksformer som blir utsatt for reduksjon. Dette er en kontekstavhengig prosess der oversetteren må vurdere hvordan en på best mulig måte konstruerer tekstingen for at seerne skal få støtte. Lomheim (2000) skriver at «Det einaste ufråvikelege prinsippet som gjeld, er at tekstaren er nødd til å korta ned teksta i høve til dialogen, og at det er tekstarens skjønn og vurdering av kva som er kommunikativt sentrale element, som styrer tekstutforminga» (Lomheim, 2000, s. 70).

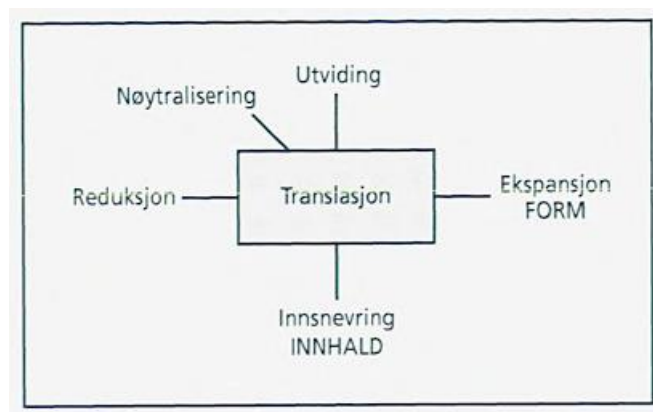
I teksting er det ikke alltid bare tale som trenger oversettelse, mange serier og filmer inneholder også musikalske innspill som av og til inneholder nødvendig informasjon. Janss og Refsum (2010) skriver at sang og skrift, i likhet med tale og skrift, har ulike

tilnærminger. De skriver at i skrift er rytmen i sangen latent, som vil si at den bare blir realisert etter at leseren har avkodet teksten. Videre skriver de at:

Også diktets klanglige nivå får en annen betydning i sang enn i skrift, ikke bare fordi sangen er realisert, men også fordi den her spiller med og mot et betydningsnivå som bare i svært liten grad er relevant i skriften, nemlig tonehøyde.
(Janss & Refsum, 2010, s. 280)

I forsøk på å tekste sanger er det mange utfordringer i tillegg til at en ikke har mulighet til å skrive inn tonehøyden. Hva skal en tekster gjøre når en møter enderim, midtrim eller innrim? Her må en vurdere om en skal forsøkte å gjenspeile rytmen ved å bruke ord som rimer på norsk, men en må muligens også foreta reduksjon på grunn av plass og eksponeringstid. Andre virkemidler en kan møte er alliterasjon, altså bokstavrim, eller assonans som er ord med klangligheter (Janss & Refsum, 2010). Her må en kanskje ta valg mellom hva som er viktigst av formen og budskapet for å finne den mest hensiktsmessige tekstingen.

I forskning av audiovisuell oversettelse presenterer Lomheim (2000) en modell som skal illustrere teknikker en kan ta i bruk i teksting. Gottlieb har også gjort utført en analyse av teksting der han kom fram til ti teknikker. Lomheim (2000) mener at fordi det er mange kategorier blir tendensene mer uklare og flytende. Hans undersøkelse munnet ut i seks strategier oversettere bruker i teksting:

(Lomheim, 2000, s. 53)

Når det kommer til formen i oversettelsen kan en bruke tre ulike teknikker; *reduksjon*, *translasjon* og *ekspansjon*. Reduksjon kan være både utelating og komprimering. Han bruker begrepet translasjon som en betegnelse for en ekvivalent oversettelse. Ekspansjon kan være en teknikk en bruker i oversettelser som trenger mer eksplisitte beskrivelser og en legger dermed til eller utvider informasjon. Når det kommer til innholdet i talen kan oversetteren bruke både utviding og innsnevring. Begrepet *nøytralisering* handler om at banneord, slang og andre kraftige uttrykk har en sterkere virkning i skrift enn i tale. Nøytralisering av kraftige uttrykk kan både ha påvirkning på formen og innholdet i oversettelsen og er dermed satt mellom aksene. Han presiserer at det er «[...] viktig å merkja seg at termene og teknikkane reduksjon, ekspansjon, nøytralisering, utviding og innsnevring i min modell står for løysingar som fører til andre resultat enn den moglege og ekvivalente løysinga» (Lomheim, 2000, s. 53). Modellen viser med andre ord hvordan teksting avviker fra annen oversettelse der det ikke alltid er ønskelig eller mulig med en ekvivalent oversettelse. Ifølge Lomheim (2000) representere disse teknikkene prosessen og teksting som språkbruk. Han ordet *overføring* som et samlebegrep for oversettelse fra tale til skrift.

3.4.2 Påvirkning av originaltalen

Tospråklig oversettelsene i audiovisuell oversettelse gjøres ved at en overfører talen eller den originale tekstingen til norsk språk. Her er det naturlig at talen vil ha påvirkning på hvordan formuleringene blir på norsk. Lomheim (2000) kaller denne situasjonen for *sladreeffekten*. Han skriver at:

Sladreeffekten gjer at tekstaren er mindre fri i si vurdering av idiomatiske løysingar enn den vanlege omsetjaren av tekster er, for der kan ikke lesarane av versjonen (roman, artikkel osv.) på same måte fingerfølgja løysingane i detalj og samanlikne med originalen. (Lomheim, 2000, s. 128)

Denne påvirkningen kan sees i form av at ord og setningsoppbygging i talen reflekteres i den norske tekstingen. Lomheim (2000) skriver at dette ikke trenger å føre til oversettelser som virker unorsk, men kan være bevisste formuleringer som gjør at ord i tale og teksting kommer noenlunde samtidig. En av grunnene til å ta slike hensyn beskriver Lomheim (2000) slik:

Endeleg er det slik at til og med dei som kan framadspråket fullt ut, også les tekstane. Auge vert alltid drege mot teksta, så difor er det slik at viss det er tekster på ein film, vil *alle* sjå teksta, og mange av dei som verken har lyst til det eller behov for det, les nok òg tekstene. All teksting på skjerm eller lerret har difor eit element av tvangslesing i seg. (Lomheim, 2000, s. 65)

Hensynet varierer i Lomheim (2000) sitt datamateriale og dersom en skal se på dette som et krav i tekstingen vil det skape enda mindre rom i oversettelsesarbeidet. Hagen (2016) har også fokus på påvirkning av originalspråket i tekstene en skal oversette i sitt foredrag. At det skal være en god oversettelse er selvsagt, men her går Hagen (2016) dypere inn i denne problemstillingen og viser til eksempler. Hun skriver at:

Det farlige er når anglisismene og den engelske syntaksen sniker seg inn i språket. Og det skjer! Det er en snikanglifisering på gang - overalt. Ikke bare skriftlig, men muntlig også. En ting er når ungdommer som er vokst opp med youtube og dårlig dubbede tv-serier, snakker så det høres ut som tankene har gått gjennom google translate før de forlater munnen ... Hagen (2016)

Hagen (2016) hevder at det lett å la seg friste av å ha lignende strukturer og ord på norsk. På den måte vil distansen mellom originalen og versjonen være mindre. Dette kan selvsagt gå utover både flyten og kvaliteten av den norske tekstingen, men og i budskapet. I presentasjonen hennes gir hun et eksempel fra TV-serien *Rachal Ray*:

Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
You look fresh as a daisy and all like spring	Du ser frisk ut som en blomst og veldig vårlig.

Som Hagen (2016) selv kommenterer: «Å kombinere et substantiv og et adjektiv etter "som"-oppramsing er før det første uheldig, og "frisk ut som en blomst" ... Det ER jo bare ikke god norsk ...» (Hagen, 2016). Å lage gode oversettelser kan ta tid og krever arbeid og kunnskap. I forhold til hvordan oversettere kan unngå denne påvirkningen har hun to tips: «Smak på setningen og si den høyt» (Hagen, 2016). Når det kommer til korrekturlesing oppfordrer hun til å vente noen dager for å lese gjennom. På denne måten er det lettere å oppdage formuleringsfeil og krokete setninger.

3.4.3 Tilgang til originaltalen

Den første utfordringen med audiovisuell oversettelse som Tveit (2004) tar for seg er at seerne har tilgang til den originale talen som gjør at de selv kan vurdere oversettelsene. Hagen tar også for deg dette aspektet i sin presentasjon og dette viser det store skille mellom audiovisuell oversettelse og annen type oversettelse.

Det mest åpenbare er at den språkkyndige seeren sitter med fasiten foran seg. Hun kan høre hva som blir sagt, samtidig som hun leser undertekstene og kan vurdere tale og tekst opp mot hverandre. Det er vel heller sjelden at lesere av oversatte romaner sitter med originalen i fanget mens de leser. (Hagen, 2016)

Beskrivelsen til Hagen (2016) viser også til det som er formålet med teksten: Den skal være usynlig. Både formuleringsfeil og forståelsesfeil er ikke uvanlige i teksting og det er finnes flere «klassikere». For eksempel den fra Seinfeld hvor «make-up sex» ble oversatt til «sminkesex». Den første artikkelen som kom opp da jeg søkte etter morsomme undertekster skriver: «Setter du deg ned foran TVen en kveld og ser på et amerikansk eller engelsk program som har norske undertekster, vil du fort oppdage en eller flere talentløse, men fornøyelige oversettelser» (Aune, 2007). Denne kritikken kan være tung for den audiovisuelle oversetteren som muligens har gjort sitt beste med tiden og materialet som var tilgjengelig. Hagen skriver også om slike følelser:

Vi tekstere er svært flinke til å konsentrere oss om alt vi gjør feil. Ikke rart egentlig, vi blir jo bare lagt merke til når vi gjør en glipp ... For god teksting er usynlig teksting. Teksting som seeren ikke merker at der der, som glir i takt med bildeskift og rytmen i talestrømmen. Jeg prøvde iallfall til å tvinge meg til å tenke over om det var noe jeg selv har gjort, som jeg er fornøyd med... Det er jammen ikke lett! (Hagen, 2016)

Det er lett å kritisere feil i teksting, men dersom en sammenligner med all tekstingen en leser, så finnes det mye bra teksting som ikke får oppmerksomhet.

3.4.4 Reduksjon og lesehastighet

En annen utfordring med audiovisuell oversettelse er at informasjonen i talen blir kortet ned på grunn av hensyn til seernes lesehastighet og begrensning i antall ord per linje.

Tveit (2004) skriver at rundt 20% av den originale teksten er utelatt i nyhetsprogram og

rundt 35-40% i film. Lomheim (2000) sine beregninger ut fra tre filmer på NRK viste at tekstingen hadde 22%, 24%, og 37% mindre ord enn talen.

Hagen (2016) beskriver arbeidet med teksting som *tvangstrøyeoversettelse* på grunn av de rigide rammene. For eksempel at tekstingen bare kan ha to linjer, til nød tre, og at en linje bare kan ha 42 tegn inkludert mellomrom. 42 tegn er maksimalt antall hos NRK og Netflix, men hos TVNorge operer de med en grense på 37 tegn (Johnsen, personlig kommunikasjon, 5.juni 2019). I tillegg bør linjen avslutte med en meningsbærende enhet for å få best mulig flyt i strukturen. Tekstblokken må stå i 6 sekunder for at seerne skal få tid til å lese teksten og få med seg handlingen (Hagen, 2016). Alle disse kravene gjør at denne typen oversettelse er krevende og til tider kan virke umulig å få til.

Retningslinjene for god teksting i Norge (Språkrådet, 2017b), som blir presentert senere, blir ikke tatt i bruk i alle bedrifter, kanskje spesielt ikke fra utenlandske bedrifter som har ulike strømmingstjenester på internett. Hagen (2016) skriver at på Netflix er det andre normer enn de vi er vant med.

Hvis det er noen som har Netflix her, har dere kanskje lagt merke til at på noen filmer og serier flyr tekstene over skjermen i et hesblesende tempo, så man (heldigvis kanskje?) ... ikke rekker å lese dem. Det kan skyldes at teksteren har fått en ferdig tidskodet fil, dvs. at inndelingen i tekstblokker er gjort fra før, på grunnlag av helt andre standarder enn vi bruker her. Der er gjerne all tale gjengitt, og teksteren har heller ikke lov til å endre på tekstblokkinnndelingen og tidskodene, dette skal visst ifølge Netflixs standard være helt likt på alle språk. Tidskodene angir på hvilket tidspunkt i programmet teksten skal inn ... og ut igjen... (Hagen, 2016)

En av de største hindringene til teksting er lesehastighet i følge Tveit (2004). I teksting blir informasjon borte, ikke bare i form av mindre ord, men også stress, rytme og intonasjon. Tveit (2004) referer til Henrik Gottlieb som hevder at typen reduksjon kommer an på hvilken sjanger en tekst er. Han deler inn i tre typer: Den første er satirer, komedier og sangprogram der språket er i sentrum. Den andre er filmer, TV-teater, show og «portrait programs» der personen er sentrum. Den siste er nyheter, dokumentarer og sport der innholdet i språket er det sentrale, altså hendelsen.

Støtte fra bilde og lyd er med på å minimere tapet av informasjon. Tveit (2004) referer til Glottlieb igjen som kaller dette «benefiting from the polysemiotic nature of television» og videre sier han at teksting er et naturlig «additive» (Tveit, 2004, s. 20). Dette blir likevel bare tilfellet dersom seerne er kjent med originalspråket og ikke har problem med hørselen.

Reduksjon er dermed bestemt av flere hensyn, men det er også en skjønnsmessig vurdering i hva som er mest viktig i talen. Hagen (2016) skriver at det også er fordeler i at det er et bildemedium, blant annet at seerne får informasjon gjennom bilde som bekreftende nikking og for eksempel raseri gjennom kroppsspråk. Det samme sier Lomheim (2000): «Nødvendige, mellompersonlege, pragmatiske utsegner i dialog vert unødvendige innslag i tekstinga fordi sjåaren kan dra slutningar ut frå ikkjeverbale signal – visuelle og kroppsspråklege» (Lomheim, 2000, s. 56).

Hagen (2016) beskriver en annen utfordring med teksting som kommer når en ønsker å utelate eller forandre talen: «Det motsatte problemet er når den som har ordet, uttrykker seg krøkkete og nærmest uforståelig OG langsomt... Da skulle man virkelig ønske man kunne komprimere bort noe!» (Hagen, 2016). I nyhetsprogram og andre program med bakgrunnsstøy kan det også være en utfordring å høre hva som blir sagt i følge Tveit (2004). I slike tilfeller kan det være utfordrende å tekste fordi det er uklart hva som blir sagt. Hagen (2016) skriver at «både filmskapere og nyhetsredigerere liker å legge på gatestøy, latter eller ulende sirener for å skape atmosfære» (Hagen, 2016).

I tekstblokkene er det mulig å utforme enlinjer eller tolinjer. I følge Lomheim (2000) er det et viktig prinsipp å ha den første linjen i en tolinjer så kort som råd. Dette er både for å hindre mest mulig blokkering av bilde og fordi det er lettere å lese. I undersøkelsen kom han likevel fram til at det visuelle og estetiske kom på tredje plass i prioritering av utforming. Det viktigste var det informative, altså å få plass til nødvendig informasjon. På andre plass kommer hensynet til syntaktisk sammenheng, altså at en bør splitte setningen på en logisk måte (Lomheim, 2000).

3.4.5 Bred kunnskap

Tveit (2004) skriver at dersom talen inneholder uttrykk som er spesifikk for en kultur eller en spesifikk kontekst, kan det være vanskelig å oversette på en tilfredsstillende måte (Tveit, 2004). Dette kan for eksempel handle om idiomer og faste uttrykk der overføringen av budskapet kan være utfordrende. Det kan også være kunnskap innen ulike sjangre og fagspesifikke temaer.

De som arbeider med audiovisuell oversettelse må ha bred kunnskap for å kunne dekke de mange ulike sjangrene som skal tekstes (Tveit, 2004). Han skriver at tekstere må ha god kommunikativ kompetanse. Dette innebærer blant annet lingvistisk kompetanse, sosiolingvistisk kompetanse, diskurskompetanse og strategikompetanse. Lomheim (1989) skriver at oversettere kontinuerlig må jobbe for å utvikle seg og at det krever innsats for å bli en god oversetter. Hagen (2016) skriver at hun «[...] ofte må høre på det som blir sagt både to og tre ganger for å få med meg alt ... og minst like ofte slå opp både tre og fire ord for å finne den eksakte nyansen ved betydningen av et ord eller uttrykk» (Hagen, 2016). Dette er en av elementene som gjør at teksting er tidkrevende arbeid.

På besøket mitt til NRK fortalte de at det er ulik praksis på hva tekstene har tilgjengelig i arbeidet sitt. Noen ganger får de bare videoopptak, av og til støtte fra original teksting og noen ganger får de manus. Da jeg var på Oversatte dager i Oslo var et av foredragene holdt av den danske audiovisuelle oversetteren som tekstet den norske serien «Skam». Her var det flere ord og uttrykk som var vanskelig å oversette, og han synes det var spesielt vanskelig siden han ikke kunne støtte seg til manus siden det viste seg at de ofte improviserte og gikk vekk fra manuset i innspillingen.

3.4.6 Tidsfrister og lønn

I nærmest alle tekstene som omhandler arbeid med audiovisuell oversettelse skriver om tidsfrister og lønn som påvirkningskilder til kvaliteten i tekstingen. Igjen er det Hagen (2016) som har den mest utfyllende beskrivelsen og hun sier at:

Når vi vet hvordan tekstene i det kommersielle markedet er presset til å arbeide stadig raskere for å få en lønn de kan leve av, er det snarere overraskende at vi finner så mye god teksting! Da har en samvittighetsfull tekstert tatt seg den tiden som trengs for å gjøre

en grundig jobb, for teksting tar tiiiiid ... Og da sitter vedkommende igjen med selvrespekten i behold, men med en slunken lommebok.» (Hagen, 2016)

Johnsen er også opptatt av arbeidsvilkårene til de som arbeider med teksting. Han skriver at det hender at noen velger å oversette tekstblokkene fortløpende som rene tekstoversettelser uten å se dem i sin kontekst. Dette mener han er dårlig stil, men at det er forståelig på grunn av press i form av tidsfrister og økonomi (Johnsen, personlig kommunikasjon, 5.juni 2019). Han uttrykker meningen sine slik:

Et tredje problem som spesielt rammer de kommersielle privateide kanalene, er at honorarene er så lave at oversetterne må produsere enorme mengder tekst for å kunne ha en alminnelig inntekt. Det vil i praksis si at man må tekste minst to slike episoder av Big Bang Theory per dag, helst tre. Altså må man jobbe ekstremt raskt, og da kan man sjelden ta seg tid til lange søkerunder for å finne ut hva Nizoral betyr eller hvordan det staves. I praksis er det sånne ting som vil bli komprimert bort først, og det er ikke av oversetterfaglige grunner. Det er av hensyn til kostnadseffektivitet.

(Johnsen, personlig kommunikasjon, 5.juni 2019)

Det er altså ikke bare språkkunnskap, fagkunnskap og kreativitet som fører til god teksting. Jeg var usikker på om slik informasjon var passende i dette prosjektet, men jeg mener at her er de ytre rammene så betydelige for hvordan kvaliteten av tekstingen blir at det var på sin plass å få med spesifikk informasjon.

3.4.7 FAR-modellen

Det finnes ulike modeller som måler kvaliteten på audiovisuelle oversettelser. Selv om jeg ikke bruker disse modellene direkte på grunn av metodevalgene, ser jeg at en kan trekke linjer til slike modeller og bruke de som støtte. Det har også vært viktig for meg å få oversikt over hva som er gjort av forskning og studier om audiovisuell oversettelse. En som har forsket på audiovisuell oversettelse i Skandinavia er Jan Pedersen, professor ved Universitetet i Stockholm. Han har utarbeidet en modell som han kaller for FAR-modellen som er et verktøy for å vurdere kvaliteten på teksting. Denne modellen er blant annet blitt inspirert av NER-modellen som blir brukt for å vurdere kvalitet i intralingual teksting for døve og tunghørte. De samme kriteriene kan ikke bli brukt i interlingual teksting fordi det er flere elementer i oversettelsen en må ta hensyn til.

Modellen er kalt FAR-modellen fordi det er et akronym for de tre områdene modellen tar for seg. *F* står for *functional equivalence*, *A* står for *acceptability* og *R* står for *readability*.

Hele modellen baserer seg på et straffesystem innen de tre områdene. Funksjonell ekvivalens tar for seg i hvilken grad budskapet kommer fram i tekstingen, altså om selve oversettelsen. Under området om aksept kommer hvor god tekstingen er gjort med tanke på versjonsspråket, om det er skrevet på en korrekt og naturlig måte. Under lesbarhet blir det målt hvor god teksting er i forhold til seernes leseprosess og handler om spesifikke aspekt ved tekstingen. Denne modellen gir minuspoeng innen hvert område, men den gir ingen plusspoeng for gode oversettelser. Straffepoengene er delt inn i «minor», «standard» og «serious» (Pedersen, 2017). Dette er en av grunnene til at jeg ikke valgte å bruke denne modellen siden jeg ville ha en mer utforskende metode som kunne se på ulike sider ved tekstingen. Samtidig hjelper ikke denne modellen når en skal bedømme oversettelser som har med ekvivalens og oversettelser av idiomer. Pedersen (2017) sier selv at disse bedømmelsene er en subjektiv avgjørelse.

Pedersen (2017) har i sitt arbeid utviklet en metafor som beskriver forholdet mellom tekstingen og seeren. Denne metaforen er basert på tankene til Romero Fresco som hevder at selv om seere ser en dubbet film og vet at den er dubbet, vil de ta avstand fra dette og høre dialogen som den «ekte dialogen». Dette overfører Pedersen til teksting og kaller det for «the contract of illusion» (Pedersen, 2017). I denne oppgaven blir dette forholdet oversatt til *illusjonskontrakteten*. Denne kontrakten går ut på at seerne leser teksten, men hører den som den ekte dialogen. Pedersen sier at denne prosessen er semi-automatisk og at lesing av teksting ikke oppleves som lesing. Jobben til audiovisuelle oversettere er å gjøre tekstingen så diskret som mulig. Dette henger sammen med andre artikler om teksting som sier at den skal være så usynlig som mulig. Pedersen (2017) sier på lik linje med Lomheim (2000) at det er budskapet i ytringen som er det viktige og ikke en ordrett teksting. Dette ville gått utover lesbarheten og resultert i at seerne ikke får med seg alt som skjer fordi de verken klarer å lese alt eller få med seg handlingen.

3.5 Retningslinjer for god teksting

På Språkrådet sine sider kan en finne «Retningslinjer for god teksting i Norge» som er utarbeidet i lag med ulike tekstebyråer, NRK, Norsk audiovisuell oversetterforening (NAViO) og Språkrådet selv (Språkrådet, 2017b). Den ble godkjent på et seminar som ble holdt av NAViO i februar 2017 (Språkrådet, 2017a). Det var Henrik W. Johnsen fra NAViO som var prosjektleder, møteleder og redaktør for dette prosjektet. Disse retningslinjene forteller generelt om hva som skal legges vekt på i arbeid med teksting, og de er delt inn i språklige krav, innholdskrav og tekstfaglige krav. Dette er en relativt kort tekst på fire sider og den går ikke i dybden på ulike problemstillinger. Dette er retningslinjer for arbeid med teksting i hele Norge. Ulike bedrifter kan ha egne retningslinjer som er mer spesifikt utformet. NRK har egen nettside som tar for seg NRK-språket (NRK, u.å.), de har nedskrevne husnormer kalt *Blåboka* (NRK, 2018) og «Retningslinjer for teksting i NRK» (NRK, 2013). Målet med utarbeidelsen retningslinjene som blir presentert under er et forsøk på å skape en samlende praksis.

På Oversatte dager i Oslo holdt Henrik Walter-Johnsen, nestleder i NAViO, foredrag om disse retningslinjene. Han fortalte at de arbeider internasjonalt med å hjelpe andre med å organisere retningslinjer. Dette viser at teksting i Norge er en viktig sak og de har en organisasjon som er aktiv og har påvirkning internasjonalt. I epostutveksling med Johnsen skriver han at i ettertid av utarbeidelsen av retningslinjene har han reist rundt i Europa, Asia og Australia for å informere om arbeidet og oppfordre andre land til å følge etter (Johnsen, personlig kommunikasjon, 5. juni, 2019).

Retningslinjene starter med språklige krav der det står blant annet at «Tekstingen skal være på grammatisk korrekt norsk i henhold til Språkrådets rettskrivingsregler» og den skal være tilpasset programmets stil og målgruppe. Det står at det er lov å lage nye ord, men gjerne i samarbeid med Språkrådet (Retningslinjer, 2017, s.1). Da jeg var på besøk til teksteredaksjonen hos NRK fikk jeg fortalt at ordet *kjip* ble endret fra *kip* etter at en av tekstene synes dette var en bedre form. Det er det eneste norske ordet som starter med *kji*. På denne måten kan tekster bli med i arbeidet om å utvikle det norske språket. I denne delen står det også at «Banning oppleves sterkere i skrift enn i tale, og enda sterkere på skjerm» (Retningslinjer, 2017, s.1). Det står ikke noe om hvordan tekstene skal forholde seg til banning og hvordan det skal oversettes eller eventuelt utelates. Jeg

har blitt fortalt at det spesielt i svenske serier er mye banning og at det er ulike praksiser på hvordan dette blir håndtert. Johnsen kunne informere meg om at grunnen til at det står generelt om banning, er fordi deltakerne ikke kom til enighet om konkrete retningslinjer. Han legger også til at TVNorge har en konservativ holdning når det gjelder banning og at dette kanskje vil vise seg i datamaterialet (Johnsen, personlig kommunikasjon, 5.juni 2019).

Videre står det at dialog skal markeres med bindestrek og at ny replikk skal på ny linje. Kursiv kan brukes i ulike sammenhenger blant annet når det er kommentarer, ved forvrenging av en stemme eller når personen som prater ikke er i bildet, eller for å fremheve ord. Når det er viktige skilt på bilde som skal tekstes, skal det bli plassert på midten.

Neste kategori er innholdskrav der det står at oversettelsen skal være god, at en skal bruke norsk ord så langt en kan og at stil og tone skal komme fram i teksten. Retningslinjene framhever at fagspråket skal være korrekt, alle fakta skal sjekkes og at «serie-spesifikke uttrykk skal koordineres på tvers av episoder» (Språkrådet, 2017b) .

Den siste delen handler om tekstfaglige krav og sier noe om eksponeringstid, tidskoding, plassering i bilde, lesbarhet, utforming av tekstblokk og komprimering.

Eksponeringstiden ligger på rundt 3 sekunder for en linje. Dersom en blokk har to linjer er eksponeringstiden 6 sekunder. Det finnes unntak, for eksempel i barneprogram. I tidskoding ligger det at teksten skal komme samtidig som talen. I Norge er det vanlig at teksten ligger nederst i bilde. Som oftest er den venstrestilt, men den kan også være midtstilt. utfordringer kan oppstå dersom teksten dekker over viktig informasjon på bilde. Dette løses vanligvis ved å kursivere denne informasjonen over oversettelsen.

Visuelt er det tradisjon å ha hvit tekst på en grå, gjennomsiktig bakgrunn.

Retningslinjene sier også noe om utformingen av teksten. For eksempel at grammatiske enheter ikke bør brytes og at den øverste linjen bør være kortere enn den andre.

Til slutt står det litt om komprimering. Et viktig prinsipp er at «Lesbarheten står sterkere enn kravet om at alt skal oversettes». Det vil si at det er viktigere at seerne får

tid til å lese det som står, enn at hvert eneste ord skal oversettes. Her er det opp til tekstene å velge hvilken informasjon som kan sløyfes slik at hovedbudskapet blir formidlet. Disse retningslinjene vil bli brukt i drøftingen av analysen som jeg har utført. Først vil jeg presentere analysen av datamaterialet og de ulike kategoriene som er utviklet.

4 Presentasjon av analysen

I metodedelen er det beskrevet hvordan utformingen av kategoriene ble utviklet. Her vil kategoriene blir presentert i lag med eksempler fra datamaterialet. De store kategoriene viser et utvalg av oversettelsene, mens de små blir presentert i sin helhet. I vedlegget er alle kategoriene vist i lag med alle tilhørende oversettelser. Den første hovedkategorien er *reduksjon* og er delt inn i underkategorier som viser ulike metoder for reduksjon som finnes i datamaterialet. Den andre hovedkategorien er *oversettelse innen ulike språkkategorier* som er delt inn i ni underkategorier. Dette kapitlet vil vise hvordan jeg har gått fram i analysen av datamaterialet, hvordan de ulike kategoriene er forstått og gir en oversikt før drøftingen. Her vil jeg poengtere at det er finnes oversettelser som kunne blitt plassert i flere kategorier og det har blitt gjort vurderinger om hvilken funksjon i oversettelsen som var mest fremtredende.

1. Reduksjon

- a. Komprimering
- b. Tar vekk deler av ytring
- c. Ytringer som ikke er teksten
- d. Trekker sammen to ytringer

2. Oversettelse innen ulike språkkategorier

- a. Idiommer
- b. Bruk av engelske ord og uttrykk
- c. Banneord
- d. Enkeltord
- e. Kontekstpåvirka fraser
- f. Påstand blir spørsmål og spørsmål blir påstand
- g. Kreativt språkbruk
- h. Oversettelse av sang
- i. Samme scene, ulik teksting

Talen og tekstingen fra datamaterialet blir framstilt i tabeller. I venstre kolonne står navnet til personen som snakker og i tillegg til hvilken episode ytringen er fra. I neste kolonne står den engelske transkriberte teksten og i kolonnen til høyre står den tilsvarende norske tekstingen.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard Ep.8	it's kinda beautiful isn't it?	Det er jo vakkert.

I framvisning av den norske teksten har jeg delt opp setningene slik de er delt opp på skjermen og replikktegn er tatt med. Replikktegn bli brukt i tekstblokker når det er to ytringer fra to personer som blir sagt i samme tekstblokk. Dersom ytringen i tekstblokken er sagt av bare en person er det ikke brukt replikktegn. I Norge er det en tradisjon for å ha venstrestilt teksting (Språkrådet, 2017b), men i episodene av *The Big Bang Theory* på D-play er teksten midtstilt. I tabellen vil en ikke alltid se tekstblokken i sin helhet, det vil si at noen ganger er den delt opp dersom det bare er deler som er relevant. Måten tabellene er framstilt på er for å kunne sammenligne talen med skriften på best mulig måte.

Det er forskjeller i hvordan tabellene er presentert i vedlegget og hvordan de er presentert her. I vedlegget er ikke personnavn med og den norske teksten er ikke delt inn slik de er på skjermen. I denne presentasjonen er det også tatt med større deler av talen og teksten dersom det var hensiktsmessig.

4.1 Reduksjon

Den første hovedkategorien er *reduksjon* og har underkategoriene *komprimering*, *tar vekk deler av ytringen*, *ytringer som ikke er tekstet* og *trekker sammen to ytringer*.

Reduksjon er en nødvendig del av audiovisuell oversettelse på grunn av begrenset plass på skjermen, tid til rådighet og som følge av oversettelse fra tale til skrift. Det er ikke alle tekstblokkene som har reduksjon og de vil ikke være en del av denne hovedkategorien.

Underkategoriene viser ulike metoder som er brukt for å redusere talen.

Jeg var nysgjerrig på hvor stor forskjell det var i antall ord i talen og teksten i episodene og dette ble undersøkt. Her er tallene fra de utvalgte episodene:

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting	Differanse
Ep.8	2 673	2 029	644
Ep.9	2 545	1896	649
Ep.10	2 655	1976	679

I tabellen ser vi at forskjellen i antall ord i talen og teksten er ganske lik i de ulike episodene. Episode 8 har en reduksjon på 24%, episode 9 på 26% og episode 10 ligger også på 26% i antall ord. Dette vil si at teksten dekker rundt 4/5 av talen i forhold til

ordomfang. I denne beregningen har jeg ikke tatt med tegnsetting som ord. Siden transkriberingen av talen er en form for tolkning, er det mulig at andre hadde fått andre tall, men denne oversikten gir en indikasjon på forholdet mellom tale og teksting i de utvalgte episodene.

Disse beregningene viser et større antall enn det som er beregnet av Tveit (2004) (35-40%). Lomheim (2000) sine beregninger er mer sammenlignbare som viste at tekstingen hadde 22%, 24% og 37% mindre ord enn talen. Her er det mange faktorer som spiller inn, blant annet hvor mye dialog det er i episodene, hvor rask dialogen er og mengde nødvendig informasjon som bør tekstes. Det er mulig at tallene hadde vist en annen differanse dersom jeg hadde tatt utgangspunkt i antall tegn. Uansett viser tallene det er om lag 25% mindre ord i tekstingen enn i talen.

4.1.1 Komprimering

I denne kategorien har det skjedd en transformasjon der hele eller deler av ytringen er blitt formulert annerledes i den norske tekstingen enn i originaltalen. Grad av transformasjon varierer og under vises eksempler fra de tre episodene. Komprimering er den mest brukte metoden for reduksjon i datamaterialet. Denne kategorien viser på hvilken måter ytringene er omskrevet i tekstingen.

Her er noen eksempler på hvordan dette skjer i datamaterialet:

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Amy Ep.8	are you really gonna plan a wedding in three months?	Skal dere planlegge alt på tre md?
Raj Ep.8	of course there'll be elephants it's a stereotype that you feed them peanuts	-Jo, men de får ingen peanøtter.
Sheldon Ep.8	so the doctor prescribed Nizoral and it blocked enzyme action and the fungus cleared right up	Legemiddelet blokkerte enzymene, og da forsvant soppen.
Amy Ep.9	I am not gonna spend weeks in a library looking up old papers can't we hire a grad-student to do it?	Kan vi ikke betale en doktorand for å sjekke sitatene?
Sheldon Ep.9	economic anxiety too much avocado toast who cares? Look the point is we can't afford to have this paper leaked before we're ready to publish that's how you kiss the	-For mye avokadotoast, kanskje. Artikkelen kan ikke lekke ut før vi er klare til å publisere. -Da får jeg aldri kysse Nobelprisen.

	Nobel Prize goodbye instead of hello as I intend to do	
Leonard Ep.9	I didn't hear a podcast	-Jeg hørte ingenting.
Leonard Ep. 10	<u>himself</u> (.) it's a pep talk he made when he was a kid gave it to me years ago and told me to save it for a real emergency	Han selv. Det er en motivasjonstale han spilte inn som gutt,- -i tilfelle det skulle oppstå en nødsituasjon.
Howard	oh we don't have to show it to them	-De trenger ikke å se opptaket.
Bernadette Ep.10	oh I'm definitely showing it to them	-Jo, utvilsomt.
Sheldon Ep.10	looks like we both had theories that were wrong	Vi fremmet visst begge feilaktige teorier.
Bernadette Ep.10	look I get that you're scared but we just have to push past that	Du må overvinne frykten!
Bernadette Ep.10	Howard and I have been working really hard on his audition so it would be helpful to get another set of eyes on it.	Bedøm gjerne Howards opptaksopptreden.
Penny Ep.10	you can't have chicken fried steak first thing in the morning	Du kan ikke spise det til frokost!

4.1.2 Tar vekk deler av ytring

Å ta vekk deler av en ytring er også en form for reduksjon og forskjellen fra komprimering er at i denne konteksten vil det si at det er tydelig at deler av ytringen er borte og ikke erstattet med andre ord slik som kan forekomme i kategorien ovenfor.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon Ep.8	oh Amy they're important to you and you're important to me (.) therefore according to the transitive property they're important to me	De er viktige for deg, og du for meg. Dermed er de viktige for meg.
Sheldon Ep.8	all right this is another one of my favourite places the comic book store feel free to look around	Dette er enda et av mine favorittsteder, tegneseriebutikken.
Larry Ep.8	I'd like to stay if you don't mind	Jeg vil gjerne bli.
Raj Ep.8	you-you have to sing it in the voice of a goddess like <u>wh-oh</u> oh oh <u>wh-oh</u> oh oh oh <u>wh-oh</u> oh oh	Man må synge det med en gudinner stemme.

Sheldon Ep.8	well Howard lured your dad away with magic so now I'm bonding with your mom	Howard lurte vekk faren din, så jeg knytter bånd med din mor.
Leonard Ep.8	wha-what do you mean don't beat myself up?	Hva mener du?
Leonard Ep.9	well I am shocked Sheldon because I totally believed that the woman you reported for being stingy with the peas couldn't keep her hands off you	Jeg trodde på at kvinnen du anmeldte for å være gjerrig med ertene- -ikke kunne holde fingrene unna deg.
Leonard Ep.9	yeah a that's not true that's just something Sheldon made up to test us	Det er ikke sant, Sheldon fant på det for å teste oss.
Leonard Ep.9	well it's not translated maybe we should talk to Howard his Russian's pretty good	Den er ikke oversatt. Vi bør kanskje høre med Howard.
Howard Ep.9	don't beat yourself up it's a hard game	-Det er et vanskelig spill.
Bernadette Ep.10	why Rocky 4?	-Hvorfor ikke?
Penny Ep.10	yeah you know we could say a few words and you can talk about what it meant to you and we could bury it somewhere	Vi kan si noen ord, og så kan du begrave den et sted.
Leonard Ep.10	I need your professional advice	-Jeg trenger råd.
Sheldon Ep.10	Beverly thought it would help? We should try it	Da bør vi prøve!
Sheldon's dad Ep.10	watch your mouth your mom may be watching	Pass munnen din!

4.1.3 Ytringer som ikke er tekstet

Denne kategorien representerer ytringer av personer som ikke er tekstet. Denne kategorien har jeg igjen delt inn i to underkategorier, der den første er ytringer som inneholder flere ord og den siste er ytringer som består av enkeltord. Grunnen til dette var for å få bedre oversikt i datamaterialet. Ytringene som ikke er tekstet er markert med tegnet ⊗ i tabellen.

Tabellen under viser alle lengre ytringer fra de utvalgte episodene som ikke er tekstet.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Penny Ep.8	what? <u>No</u> ?	⊗
Amy Ep.8	oh that's so exiting	⊗
Anu Ep.8	good to know	⊗
Sheldon Ep.8	oh good you're right on time	⊗
Amy Ep.8	hi daddy	⊗
Larry Ep.8	I suppose you're right	⊗
Sheldon Ep.8	what're you talking about?	⊗
Penny Ep.8	about what?	⊗
Amy Ep.8	hey how is it going?	⊗
Raj Ep.8	m good morning	⊗
Bernadette Ep.9	really? You good?	⊗
Bernadette Ep.9	you don't have to be snarky	⊗
Bernadette Ep.9	I do=	⊗
Leonard Ep.9	how's it goin'?	⊗
Sheldon Ep.10	oh right how are the citations coming?	⊗
Leonard Ep.10	no it's not	⊗
Leonard Ep.10	it's that bad ha?	⊗
Penny Ep.10	oh oh	⊗
Bernadette Ep.10	but what?	⊗

Det er viktig å presisere at disse ytringene er tatt ut fra konteksten den er ment å være i. I drøftingen vil jeg se på noen av disse eksemplene i sammenhengen de blir ytret i. Grunnen til at jeg viser hele tabellen her er for å gi et bilde over hvilke typer ytringer som ikke har blitt tekstet og mengden av dem.

I tabellen under finner en alle ytringene som består av enkeltord som ikke er teksten.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Penny Ep.8	aha	⊗
Bernadette Ep.8	<u>hey</u>	⊗
Larry Ep.8	bye	⊗
Amy Ep.8	bye	⊗
Raj Ep.8	yeah	⊗
Raj Ep.8	<u>really?</u>	⊗
Howard Ep.8	what?	⊗
Leonard Ep.9	no:	⊗
Bernadette Ep.9	OKAY	⊗
Penny Ep.10	oh	⊗
Leonard Ep.10	oh	⊗
Amy Ep.10	and?	⊗
Amy Ep.10	okay	⊗

4.1.4 Trekker sammen to ytringer

Denne kategorien viser en siste metode for reduksjon og det er når to ytringer, som har en ikke-tekstet ytring mellom dem, har blitt slått sammen. Dette kan være en mulig reduksjonsteknikk som kan brukes når det er rask dialog. Dette var en lite brukt metode i datamaterialet og består bare av et eksempel. Jeg valgte likevel å ha det med som en egen kategori siden det viser en annerledes metode å redusere på som kanskje også er gjeldene i andre audiovisuelle oversettelser.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard Penny Leonard Ep.8	oh I'm just reflecting about what? first time we slept together	-Jeg tenker på den første gangen vår.

Det er mulig at reduksjon kan gjøres på andre måter som ikke er kommet fram her, men dette er et godt utgangspunkt for å diskutere utfordringer knyttet til dette. Reduksjon er et krevende arbeid og metoden en velger kan ha konsekvenser for opplevelsen til seerne. Det er ikke bare måten en velger å korte ned talen på som er viktig, men også hvilke ord en bruker på denne begrensede plassen. Jeg vil nå gå videre til å presentere de ulike kategoriene som viser ulike språklige trekk en kan møte i teksting.

4.2 Oversettelser innen ulike språkkategorier

Denne kategorien handler om oversettelse av ulike språklige fenomener.

Underkategoriene er *idiomer*, *engelske ord og uttrykk*, *banneord*, *enkeltord*, *kontekst*, *påstand blir spørsmål og spørsmål blir påstand*, *kreativt språkbruk*, *oversettelse av sang* og *samme scene*, *ulike teksting*.

4.2.1 Idiommer

Et idiom er et fast uttrykk som er særegent for et språk og som har en større eller annerledes betydning enn enkeltordene uttrykket er satt sammen av (Theil, 2005).

Denne kategorien er interessant og den viser variasjon i ulike måter å håndtere oversettelse av slike uttrykk til ett nytt språk. Det finnes mange eksempler på oversettelse av idiommer i datamaterialet og nedenfor er noen av dem. Her ser vi både eksempler på noenlunde direkte oversettelse, *to erter i en belg*, og større transformasjoner som *jaget går visst foran laget*.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Anu Ep.8	stop it you're acting weird and it's freaking me out	-Slutt! Du gjør meg ille til mote!
Sheldon Ep.8	oh look at us two peas in a pod	Se på oss, to erter i en belg.
Raj Ep.8	hey Penny I need your help I am <u>freaking</u> out	-Hei, Penny. Jeg har helt hetta!
Penny Ep.8	my first time with Leonard was nothing to write home about	Første gangen min med Leonard var ingenting å skrive hjem om.
Amy Ep.8	you're gonna need to show your work on that	-Da må du virkelig stå på.
Amy Ep.9	how about that there is an I in team	Der ser man, jaget går visst foran laget likevel.

Howard Ep.9	kinda rolls right of the tongue doesn't it?	Det bare skli av tungen.
Denise Ep.9	well suck it up	Da får du bite det i deg!
Amy Ep.9	we worked our butts off on this paper and it was all for <u>nothing</u>	-Vi jobbet stumpen av oss forgjeves.
Sheldon Ep.9	and the blows keep coming	-Enda et slag i trynet.
Sheldon's dad Ep.10	watch your mouth	Pass munnen din!

4.2.2 Bruk av engelske ord og uttrykk

Denne kategorien viser at det til tider ikke skjer en oversettelse til norsk. Her har jeg tatt med noen eksempler som viser i hvilke tilfeller dette skjer i datamaterialet. De engelske uttrykkene i den norske teksten er markert med rød skrift.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Raj Ep.8	o:h I am stuffed I should not have eaten all those dumplings	Jeg er stappmett! Jeg burde ikke ha spist så mange dumplings .
Sheldon Ep.8	mrs Fowler mrs Fowler mrs Fowler	Mrs Fowler? Mrs Fowler? Mrs Fowler?
Howard Ep.9	I: don't know if you'd like it it's kinda for gamers	-Det er mest for gamers .
Raj Ep.9	examination of moose chowder in lemon parachutes	«Undersøkelser av elgchowder i sitronfallskjermer.»
Sheldon Ep.9	oh hey Leonard is the podcast too loud?	-Står podcasten på for høyt?
Sheldon Ep. 10	they lost so bad the other team let one of their cheerleaders kick field goal	De tapte med så mange poeng- -at motstanderen lot en av heia-jentene prøve å score et field goal .
Sheldon Ep.10	it was (.) and I think it was a home run	Ja. Og det var en home run !

4.2.3 Banneord

Denne kategorien viser frekvensen og oversettelsen av banneord og nestenbanneord i den norske teksten. Her har jeg tatt med alle eksemplene fra de tre episodene. Det var noen tilfeller der banneord i talen ikke ble tatt med i teksten. Det ene eksempelet fra episode 9 av en ytring fra Bernadette, viser dette. Her har jeg markert banneordene både i den engelske transkriberte talen og i den norske teksten med rød skrift.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Larry Ep.8	<u>darn it</u>	Fillern!
Howard Ep.9	about to shoot some dancing jackass	-Jeg skal skyte en dansende tufs .
Raj Ep.9	I wish I'd known that before I called her a floozy in front of the whole lunch line	Det skulle jeg ha visst før jeg kalte henne ludder foran hele køen!
Bernadette Ep.9	<u>son of a bitch</u>	Helvete!
Bernadette Ep. 9	arh damn it why can't I hit anybody?	Hvorfor treffer jeg ingen?
Bernadette Ep.9	hell yeah	-Ja, for pokker.
Sheldon's dad Ep. 10	so you can spend the next half feeling sorry for yourself or you can get out there and give 'em hell	Dere kan synes synd på dere selv, eller kjempe som bare pokker!

4.2.4 Enkeltord

Her vil jeg vise noen eksempler på oversettelser av enkeltord og korte fraser som er interessante med tanke på overføring til et nytt språk. Grunnen til at disse eksemplene har blitt trukket ut kan ha bakgrunn i en stor transformasjon i oversettelsen, altså at versjonen ligger en stykke unna den originale eller at transformasjonen muligens er liten, altså at budskapet ikke kommer like tydelig fram i teksten. Som Lomheim (1989) sier er oversettelses kunst å gå så dypt som nødvendig og så grunt som mulig.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Larry Ep.8	hey pumpkin	Hei, lille søtpotet .
Sheldon Ep.8	pumpkin? I've been calling her spaghetti squash (.) it's amazing that one woman can be different vegetables to different men	Søtpotet? Jeg har kalt henne « spagettigresskar ». Tenk at én kvinne kan være ulike grønnsaker for ulike menn.
Larry Ep.8	but but Howard was gonna show me some close-up magic	-Howard skulle vise fingerferdighet .
Mrs Fowler Ep.8	that's a very disturbing picture	-Det er et svært ubehagelig bilde .
Stuart Ep.8	vintage comics in the back vintage candy right here	Vi har eldre serier innerst, og eldre godter finner du her.
Sheldon Ep.9	wh you're the only one who knows well you and Rita the cafeteria lady who has been giving me more than tater tots	Du er den eneste som vet det. Unntatt Rita i kafeteriaen,- -som har gitt meg mer enn bare friterte potetkuler .

Leonard Ep.9	my friend sent me down to this basement to do his grunt work so I wouldn't know	Vennen min sendte meg hit for å gjøre drittjobben hans, så jeg vet ikke.
Leonard Ep.10	hey you knew I was a bad boy when you married me (.)	Du visste at jeg var en slem gutt da du giftet deg med meg.
Howard Ep. 10	could I borrow your watch sir?	-Kan jeg låne armbåndsuret ditt?
Howard Ep.10	BEHOLD	Ta i øyesyn...

4.2.5 Kontekstpåvirka fraser

Denne kategorien omfatter større fraser i ytringen eller hele ytringer der en kan drøfte oversettelsen som er gjort. Her blir den spesifikke frasen markert med rød skrift.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Howard Ep.8	look in your pocket	Den ligger i lommen din.
Larry Ep.8	I'll give you a hundred bucks	-Du får hundre dollar.
Sheldon Ep.8	Howard ((snaps his fingers)) a word	-Får jeg noen ord med deg, Howard?
Howard Ep.8	what if I throw in a quarter?	-Ikke engang om du får 25 cent?
Leonard Ep.8	yeah o-one sec wha-what do you mean don't beat myself up?	-To sekunder. Hva mener du?
Sheldon Ep.8	Amy's crazy you are a delight	Amy er sprø. Du er så skjønn.
Sheldon Ep.9	perhaps we should divide and conquer now you track down all the citations and properly note them in our bibliography and I will roll up my sleeve and decide which font we want to use	Du kan sjekke alle sitatene og notere dem under kildene våre,- -og så bretter jeg opp ermene og bestemmer hvilken font vi skal ha.
Sheldon Ep.9	do I smell Siam Palace?	-Har dere kjøpt mat på Siam Palace?
Bernadette Ep.10	put it back on you look adorable	-Sett det på igjen! Du er bedårende!
Howard Ep. 10	I'm not gonna audition	-Jeg gir opp.
Sheldon Ep.10	looks like we both had theories that were wrong	Vi fremmet visst begge feilaktige teorier.

4.2.6 Påstand blir spørsmål og spørsmål blir påstand

Denne kategorien er interessant fordi den stiller spørsmål ved min versjon av originalen, altså transkriberingen, og den andre versjonen, altså tekstingen. Har jeg og den audiovisuelle oversetteren ulike oppfatninger av hva som er spørsmål eller er det en bevisst forandring for å få fram budskapet i ytringen og handlingen? Her er noen eksempler:

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Anu Ep.8	you have a drinking problem	-Har du alkoholproblemer?
Raj Ep.8	because we're about to get married and they're gonna be my family?	-Fordi de skal bli familien min.
Raj Ep.9	you know it's pretty creepy down here maybe we should stay together?	Det er skummelt her. Vi holder sammen.

4.2.7 Kreativt språkbruk

Problemstillingen i denne oppgaven går ut på å utforske språklige utfordringer i audiovisuell oversettelse. Jeg har valgt å ta med noen eksempler som jeg mener viser kreative løsninger. Dette kan gi innsikt i hvordan en kan gå løs på ord og formuleringer på en god måte.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon Ep.10	doesn't it? Now I've always thought I hated jazz maybe I was wrong maybe it's great to hear all the notes at once	Ikke? Jeg har alltid avskydd jazz, men kanskje det er finfint- -å høre alle tonene på en gang.
Leonard Ep.10	his major export is talking I didn't want that anyway	Hans hovedeksportvare er prat, så jeg var tilfreds med situasjonen.
Beverly Ep.10	of course you can grieve over any emotional loss the more you care about something the greater the trauma of losing it	Man kan sørge over ethvert tap. Jo mer noe betyr for en, jo tyngre vil tapet oppleves.

4.2.8 Oversettelse av sang

I episode 10 framfører Howard en sang da han øver på en trylleframvisning. Sang og rim byr på utfordringer i oversettelsen fordi det gir en større begrensning dersom en ønsker at oversettelsen også skal inneholde rim. Under ser en hvordan oversettelsen har blitt løst.

Episode 10		
	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Howard	I've got magic to do and just for you I've got miracle plays to play I've got parts to perform hearts to warm kings and things to take by storm as we go along our way	Jeg skal trylle nå, for deg som ser på Mirakler er hva dere vil få se Jeg skal nå opptre Jeg skal varme ditt hjerte Både konger og flere vil jeg imponere Mens vi sammen går videre

4.2.9 Samme scene, ulik teksting

I starten av episode 10 blir det vist et tilbakeblikk av slutten av episode 9 og denne scenen har ulik teksting. Tekstingen er skrevet av ulike audiovisuelle oversettere og viser ulike løsninger på oversettelse. Talen er lik i begge episodene med unntak av den siste ytringen til Leonard der den første del av ytringen har blitt klippet bort i episode 10.

Episode 9		
	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard	actually I-I need to talk to both of you about your paper	Jeg må faktisk prate med dere.
Sheldon	oh right how are the citations coming?	- Hvordan går det med sitatene?
Leonard	well Raj and I were chasing them down like you asked us to and eh:m we came across a Russian paper that seems to disprove super asymmetry	- Raj og jeg har sjekket dem opp. Vi fant en russisk artikkel som virker å motbeviser superasymmetri.

Episode 10		
	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard	actually I-I need to talk to both of you about your paper	Jeg må snakke med dere om avhandlingen deres.
Sheldon	oh right how are the citations coming?	
Leonard	eh:m we came across a Russian paper that seems to disprove super asymmetry	En russisk avhandling har motbevist superasymmetriteorien.

5 Drøfting

I dette kapittelet vil datamaterialet slik det er framstilt i presentasjon av analysen bli brukt til å drøfte ulike utfordringer med audiovisuell oversettelse. Underkategoriene vil bli drøftet for seg selv og knyttet til teori. Drøftingen vil belyse utfordringer en kan møte i audiovisuell teksting og variasjon i måter de er løst på.

5.1 Utfordringer knyttet til reduksjon

Ifølge Lomheim (2000) er reduksjon en av tre strategien en kan bruke i forhold til formen av tekstingen der de andre to er *translasjon* og *ekspansjon*. Jeg har valgt å ha fokus på reduksjon her fordi det er den mest særegne ved teksting og den strategien som blir mest brukt. Siden tekstingen er en del av en større modalitet kan seerne i tillegg støtte seg på bilde, originaltalen og informasjon som tidligere har blitt teksten.

Ut fra datamaterialet fant jeg fem ulike metoder for reduksjon av talen. De er *komprimering*, *tar vekk deler av ytringen*, *ytringer som ikke er teksten* og *trekker sammen to ytringer*. Jeg vil ta for meg hver kategori for seg og drøfte blant annet hvordan tekstingen bidrar til å ivareta budskapet, stilen og tonen. I følge Lomheim (2000) er det to ulemper med teksting. Det ene er det estetiske, at det dekker skjermen og kan hindre flyt, og den andre er det informative, at dialogen blir kortet ned. I denne drøftingen er det den informative delen av tekstingen som blir drøftet. En av utfordringene som er presentert i retningslinjene for god teksting er at oversetteren må selv vurdere hvordan en skal oversette informasjonen på best mulig måte med tiden og plassen en har til rådighet (Språkrådet, 2017b).

5.1.1 Reduksjon ved hjelp av komprimering

Den mest brukte metoden for reduksjon i datamaterialet er komprimering. En måte å komprimere på er å erstatte lengre fraser med et bredere dekkende begrep, for eksempel hyperonymer. Et hyperonym er en overordnet kategori som har flere underkategorier som kalles hyponymer (Sveen, 2005). Dette har blitt gjort blant annet i denne oversettelsen:

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon Ep.8	so the doctor prescribed Nizoral and it blocked enzyme action and the fungus cleared right up	Legemiddelet blokkerte enzymene, og da forsvant soppen.

Her har uttrykket «legemiddelet» på et vis erstattet frasen «so the doctor prescribed Nizoral». Nizoral er et legemiddel som også blir brukt i Norge, men oversettelsen gir en mer generell informasjon. Konteksten og setningen i sin helhet gir informasjon om hvilken type legemiddel det er snakk om. Slike komprimeringer kan føre til at en mister spesifikk informasjon som kan endre opplevelsen. De som er kjent med *The Big Bang Theory*, vet hvor glad Sheldon er i tydelighet og presiseringer. Som Johnsen (personlig kommunikasjon, 5.juni 2019) påpekte kan tidspres føre til at en ikke kan ha en grundig analyse av ord som kan føre til at en bruker overordna begreper i oversettelser. Bruk av hyperonymer kan være formålstjenlig dersom det er spesifikk informasjon som ikke er like kjent i Norge, for eksempel ble *yoo-hoo* oversatt til *sjokolademelk*. Lomheim (1989) kaller slike overføringer i oversettelsen for erstatninger, men funksjonen av de kan variere.

En annen metode for komprimering er at ord eller fraser som er teksten kort tid før, ikke blir gjentatt, men omformulert. Denne metoden har mange eksempler og kan sees på som en naturlig måte å komprimere informasjonen på siden seerne allerede har fått med seg hva de snakker om.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon	oh hey Leonard is the podcast too loud?	-Står podcasten på for høyt?
Leonard Ep.9	I didn't hear a podcast	-Jeg hørte ingenting.
Penny	whatcha eatin'?	-Hva spiser du?
Leonard	chicken fried steak	-Panert biff.
Penny Ep.10	you can't have chicken fried steak first thing in the morning	Du kan ikke spise det til frokost!

Ovenfor ser vi to eksempler der informasjonen som er komprimert har blitt gitt i en tidligere ytring. I det første eksempelet er det Leonard sin ytring som er skrevet om og

må sees i lag med den forrige ytringen for å gi mening. Ytringene til Sheldon og Leonard kommer i samme tekstblokk. En kan spekulere slike omskrivninger kan føre til brudd i illusjonskontrakten mellom tekstingen og seeren. Illusjonskontrakten er begrepet Pedersen (2017) bruker om at teksten skal kunne oppfattes av seerne som den ekte dialogen. Som Lomheim (2000) hevder er det noen oversettere som tar hensyn til seerne som forstår originalspråket og dermed prøver å følge den engelske syntaksen og ordleggingen for å skape mest mulig samsvar. Med denne tankegangen hadde det muligens vært naturlig å tekste: «-Jeg hørte ingen podkast». På en annen side vil gjentakelsen muligens virke overflødig og dermed gå utover flyten i skriften. Dette kan dermed være et eksempel på forskjeller mellom tale og skrift, der talen er mer overflødig informasjon og kan dermed kuttet eller komprimeres i tekstingen (Lomheim, 2000). Slike omskrivninger er vanlig i datamaterialet og dersom det er en strategi som er naturlig i teksting, har den kanskje ikke innvirkning på illusjonskontrakten fordi slike forekomster er forventet.

Det andre eksempelet ovenfor er det Pennys siste ytring som har en tydelig komprimering. «Chicken fried steak» har blitt erstattet av pekeordet «det». Her kan seeren støtte seg både på bilde og tekstingen fra den tidligere tekstblokken for å forstå hva ordet peker tilbake til. Jeg må også påpeke oversettelsen fra den tidligere ytringen der «chicken fried steak» er oversatt til «panert biff». Det hadde vært mindre forstyrrende om oversettelsen hadde vært «panert kylling» siden ordet «biff» ofte blir assosiert med storfe og ikke kylling. Dette kan være med på å skape distanse til talen og dermed gå utover opplevelsen.

Her er et annet eksempel der siste ytringen av Raj har blitt komprimert:

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon	can I feed peanuts to the elephants at you wedding?	-Får jeg gi elefantene peanøtter?
Raj	that's <u>such</u> a <u>stereotype</u>	-Det er så stereotypisk!
Sheldon	there won't be any elephants?	-Er det ingen elefanter der?
Raj	of course there'll be elephants it's a	-Jo, men de får ingen peanøtter.
Ep.8	stereotype that you feed them peanuts	

I dette eksempelet er det spesielt den siste ytringen av Raj som er kortet kraftig ned. Seerne vet at dette er en samtale om at det er stereotypisk å ha elefanter i indiske bryllup. Denne komprimeringen viderefører Raj sitt budskap om at det er peanøttene og ikke elefantene som er stereotypiske, men det er mangel på presisering. Likevel mener jeg at dette er et godt komprimeringsvalg med tanke på plassen tilgjengelig. Dersom samtalen hadde fortsatt å handle om stereotyper, hadde det kanskje vært mer naturlig å ha det med i tekstingen, men samtalen går over til bryllupsplanlegging. Handlingen før og etter ytringene kan på denne måten være en hjelp til å velge ut hva som er det viktige i ytringene for at seerne skal kunne få en kontinuerlig flyt og ikke føle at det er viktige elementer de mister av talen.

I tillegg til at tekstingen skal være på grammatisk korrekt norsk, skal den også passe med seriens og karakterenes stil og tone (Språkrådet, 2017b). Her vil jeg vise to eksempler på komprimering som jeg mener ikke er på linje med karakterenes stil.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon Ep.10	looks like we both had theories that were wrong	Vi fremmet visst begge feilaktige teorier.
Bernadette Ep.10	Howard and I have been working really hard on his audition so it would be helpful to get another set of eyes on it	Bedøm gjerne Howards opptaksopptreden.

Som jeg kommer til å diskutere senere er det brukt en mer formell stil i oversettelse av episode 10 enn i 8 og 9. Dette mener jeg er på godt og vondt. Hvis vi ser på det første eksempelet er ordbruken i den transkriberte talen preget av et hverdagslig språk. Den norske tekstingen mener jeg ikke er i samme stil og tone fordi ord som «fremmet» og «feilaktige» virker mer formelle og høytidelige enn originalen. Dette kan virke forstyrrende for seeren. I det andre eksempelet er det en kraftig komprimering og selv om essensen av ytringen kan menes å være det samme, er forskjellene ganske store. Å finne essensen og formidle dette på en passende måte på et annet språk er utfordrende og det kan være mange ulike meninger om hva som er gode oversettelser.

En annen måte å skrive om på er å skifte synsvinkel i oversettelsen. Et eksempel fra episode 10 er:

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Howard	oh we don't have to show it to them	-De trenger ikke å se opptaket.
Bernadette Ep.10	oh I'm definitely showing it to them	-Jo, utvilsomt.

Den første ytringen fra Howard beskriver en handling fra «oss» til å oversettes med en handling om «de». Kan dette skape brudd i illusjonskontrakten mellom tekstingen og seeren? Slike forandringer kan bli bemerket av de som kan originalspråket, men essensen i budskapet i talen mener jeg kommer fram i tekstingen.

En annen metode å komprimere på er å bruke forkortelser. I episode 8 er det gjort en forkortelse av *måneder*.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Amy Ep.8	are you really gonna plan a wedding in three months?	-Skal dere planlegge alt på tre md?

Dette er en iøynefallende forkortelse og det er det eneste eksempelet i datamaterialet. Funksjonen av en slik forkortelse kan være at den skaper en større distanse fra talen fordi det ikke er skrevet i sin helhet. Det kan på den måten hindre flyt og gjøre at en mister informasjon i etterkant. I retningslinjene er det ikke skrevet om bruk av forkortelser. Denne forkortelsen er vanlig, men den skal skrives med punktum (*md.*) (Språkrådet, 2018). Siden forkortelsen følges av et spørsmålsteget er det i følge Språkrådet (u.å.) obligatorisk å ha punktum etter forkortelsen. Grunnen til at det er brukt forkortelse her er mest sannsynlig på grunn av plassmangel. På denne linjen er det 29 tegn og maks antall tegn per linje er 37. Dersom replikktegn telles med som et tegn, hadde det blitt 34 tegn dersom *måneder* hadde blitt skrevet fult ut. Her var det altså ikke tegnbegrensningen som var avgjørende. Dette er den første linjen i en tolinjer og den er allerede litt lengre enn den neste. Dette kan ha vært grunnen til at forkortelse blei brukt. En annen mulighet hadde vært å dele den opp som en tolinjer, men det ville gått på bekostning av annen informasjon i ytringen etter. Som Lomheim (2000) fant i sin studie, ser det ut til at en prioriterer nødvendig informasjon foran retningslinjene om å ha første linje kortere enn den andre.

På grunn av nødvendigheten med reduksjon er det essensielt at tekstingen overfører informasjonen som er avgjørende for å forstå handlingen. Under er to eksempler med mye informasjon i ytringene som har blitt komprimert og der deler er tatt vekk.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Amy Ep.9	I am not gonna spend weeks in a library looking up old papers can't we hire a grad-student to do it?	Kan vi ikke betale en doktorand for å sjekke sitatene?
Sheldon Ep.9	economic anxiety too much avocado toast who cares? Look the point is we can't afford to have this paper leaked before we're ready to publish that's how you kiss the Nobel Prize goodbye instead of hello as I intend to do	-For mye avokadotoast, kanskje. Artikkelen kan ikke lekke ut før vi er klare til å publisere. -Da får jeg aldri kysse Nobelprisen.

I det første eksempelet er formuleringen snudd slik at budskapet i første del av ytringen kommer sist i tekstingen og motsatt. Årsakargumentet til Amy, at hun ikke vil tilbringe uker på biblioteket, mangler i tekstingen. Der er derimot blitt delvis erstattet med «for å sjekke sitatene» i slutten av tekstingen. Siden det er spørsmålet om å bruke doktorstudenter til å gjøre jobben som Sheldon svarer på i neste ytring, mener jeg at det er hensiktsmessig å oversette på denne måten. I eksempler med mye komprimering ser det ut til at det er situasjonskonteksten som er viktigst i vurderingene.

I det neste eksempelet gir Sheldon to svar på et spørsmål om hvorfor doktorstudenter kommer til å dekorere artikkelen med enhjørninger og legge den ut på internett. Tekstingen overfører bare et av svarene, nemlig for mye avokadotoast, og argumentet om økonomisk angst er sløyfet. Avokadotoast er definitivt det mest underholdende og det er kanskje grunnen til at det var dette som ble tatt med i tekstingen. På denne måten kan en se at hva en velger å overføre kan sette preg på opplevelsen. Slike vurderinger er også påvirket av sjangeren. Dersom det hadde vært omvendt og det bare hadde stått om økonomisk angst, hadde ytringen fått en mer alvorlig tone.

5.1.2 Å velge ut de essensielle delene

Metoden som var nest mest brukt for reduksjon i datamaterialet var å ta vekk deler av ytringen. Utfordringene med denne metoden kan være å vurdere hvilken informasjon som er nødvendig for seerne og hvilken informasjon som kan utelates samtidig som en skal ivareta budskapet.

En måte å gjøre dette på er å utelate ord eller fraser som har blitt tekstet i forrige ytring, på samme måte som i komprimeringsmetoden.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard	ah also no talk of Rocky 4	-Og ikke nevnt «Rocky VI».
Bernadette Ep.10	why Rocky 4?	-Hvorfor ikke?
Penny	oh honey don't beat yourself up it's great now	Ikke vær så hard mot deg selv. Vi har det kjempebra nå.
Amy	this is not good Sheldon is hanging out with my mom	-Ikke bra. Sheldon er med moren min.
Leonard Ep.10	yeah o-one sec wha-what do you mean don't beat myself up?	-To sekunder. Hva mener du?

Som vi ser ut fra det første eksempelet har «Rocky VI» blitt utelatt fra Bernadette sin ytring. Her ser en også en formuleringsfeil der romertallet som er brukt uttrykker tallet seks og ikke fire. Siden vi fikk navnet i samme tekstblokk vil ikke dette forhindre budskapet i det som blir sagt. Dette kan også være et tegn på redundans i talen og dermed en innstramning i overføringen (Lomheim, 2000). Å ha navnet to ganger i samme tekstblokk kan hindre flyten og estetikken på skjermen og jeg mener at dette er en god audiovisuell oversettelse.

Det andre eksempelet er muligens vanskeligere siden det som er tatt vekk i Leonard sin ytring referer tilbake til noe som stod for to tekstblokker siden. På en annen side kommer det fram i bilde hvem han snakker til og hvilken tone han snakker i. På den måten får seerne med seg hva han referer tilbake til. Tekstingen er bare en av modalitetene som er med på å skape mening. I andre tilfeller kan det være lettere å se hva som ikke er nødvendig, for eksempel slik som ytringen nedenfor.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard	I thought so too but my mom thought it might work	Mor mente at det kunne hjelpe.
Sheldon Ep.10	Beverly thought it would help? We should try it	Da bør vi prøve!

I dette tilfellet er det ikke nødvendig å tekste en gjentakelse av det som blir teksten i ytringen før. Dette kan også kobles til forskjellen mellom tale og skrift. Her får seerne god tid til å få med seg bildene på skjermen og få med seg handlingen ved hjelp av tekstingen.

Å utelate informasjon kan også gå utover opplevelsen og inntrykket av karakterene. Et eksempel er dette utsagnet fra Sheldon som går fra å være et vitenskapelig argument til et mer generelt argument:

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon Ep.10	oh Amy they're important to you and you're important to me (.) therefore according to the transitive property they're important to me	De er viktige for deg, og du for meg. Dermed er de viktige for meg.

Her kommer budskapet fram i tekstingen, men den vitenskapelige siden av Sheldon sin argumentasjon blir borte. Dette kan en muligens gjøre opp for med å velge ut plasser der det er mulig å få fram slik spesifikk informasjon, men noen ganger må det utebli på grunn av plass. Dette er en oversettelse der begrepet *tvangstrøyeoversettelse* av Hagen (2016) kommer inn.

Til slutt har jeg valgt å vise noen flere eksempler der det er tydelig at deler av ytringen er borte. Her har oversetterne gjort vurderinger av hva som er essensen i ytringen og teksten dette.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Howard Ep.9	don't beat yourself up it's a hard game	-Det er et vanskelig spill.
Sheldon's dad Ep.10	watch your mouth your mom may be watching	Pass munnen din!

Jeg gjorde noen forsøk på å bruke komprimering som metode istedenfor å utelate deler av ytringen, men det var ingen lett oppgave. Den eneste som var nært nok til å kanskje fungere er:

-Ikke vær lei deg, det er et vanskelig spill.

Denne linjen har 37 tegn, og det blir dermed mye skrift. Denne linjen er først i en tolinjer og burde dermed i utgangspunktet være kortere enn den allerede er. Ved å utføre slike eksperimenter har jeg innsett hvor vanskelig det er med slik oversettelse og at det tar tid for å finne løsninger som fungerer.

I det andre eksempelet er det siste del av ytringen som er utelatt. I denne konteksten peker Sheldon sin far på kameraet for å vise at de blir filmet og dermed kan seeren trekke konklusjonen om hvorfor han må passe munnen sin. Denne er en enlinje som vil si at tekstblokken består av få ord. Grunnen til denne reduksjonen kan være fordi dette var et emosjonelt øyeblikk for Sheldon som gjennom et videoopptak får inspirasjon fra sin far. At teksten er kort vil dermed gi seeren bedre tid til å se på bildet.

5.1.3 Når hele ytringer blir borte

Tabellene som blei presentert i 4.1.3 av ytringer som ikke er tekstet kan virke merkelig fordi alle ytringene er tatt ut av sin kontekst. En kan tenke seg at dette er ytringer som ikke har essensiell betydning for handlingen i episoden og at det er derfor de ikke er tatt med. Personer som kan originalspråket vil få med seg disse ytringene, mens de som er avhengige av teksten, enten som ikke kan originalspråket eller er hørselshemmede, får ikke disse med seg. For å prøve å forstå bakgrunnen og se utfordringene med en slik reduksjonsmetode må en se ytringene i sin kontekst. Jeg har valgt ut tre av ytringene fra tabellene. På denne måten kan en se hvilken funksjon og virkning en slik metode kan ha på opplevelsen.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Raj	hey you guys have any plans for valentine's day?	-Har dere planer for valentinsdagen?
Leonard	three months from now? No	-Om tre måneder? Nei.
Penny	what? <u>No</u> ?	⊗
Leonard	I mean secret romantic plans that would be ruined if I told you	-Jeg har jo hemmelige, romantiske planer som jeg ikke kan fortelle om.
Ep.8		

Årsaken til at ytringen til Penny ikke er tekstet kan være for å få plass til en mer informativ oversettelse av Leonard sin følgende ytring. Penny sin reaksjon på at Leonard ikke har planlagt noe til valentinsdag kommer tydelig fram i kroppsspråket hennes. En slik balansering mener jeg er fornuftig. Lesbarheten står sterkere enn kravet om at alt skal oversettes (Språkrådet, 2017b).

I neste eksempel er det to ytringer som ikke er tekstet som kommer etter hverandre. Her er det bare Larry sine ytringer som blir tekstet.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Larry	hey Sheldon	Hei, Sheldon.
Sheldon	oh good you're right on time	⊗
Amy	hi daddy	⊗
Larry	hey pumpkin	Hei, lille søtpotet.
Ep.8		

Her kan det være at det var en utfordring å finne de rette norske ordene for Sheldon sin ytring. Alternativer kan være:

-Så bra at du kom i tide.

-Du kom til rett tid.

Jeg føler at begge disse forslagene til oversettelse ikke har likt kommunikativt likeverd fordi det er noe en ville sagt dersom en hadde antatt at noen skulle være sein. Kanskje det ikke er like vanlig å si til noen en åpner døren for? Måten en tolker disse forslagene på kan variere og være subjektive.

Det siste eksempelet jeg ville trekke fram er fra en scene der Denise skal lære Bernadette å spille Fortnite.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Bernadette	take it easy I'm new at this	-Slapp av. Jeg er nybegynner.
Denise	what the alphabet?	-På alfabetet?
Bernadette	you don't have to be snarky	⊗
Denise	hey do you wanna play the game or	-Vil du spille eller kripe tilbake
Ep.9	do you wanna crawl back up your mommy's skirt and chow down like a baby?	til mamma og sutte på puppen?

Her tror jeg at grunnen til at denne ytringen er sløyfet er det samme som det første eksempelet ovenfor. En har valgt å bruke ord på den følgende ytringen til Denise. Her kan seerne tydelig merke at informasjon blir utelatt, og det kan skape brudd i illusjonskontrakteten. Siden jeg nå har prøvde meg litt på å være audiovisuell oversetter, kunne disse to oversettelsene blitt brukt:

-Du trenger ikke være frekk.

-Ingen grunn til å være spydig.

I kapittel 4.1.3 er det en tabell som viser alle ytringene som består av enkeltord som ikke er tekstet. Dersom det er en rask dialog kan det å sløyfe slike ytringer være en god løsning, spesielt siden budskapet ofte blir uttrykt ved hjelp av kroppsspråket. Det er ikke mange slike ytringer i episodene, bare 13 eksempler. Når Larry og Amy sier adjø til hverandre i episode 8 var dette i tillegg uttrykt med vinking. Dermed trenger en ikke teksting for at budskapet skal komme fram. Leonard sitt *no*: i episode 9 var akkompagnert av risting med hodet. I slike tilfeller trenger ikke seerne støtte i form av teksting.

5.1.4 Å trekke sammen ytringer

Å trekke sammen ytringer er den siste metoden for reduksjon som er funnet i datamaterialet. Dette er i en samtale mellom Penny og Leonard:

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Penny	hey you look deep in thought	-Hei. Du ser tankefull ut.
Leonard	oh I'm just reflecting	- Jeg tenker på den første gangen vår.
Penny	about what?	
Leonard	first time we slept together	
Ep.8		

Denne typen reduksjon kan virke forstyrrende siden det er flere ytringer som kommer med bare en samsvarende linje i tekstblokken. Leonard sine to ytringer er slått sammen og Penny sin ytring, «about what», er ikke tatt med. Dette kan få konsekvenser for flyten og «usynligheten» i teksten. For å bruke metaforen til Pedersen (2017) kan dette bryte illusjonskontrakten og seerne kan bli mer bevisst på at informasjon blir borte. Dette er nok en av grunnene til at denne reduksjonsmetoden ikke er mye brukt i datamaterialet.

5.1.5 Utfordringer med reduksjon

Som en ser er det ulike metoder for reduksjon i datamaterialet. For å bruke Lomheim (1989) sine begreper om oversettelse, så kan ytringer som har behov for en dyp oversettelse fra språkoverflaten ha nytte av komprimeringer for å få til godt norsk språk. Reduksjon ved hjelp av komprimering er som sagt den mest brukte metoden i dette datamaterialet. Dette kan være tegn på at oversettelsene som er gjort ikke har fokus på syntaks og talemåten til det engelske språket. Her kan det være subjektive preferanser i forhold til grad av samsvar mellom tale og skrift. Hagen (2016) sitt beste råd for å unngå negativ påvirkning fra originalspråket er: «Smak på setningen og si den høyt». Et annet element i tilknytning til komprimering er at det er mulig at noen seere kan ønske stort samsvar mellom tale og tekst, slik Lomheim (2000) sier om sladreeffekten. Dersom dette elementet får stor oppmerksomhet kan det gå negativt utover språket i norsk i form av interferens. På en annen side kan store forflytninger skape brudd i illusjonskontrakten. Å velge komprimering eller å ta vekk deler blir dermed en vurdering ut av hva som er mest hensiktsmessig ut fra konteksten. Det kan være nødvendig med omskrivninger for å få fram språkstilen og tonen til personene.

Dersom det er informasjon i ytringen som har blitt gitt i teksten tidligere eller som en får gjennom bilde, kan det å ta vekk deler av ytringen være gunstig.

I følge retningslinjene for god teksting skal nemlig lesbarhet være overordnet en ordrett oversettelse, så her er det viktigere at seerne får med seg handlingen framfor hvert ord som blir sagt (Språkrådet, 2017b). I audiovisuell oversettelse er ordøkonomi viktig, men hvilke ord en bruker har også betydning for kvaliteten. Videre vil jeg drøfte språket i ulike oversettelser fra datamaterialet.

5.2 utfordringer knyttet til oversettelse innen ulike språkkategorier

Her vil jeg ta utgangspunkt i underkategoriene som er presentert i 4.2 og drøfte de opp mot funksjon, teori og retningslinjene for god teksting. Som Lomheim (2000) sier er det ikke noe poeng i å diskutere om teksten er ekvivalent med talen fordi tale og skrift har ulike funksjoner og fordi audiovisuell oversettelse har andre krav og rammer enn annen oversettelse. Her kan teksten inneholde en rekke utfordringer, for eksempel hvordan en skal ivareta budskapet, tilpasse språket til personenes stil og tone, ha et korrekt fagspråk og hvordan en skal forholde seg til originalspråket. Underkategoriene som jeg vil bruke til å diskutere dette er *idiomer, bruk av engelske ord og uttrykk, banneord, enkeltord, kontekstpåvirka fraser, påstand blir spørsmål og spørsmål blir påstand, kreativt språkbruk, oversettelse av sang og samme scene, ulik teksting*. Til slutt vil jeg drøfte den korte scenen som er teksten av ulike audiovisuelle oversettere for å prøve å finne ut hvorfor de er ulike. Alle kategoriene vil bli drøftet og til slutt vil jeg gi en oppsummering av utfordringene slik de framstår i datamaterialet.

5.2.1 Utfordringer med å oversette idiommer

Alle språk har idiommer og faste uttrykk som en naturlig del av måten å uttrykke seg på. Noen idiommer kan være lignende på tvers av ulike språk, mens andre ikke vil ha samme mening i en ny språkkontekst. Faste uttrykk kan dermed være utfordrende å oversette, og kanskje spesielt i audiovisuell oversettelse på grunn av begrensninger i plass og tid. Er det mest hensiktsmessig med en ordrett oversettelse for å ivareta budskapet eller

skal idiomet bli erstattet av et tilsvarende norsk idiom eller skal situasjonen heller beskrives?

I datamaterialet finnes det tre uttrykk som har en relativt direkte oversettelse fra engelsk til norsk.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon Ep.8	oh look at us two peas in a pod	Se på oss, to erter i en belg.
Amy Ep.9	we worked our butts off on this paper and it was all for <u>nothing</u>	-Vi jobbet stumpen av oss forgjeves.
Penny Ep.8	my first time with Leonard was nothing to write home about	Første gangen min med Leonard var ingenting å skrive hjem om.

«Two peas in a pod» er et engelsk idiom som beskriver to personer som er like. I Norge har vi ikke dette ordtaket, men har lignende som for eksempel «to alen av samme stykke» eller «som to dråper vann». De seerne som er kjent med uttrykket fra engelsk vil kanskje ikke reagere på den norske oversettelsen, men for de som ikke har hørt uttrykket kan det skape forvirring. Her har oversettelsen skjedd på et nivå nært språkoverflaten og det er mulig at den skulle ha blitt oversatt med et idiom som uttrykker det samme på norsk slik at budskapet kommer tydeligere fram for de som ikke er kjent med originalspråket. Hvilken strategi som er brukt her kan betegnes som en innsnevring av innholder dersom mottakerne ikke får samme opplevelse av dette uttrykket på norsk på lik linje som i originalen. Dersom seerne ikke forstår betydningen vil dette være et eksempel på en oversettelse som ikke overfører budskapet.

Det andre uttrykket ovenfor har også en oversettelse nær språkoverflaten. «We worked our butts off» blir oversatt til «vi jobbet stumpen av oss». Denne oversettelsen vil nok ikke skape like store reaksjoner som den forrige fordi vi har lignende uttrykk på norsk. Jeg har aldri hørt «å jobbe stumpen av seg», men det mer uttrykksfulle «å jobbe ræven av seg». Det kan være ulike grunner til at det ble «stumpen» og ikke «ræven». For det første er det en viktig del av oversettelsen at stil og tone skal overføres. «Å jobbe ræven av seg» er ikke i stil med Amys karakter som er høflig, forsiktig og ikke har vulgært språk. At Amy sier «butts» og ikke «asses» også kan være tegn på demping av uttrykket i talen. På den måten kan overføringen ses på som ekvivalent. Det kan og være at det er

tatt hensyn til at slik språk får et sterkere uttrykk i skrift på skjerm enn i tale, og både *ræven* og *rumpen* kan virke sterkere enn *stumpen* (Språkrådet, 2017b).

Det tredje uttrykket «nothing to write home about» er et engelsk idiom som blir brukt for å beskrive en situasjon som ikke var av stor betydning. Ut ifra konteksten kan en forstå hva som menes med den direkte oversettelsen til norsk, og ut fra søk på internett er det et uttrykk som blir brukt her til lands også. Dermed kan dette sies å være en translasjon, altså en oversettelse med ekvivalent likeverd.

Det kan være utfordrende når en har et engelsk idiom og ikke finner et tilsvarende uttrykk på norsk. I denne oversettelsen under har jeg undret meg over funksjonen av den norske oversettelsen.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Howard Ep.9	kinda rolls right of the tongue doesn't it?	Det bare sklir av tungen.

Når noe «rolls of the tongue» refererer det til noe som er lett eller artig å uttale. Om vi har noen lignende uttrykk på norsk er jeg usikker på, men at det «sklir av tungen» har jeg ikke funnet bruk av. Når det er noe som er vanskelig å uttale har vi uttrykke *tungekrøller*. Dette er en ironisk kommentar gitt av Howard om navnet “Cooper-Fowler-Greogra-Polipopovitj-theory”. En kunne ha brukt ordet *tungekrøller* for eksempel slik:

-Litt av en tungekrøller.

-Ja, det var ingen tungekrøll.

Det første forslaget hadde fjernet ironien i ytringen til Howard og dermed hadde nyanser blitt borte. Det andre forslaget kunne muligens fungert fordi det har en lignende funksjon som uttrykket i talen.

Det kan også være utfordrende å oversette faste uttrykk som kan ha ulike meninger i ulike kontekster. I datamaterialet har finnes det to ulike oversettelser av uttrykket «freaking out» som begge er fra episode 8.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Anu Ep.8	stop it you're acting weird and it's freaking me out	Slutt! Du gjør meg ille til mote!
Raj Ep.8	hey Penny I need your help I am <u>freaking</u> out	Hei, Penny. Jeg har helt hetta!

Her mener jeg at de ulike tekstingene er hensiktsmessige fordi det har ulik betydning i situasjonene. I det første eksempelet er det et uttrykk for en situasjon der Anu føler ubehag på grunn av Raj sin oppførsel. Det norske idiomet «ille til mote» mener jeg uttrykker den samme følelsen og har dermed et kommunikativt likeverd og er en translasjon. Den andre situasjonen i eksempel to beskriver Raj sin følelse når Anu er på vei opp og de skal tilbringe natten sammen for første gang. *Å ha hetta* er et uttrykk en bruker for å beskrive at en mister fatningen og jeg mener at det passer i denne konteksten.

Et annet etablert idiom i engelsk er «there is no I in team» som er et uttrykk for at en er nødt til å hjelpe og støtte hverandre for å få til et godt samarbeid. I episode 9 er det en variant av dette idiomet.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Amy Ep.9	how about that there is an I in team	Der ser man, jaget går visst foran laget likevel.

Her er idiomet snudd om og det er en kommentar på Sheldon sin evne til å fremme sin egen mening uten interesse for diskusjon. Etter litt undersøkning ser jeg at uttrykket «laget foran jaget» er brukt i artikler som handler om idrett (Thoresen, 2018). Uttrykket på norsk gir et mentalt bilde av samarbeid som gjør at det kan sees på som en god oversettelse fra det engelske uttrykket.

Til slutt vil jeg trekke fram to oversettelser der faste engelske uttrykk har blitt oversatt til tilsvarende uttrykk på norsk:

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Denise Ep.9	well suck it up	Da får du bite det i deg!
Sheldon Ep.9	and the blows keep coming	-Enda et slag i trynet.

I det første eksempelet er uttrykkene på engelsk og norsk ulike i form av ordvalg, men som likevel har samme funksjon. Begge uttrykkene refererer til en situasjon der en må holde ut selv om det er vanskelig. De kan også brukes som en nedlatende kommentar rettet mot en annen person. På denne måten kan en si at oversettelsen har en funksjonell ekvivalens (Pedersen, 2017). Det samme kan sies om det andre eksempelet. Selv om det er ulike uttrykk gir de assosiasjon til samme følelse, altså at en person møter hinder på hinder.

5.2.2 Norske ord så langt som råd

I retningslinjene for god teksting står det eksplisitt at en skal oversette ved hjelp av norske ord med mindre det absolutt ikke lar seg gjøre (Språkrådet, 2017b). I datamaterialet finnes det noen eksempler på bruk av engelske ord. Noen kunne etter min mening blitt erstattet av norske, men andre er mer utfordrende.

Disse eksemplene nedenfor har tilsvarende ord på norsk som kunne blitt tatt i bruk.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon Ep.8	mrs Fowler mrs Fowler mrs Fowler	Mrs Fowler? Mrs Fowler? Mrs Fowler?
Raj Ep.9	examination of moose chowder in lemon parachutes	“Undersøkelser av elgechowder I sitronfallskjermer.»
Howard Ep.9	I: don't know if you'd like it it's kinda for gamers	-Det er mest for gamers.
Sheldon Ep.9	oh hey Leonard is the podcast too loud?	-Står podcasten på for høyt?

I det første eksempelet med Sheldon fra episode 8 kunne den norske teksten hatt ordet «fru» istedenfor «Mrs». Grunnen til at det ikke er gjort kan være for å minske forskjellen på teksten og talen slik at det virker mer «usynlig». Ut ifra konteksten vet vi at Sheldon banker på døren til moren til Amy og adresserer henne.

I eksempel to sier Raj *moose chowder* og dette er i sammenheng med en villedende oversettelse fra russisk til engelsk ved hjelp av Google-translate. Ordet *chowder* betyr en tykk suppe eller gryterett og det kan være vanskelig å forstå dersom en ikke har kjennskap til ordet fra før. En kunne ha skrevet for eksempel «elggryte» eller «elgesuppe» slik at seerne får et tydeligere bilde av hva uttrykket betyr, siden det her ikke finnes støtte i bilde. Denne hendelsen er ment å være humoristisk og dersom en

stopper opp ved ordet en ikke forstår kan det være at seerne går glipp av informasjonen som kommer etter. På en annen side kommer humoren også fram i oversettelsen til *sitronfallskjermer*.

Ordet *gamer* er mye brukt i Norge, men det kunne godt fått en norsk bøyning til *gamere*. På den måten ville språket hatt en mer naturlig og korrekt form på norsk, selv om det ikke er kommet inn i ordboka enda. Det siste eksempelet er også et godt eksempel på engelske ord som er tatt inn i det norske språket. Den korrekte norske skrivemåten er derimot enten *poddkast* eller *podkast*. Det er viktig å holde seg oppdatert og bruke ordbøkene aktivt i slikt arbeid og hele tiden utvikle sin språkkompetanse. Gjennom lesing av tekster kan seerne bli kjent med hvordan nyord blir skrevet og dermed kan seerne også utvikle sin rettskrivingskompetanse.

Her er tre andre eksempler med bruk av engelske ord som virker vanskeligere å oversette til norsk.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Raj Ep.8	o:h I am stuffed I should not have eaten all those dumplings	Jeg er stappmett! Jeg burde ikke ha spist så mange dumplings .
Sheldon Ep. 10	they lost so bad the other team let one of their cheerleaders kick field goal	De tapte med så mange poeng- -at motstanderen lot en av heia- jentene prøve å score et field goal .
Sheldon Ep.10	it was (.) and I think it was a home run	Ja. Og det var en home run !

I det første eksempelet er ordet *dumplings* brukt i den norske teksten. I tekster av andre serier har jeg sett at ordet *melbolle* er brukt som oversettelse, men det har ikke samme betydning. I Norge er melbolle små boller som blir brukt i kjøtt supper, mens dumplings kan lages på mange ulike måter med fyll og uten fyll og er assosiert med asiatisk mat. Asiatisk mat er populært i Norge og en kan anta at mange har hørt om denne retten. Derfor mener jeg at å bruke dette ordet er det beste valget for å oppnå et kommunikativt likeverd. Her har ikke seerne bilde av retten å støtte seg på, men forhåpentligvis kunnskaper om asiatisk mat.

I de to siste eksemplene er en norsk oversettelse vanskelig, både fordi vi ikke har lignende etablerte begrep på norsk og at disse engelske uttrykkene er mye brukt i

Norge. *Field goal* er knyttet til amerikansk fotball der spilleren sparker ballen mellom målpостene til det andre laget. I Norge har vi ikke et tilsvarende begrep og det har blitt vanlig å bruke det engelske. *Home run* er et begrep som blir brukt i baseball der spilleren slår ballen langt, ofte ut av banen. På nettsiden til *Store norske leksikon* har de bruk det norske ordet *friløp* for dette begrepet (SNL, 2018). Dersom den norske teksten i dette tilfelle hadde tatt i bruk dette norske ordet, hadde det ikke hatt samme betydning.

-Ja. Og det var et friløp.

I denne konteksten er begrepet brukt som en metafor for noe som gikk bra og dermed kan det ikke oversettes på denne måten uten å forandre meningen. Slik kan valget med å beholde det engelske uttrykket sies å være en translasjon og inneholder et kommunikativt likeverd. Et alternativ kunne vært å bruke begrepet *innertier*, som også betyr at noe er bra. Begrepet kommer nettopp fra å treffe blink på en skyteskive. Teksten kunne da vært:

-Ja. Og det var en innertier.

Ulempen med denne oversettelsen er at det er en større distanse fra formålet med ytringen, at den skulle være en sportsmetafor. Skyting er en type sport, men uttrykket kan i liten grad sies å være en typisk metafor ved bruk av sportuttrykk.

5.2.3 Hvordan oversette engelske banneord til norsk?

Som vist i presentasjon av analysen er det ikke stor forekomst av banneord i datamaterialet. Det kan også diskuteres om alle eksemplene egentlig kan defineres som banneord. utfordringene med oversettelse av slike uttrykksfulle ytringer er at de ofte er kulturspesifikke og i tillegg knyttet til personlighet. I følge Hasund (2005) finnes det lite forskning på banning og akkurat hvor grensen går for hva som oppleves som banning og ikke er banning kan være uklar og subjektiv. Lomheim (2000) har *nøytralisering* som en egen strategi i teksting som betegner når en oversettelse demper kraftfull tale.

I datamaterialet er det et eksempel på banning som var ytret i aggresjon, ikke rettet mot en person, men fordi Bernadette tapte mot Howard i dataspillet Fortnite.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Bernadette Ep.9	<u>Son of a bitch</u>	Helvete!

En faktor som spiller inn i oversettelsen er karakterens stil og tone. Bernadette er en katolsk petite dame med en lys stemme som blant annet er kjent for sine skarpe kommentarer. Hun er godhjertet, men har også en hevnløst som kommer fram til tider. Tidligere i episoden hadde Bernadette prøvd Fortnite i lag med Raj og Howard, men mestret det ikke. I hemmelighet prøvde hun å bli bedre for å kunne vise hvor god hun var. I neste forsøk tok det likevel ikke mange sekunder før Howard skøyt ned karakteren hennes i spillet. Kontrasten mellom en tilsynelatende uskyldig pike og hennes mørkere personlighet kommer fram i denne scenen og dermed mener jeg at det er bra at ytringen er med i tekstingen.

I teoridelen ble det presentert ulike kategorier av banning. På en side var det en egen kategori som het «Bitch», men denne frasen kan muligens også kategoriseres under «Familie og relasjoner». Den førstnevnte kategorien var på tredje plass over mest brukte banneord i USA. Den norske oversettelsen er en stor transformasjon dersom en ser på den bokstavelige meningen av uttrykket. På en annen side er det en oversettelse som samsvarer med et frekvent banneord i Norge. Ord knyttet til djevelen, blant annet *helvete*, er det mest brukte bannekategorien her i landet ifølge studien til Van Oudenhoven et al. (2008). Sett fra denne siden kan en argumentere for at dette er en ekvivalent oversettelse av et kulturspesifikt uttrykk.

I retningslinjene for god teksting står det at banning oppleves sterkere på skjerm enn i tale, og selv om det ikke står hvordan en skal forholde seg til dette, vil jeg påstå at det mellom linjene er en advarsel om å ikke bruke for sterke uttrykk (Språkrådet, 2017b). Når dette ordet er blant de mest brukte i Norge kan en også tenke seg at det er en av de sterkeste banneordene. Dersom banneord oppleves sterkere på skjerm enn i tale, kan en argumentere for at oversettelsen ikke er likeverdig og kunne blitt mer nøytralisert.

I de ulike scenene som handler om Bernadette og Fortnite er det to steder hun sier *damn it* som ikke er tatt med i tekstingen. Dette kan være på grunn av reduksjonsvalg, hensyn til at banneord oppleves sterkere på skjerm eller at en ikke fant en god oversettelse til norsk. En annen årsak kan være at det visuelle ga nok informasjon til å vise følelsene til Bernadette.

Et annet ord som kan kategoriseres som verbalt krenkende i episode 9 sagt av Raj, er *floozy*. Dette uttrykket er ikke rettet mot en annen person i denne scenen, men viser tilbake til en hendelse der Raj brukte dette ordet til en kvinnelig ansatt i kantinen.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Raj Ep.9	I wish I'd known that before I called her a floozy in front of the whole lunch line	Det skulle jeg ha visst før jeg kalte henne ludder foran hele køen!

Dersom en person beskrives som *floozy*, menes det at personen har eller har hatt mange seksuelle partnere eller at de bruker lettkledde klær som tiltrekker seksuell oppmerksomhet (Cambridge Advanced Learner's Dictionary and Thesaurus, u.å.-a). Banneord relatert til seksuelle handlinger er den mest frekvente bannekategorien i USA i studien til Van Oudenhoven et al. (2008). Selv om ordet ikke beskriver en seksuell handling, er den knyttet til temaet. *Floozy* er et negativt begrep, men min forståelse av ordet er at det ikke er like kraftfullt som for eksempel *slut* eller *whore*. Det samme vil jeg si om ordet *ludder* i norsk kontekst. Det er et negativt ladet ord, men muligens ikke like sterkt som for eksempel *hore*. Her kan det være variasjoner i ulike deler av Norge i forhold til hvilke ord som blir brukt og hvilke som har sterkest uttrykk. Sett fra denne siden kan denne oversettelsen sees på som et kommunikativt likeverd.

Et annet snedig ord er *jackass* og denne var også vanskelig å plassere i en av bannekategoriene. En *jackass* er en person som er dum eller teit og ofte oversatt til *drittsekk*, men det er også betegnelsen for et mannlig esel (Cambridge Advanced Learner's Dictionary and Thesaurus, u.å.-b). Det finnes en kategori for «Stupid» og en for «Animals» og dette ordet kunne muligens blitt plassert i begge. I denne scenen spiller Howard og Raj dataspillet Fortnite og frasen *some dancing jackass* referer til Raj sin karakter i spillet.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Howard Ep.9	About to shoot some dancing jackass	-Jeg skal skyte en dansende tufs .

Ordet er brukt humoristisk, men rettet på en negativ måte mot Raj. Her kan en ha ulike meninger om *jackass* er et banneord, men det er i alle fall en negativ verbal kommentar som kan være utfordrende å oversette. I denne episoden er det oversatt til *tufs*. Dette vil jeg verken kategorisere som banneord og heller ikke nestenbanneord, men som et negativt ladet subjektiv. En *tufs* er en som er dum eller har gjort noe tåpelig. Min tolkning av oversettelsen er at den passer bra fordi den reflekterer budskapet i ytringen. Raj hadde gjort noe som Howard mente var tåpelig, at han fikk karakteren sin i spillet til å danse. *Din ordbok* som oversetter fra engelsk til norsk foreslår følgende oversettelser: dumfjott, dumming, dumskalle, esel, fehode, pappskalle, treskalle og tulling (*Din ordbok*, u.å.). På dette nettstedet kan hvem som helst legge til forslag til oversettelser, så det er kanskje ikke den mest valide kilden, men på en annen side kan det vise et mer bredt bilde av ordbruket.

To ganger i datamaterialet er *pokker* blitt brukt i den norske teksten. Den ene av Bernadette og den andre i oversettelsen av ytringen til Sheldon sin far.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Bernadette Ep.9	Hell yeah	-Ja, for pokker.
Sheldon's dad Ep. 10	so you can spend the next half feeling sorry for yourself or you can get out there and give 'em hell	Dere kan synes synd på dere selv, eller kjempe som bare pokker!

I studien til Van Oudenhoven et al. (2008) var det ingen av de amerikanske informantene som oppga banneord knyttet til djevelen, noe som jeg antar at *hell* ville vært en del av. I denne konteksten blir ordet brukt for å forsterke ytringen, da Bernadette var meget høy i hatten etter å ha slått likegyldige Penny i Fortnite. I boken til Hasund (2005) skriver hun om ordet *pokker* og referer til språkforsker Jenstad som skriver at det er et synonym til djevelen. Ordet *pokker* kommer opprinnelig fra sykdommen kopper, og Hasund (2005) mener at det dermed er et nestenbanneord, men at det sannsynligvis er delte meninger om den saken. Her er det altså en tydelig

sammenheng mellom originalen og versjonen i form av tematikk. Oversettelsen av banneordet har samme funksjon som i originalen siden den også forsterker ytringen. I det andre eksempelet kan det samme argumentet brukes. På en annen side kan «give 'em hell» bli sett på som et fast uttrykk som også kunne blitt oversatt med et annet ordtak på norsk. For eksempel «la oss kjøre på», «la oss gi jernet», «sette inn støtet» eller «la oss vise hva vi kan». På en annen side ville ikke disse uttrykkene hatt samme kraft. En kunne og oversatt med «la oss gi dem helvete!», som ville vært mer i samsvar med den engelske talen og som jeg si ville hatt samme betydning på norsk. Her er det kanskje en nøytraliseringsstrategi som er brukt.

Det siste eksempelet kan både det engelske ordet og den norske oversettelsen betegnes som et nestenbanneord. Denne ytringen er sagt av Larry da han mislyktes i å framføre en tryllekunst.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Larry Ep.8	<u>Darn it</u>	Fillern!

Darn betyr opprinnelig å reparere ødelagt tekstil ved hjelp av tråd eller garn, men i denne konteksten er det ifølge en nettbasert etymologiside en variant av *damn* som ble tatt i bruk i New England da banning ble straffbart på slutten av 1700-tallet (Etymology Dictionary, u.å.). Ordet er fortsatt i bruk og kan sies å være en dempet versjon av *damn it*, altså et nestenbanneord. Larry er faren til Amy og det er først i de siste episodene at han er introdusert. Han er en fåmælt mann i et ekteskap som styres i stor grad av Amys mor. Larry sin nestenbanning er dermed i tråd med hans forsiktige vesen. Oversettelsen som er valgt er også et nestenbanneord, *fillern*. I følge (Hasund, 2005) er *fillern* en av de mange variantene som kommer fra *faen*. På denne måten følger oversettelsen originalens stil og tone.

5.2.4 Oversettelse av enkeltord

Når vi leser teksting på skjermen er det ikke uvanlig å henge seg opp i oversettelsen av enkelte ord. Her vil jeg vise noen oversettelser av ord som gjorde seg bemerket og drøfte hvorfor dette skjedde. Førte disse oversettelsene til forstyrning i underholdningen? Var det en reaksjon på at oversettelsen var for nær det engelske språket eller unaturlig på

norsk? Eller reagerte jeg fordi oversettelsen var fjernt fra originalen? Stil og tone kan også være med å skape reaksjoner i tekstingen.

De to første eksemplene er kallenavn som har blitt oversatt på ulike vis.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Larry Ep.8	hey pumpkin	Hei, lille søtpotet .
Sheldon Ep.8	pumpkin? I've been calling her spaghetti squash (.) it's amazing that one woman can be different vegetables to different men	Søtpotet? Jeg har kalt henne « spagettigresskar ». Tenk at én kvinne kan være ulike grønnsaker for ulike menn.

Bruk av *pumpkin* som kallenavn er vanlig i Amerika. I analysen av kallenavn har jeg undret meg over bruken av kallenavn i Norge. Jeg har hørt av flere som har bodd i USA over lengre tid at det er mer vanlig å bruke kallenavn der, enn her i Norge. Dette kan by på store utfordringer når det skal oversettes til norsk. I det første eksempelet er *pumpkin* blitt oversatt til *lille søtpotet*. Dette er en transformasjon fra en grønnsak til en annen grønnsak. Jeg har aldri hørt noen bruke *søtpotet* som et kallenavn, men jeg synes det er en kreativ løsning. Det gir assosiasjoner til et kallenavn en bruker til noen en er glad i og dermed får det en lignende funksjon.

I det neste eksempelet som er en kommentar på det forrige eksempelet ser det ut til å ha vært en større utfordring. Løsningen på dette ble å skrive *spagettigresskar* i anførselstegn. *Spagetti squash* er ikke et vanlig kallenavn og trolig noe finurlig som Sheldon har funnet opp. For å få dette fram har oversetteren valg å bruke den originale grønnsaken for å opprettholde budskapet i ytringen. *Spagettigresskar* er ikke en grønnsak som blir brukt mye i Norge og det kan dermed skape distanse og mangel på forståelse. Dersom oversettelsen hadde vært en grønnsak som nordmenn er kjent med hadde det kanskje vært lettere å få et mentalt bilde. Dette er gode eksempler der målet om kommunikativt likeverd er utfordrende.

Et annet ord som jeg måtte undersøke definisjonen og bruksområdet til, var det norske ordet *fingerferdighet* som ble oversatt fra *close-up magic*.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Larry Ep.8	But but Howard was gonna show me some close-up magic	-Howard skulle vise fingerferdighet .

Det engelske uttrykket har en beskrivende funksjon, altså at det er tryllekunster som blir vist på nært hold, mens det norske muligens ikke er like forståelig og like knyttet til tryllekunster. I mine undersøkelser fant jeg at mange bruker det engelske begrepet, men det er også brukt *nærtrylling* om det samme. Ordet *fingerferdighet* blir også brukt på nettsider om magi og trylling og viser til evnen en må ha for å kunne framføre slike tryllekunster på nært hold. Her mener jeg at tekstingen ikke overfører budskapet fordi det kan oppstå misforståelser i hva som mener med fingerferdighet.

Andre ord jeg reagerte på er oversettelsen fra *disturbing picture* til *ubehagelig bilde*. Adjektivet som er brukt har ikke samme betydning. Selv om noe ubehagelig kan være *disturbing*, er det et bredere begrep som også betyr at noe er forstyrrende eller urovekkende. En annen oversettelse er fra *vintage comics* til *eldre serier*. Når noe er vintage er det noe mer enn bare eldre, det er noe kostbart og eksklusivt. På den måten er ikke det norske begrepet like dekkende. Ordet *vintage* finnes i ordboken og kunne blitt brukt istedenfor *eldre*, men her kan begrensinger i antall ord være hinder for bruk av mer dekkende begrep. Noen ganger mener jeg at den norske oversettelsen er sterke enn den originale. For eksempel i episode 9 der *grunt work* er oversatt til *drittjobb*. Selv om jeg mener at dette er et sterkere ord og dermed at ytringen blir mer negativ, er jeg i tvil om hvilke andre ord en kunne brukt.

Et annet eksempel der en engelsk frase har mindre dekkende betydning enn norsk er denne:

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard Ep.10	hey you knew I was a bad boy when you married me (.)	Du visste at jeg var en slem gutt da du giftet deg med meg.

Å kalle noen en *bad boy* trenger ikke nødvendigvis å være negativt, men kan bli brukt som noe positivt. Den direkte norske oversettelsen som er brukt her trenger ikke å ha samme funksjon. I denne konteksten bruker Leonard denne beskrivelsen for å skryte over at han ikke følger reglene. På nettsiden til Kvinneguiden fant jeg en annen som også

lurte på hvordan en kunne oversette «bad boy» til norsk. Her var det mange forslag og to av de kunne fungert som en oversettelse i denne konteksten: *tøffing* og *råtass* (Kvinneguiden, 2012). Her kan ulike oppfatninger av det engelske uttrykket og det norske, være avgjørende. I samtale med en bekjent som er født i Storbritannia hadde uttrykket ikke samme betydning i denne konteksten, mens andre har uttalt at deres forhold til det norske og engelske uttrykket er det samme. Dette viser hvor subjektiv oversettelsen og oppfattelsen av språket er. En annen mulig løsning i dette tilfellet kunne vært å bruke den engelske uttrykket siden mange har kjennskap til det.

Dersom en ikke finner et tilsvarende uttrykk på norsk kan det være en mulighet å gi en beskrivelse istedenfor, slik de har gjort i eksempelet under.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon Ep.9	wh you're the only one who knows well you and Rita the cafeteria lady who has been giving me more than tater tots	Du er den eneste som vet det. Unntatt Rita i kafeteriaen,- -som har gitt meg mer enn bare friterte potetkuler .

I løpet av dette prosjektet har jeg sett alle sesongene av *The Big Bang Theory* og i andre episoder har de valgt å beholde det engelske ordet. Her har de istedenfor valgt å beskrive hva det er, altså friterte potetkuler. Hvilken oversettelse som har den beste funksjonen er vanskelig å si og seerne har muligens ulike preferanser. For de som ikke vet hva *tater tots* er kan den norske teksten være en hjelp. For andre kan det virke åpenbart og forstyrrende.

Andre grunner til at den norske teksten kan skape distanse er bruk av mindre vanlige ord. Jeg reagerte for eksempel på denne oversettelsen:

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Howard Ep. 10	could I borrow your watch sir?	-Kan jeg låne armbåndsuret ditt?

Grunnen til at *watch* er oversatt til *armbåndsur* og ikke *klokke*, kan være en erstatning av den formelle tiltaleformen *sir*. Siden slike tiltaleformer ikke er vanlige i Norge, kan dette være en kreativ oversettelse for å fremme at dette var et høflig spørsmål. Howard avslutter denne tryllekunsten med ytringen *BEHOLD*, som har blitt oversatt til *ta i øyesyn*. Jeg har ikke sett mange tryllekunster i mitt liv, men de jeg holdt da jeg var liten

ble de avsluttet med et høyt TA-DA. Dette kunne også vært en mulig oversettelse til norsk. Valg av ord er med å prege både stemning og flyt i lesingen.

5.2.5 Oversettelser knyttet til kontekst

Nå går jeg over fra å se på enkeltord til lengre fraser der konteksten er viktig i oversettelsen. Dette er oversettelser som jeg har reagert på av ulike grunner. Elementer i oversettelsen som blir drøftet er ivaretaking av personenes karakter, ny funksjon som konsekvens av oversettelsen, store transformasjoner og påvirkning fra engelsk.

I tabellen under er det to ytringer fra Sheldon som jeg mener ikke fullt ut reflekterer hans karakter.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon Ep.8	Howard ((snaps his fingers)) a word	-Får jeg noen ord med deg, Howard?
Sheldon Ep.8	Amy's crazy you are a delight	Amy er sprø. Du er så skjønn.

I det første eksempelet er det en stor transformasjon. Her er det en ekspansjon fra talen til tekstingen der oversettelsen har mer enn dobbelt så mange ord. Ytringen går fra å være en kommando til å bli et spørsmål og får dermed en ny funksjon. Forslag til andre oversettelser kan være:

-Howard. Et ord?

-Howard, kom hit.

I formuleringen av det første forslaget innså jeg hvorfor det var naturlig å legge på de ekstra ordene slik det er gjort i tekstingen. Det virker mer naturlig å gjøre i skrift, og forslaget mitt har muntlige trekk. På en annen side samsvarer det mer med ytringen i talen i sammenheng med ord. I forslaget ble det også en transformasjon fra en kommando til et spørsmål. Jeg forsøkte derfor å oversette ytringen som en kommando. Selv om innholdet er ulikt i dette forslaget og i ytringen har det samme funksjon. Det viderefører Sheldon sin tone og makt.

Det andre eksempelet er et spesielt et og det er mulig at andre ikke har samme reaksjon som meg. Her er det noe med Sheldon sin karakter og uttrykket «du er så skjønn» som

ikke virker naturlig. En mer naturlig og ekvivalent oversettelse etter min mening ville vært for eksempel å oversette med ord som *glede, fryd, fornøyelse* eller *sjarmerende*. Dette viser igjen hvor subjektiv og skjønnsmessig oversettelse er, men viser også at en må ha god kunnskap om serien. Siden episodene i serien er tekstet av mange audiovisuelle oversettere er det stor sannsynlighet for at det er ulik stil på oversettelsene.

I oversettelse er det viktig å forstå hvilken funksjon og hvilket budskap som skal oversettes. Noen ganger kan det være til hensiktsmessig eller nødvendig å gjøre en ekspansjon i teksten.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon Ep.9	do I smell Siam Palace?	-Har dere kjøpt mat på Siam Palace?

Ytringen og teksten har samme budskap, det vil si at spørsmålet er det samme. Likevel er det brukt andre ord for å få fram dette budskapet. Her er det mulig at teksten er blitt slik for å gjøre det tydeligere at Siam Palace er en restaurant. Dette er viktig informasjon en må ha for å forstå ytringen. Seerne som er god kjent med serien vet dette fordi det er en av stamrestauranter til Sheldon.

Andre ganger kan transformasjonen i oversettelsen være så stor at den forandrer meningen i ytringen.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Howard Ep.8	look in your pocket	Den ligger i lommen din.

Dette er et svar på hvor Howard hadde tryllet vekk lommeboken til Larry. Andre forlag til teksting kan være:

-Sjekk lommen din.

Eller:

-Se i lommen din.

Grunnen til at det er valgt en mer bastant teksting er ikke godt å si. Den formidler hvor lommeboken er og går dermed ikke utover budskapet, men den formidler ikke magien. Dette kan se på som en utviding av originalen.

Store transformasjoner er av og til nødvendig på grunn av plass og tid. Under ser vi en ytring som har en stor transformasjon i oversettelsen.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Howard Ep. 10	I'm not gonna audition hey I didn't raise a quitter	-Jeg gir opp. -Jeg oppdro deg bedre enn som så!

Jeg tror at grunnen til at denne transformasjonen er gjort slik er fordi den neste linjen er lang. Slike vurderingen må tas, og selv om ytringen og den norske teksten kanskje har en distanse i form av mening, er konsekvensene av ytringen og teksten den samme. Likevel kan det skape brudd på illusjonskontrakten, spesielt for seerne som forstår originalspråket.

Hagen (2016) uttrykte i sitt foredrag at en av de største utfordringene med audiovisuell oversettelse er påvirkning fra originalspråket. Lomheim (2000) kaller dette for sladreeffekten.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon Ep.8	well Howard lured your dad away with magic so now I'm bonding with your mom	Howard lurte vekk faren din, så jeg knytter bånd med din mor.

Denne teksten viser en tydelig påvirkning av originalspråket både i forhold til ordbruk og syntaks. Det engelske ordet *lured* trenger ikke bety det samme som det «å lure vekk noe». Det er mulig at det norske ordet *lokke* hadde hatt et mer ekvivalent likeverd i denne konteksten. Men her må en også huske på at det ikke er plass til å oversette frasen *Howard lured your father away with magic* ordrett. Den siste delen av ytringen bærer også preg av en tydelig refleksjon av originalspråket. En bruker uttrykket «å knytte bånd med noen» i Norge også, så den fungerer på den måten på norsk.

Å oversette enheter som tid og penger kan by på utfordringer siden det må gjøres vurderinger om i hvilken grad det skal overføres til en norsk kontekst. I datamaterialet

finnes det tre eksempler, alle fra episode 8, der oversettelsen er ulik originalen. De to første jeg vil se på er oversettelser av penger.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Larry Ep.8	I'll give you a hundred bucks	-Du får hundre dollar .
Howard Ep.8	what if I throw in a quarter ?	-Ikke engang om du får 25 cent ?

Her er de amerikanske pengeenheterne også med i teksten, men på en annen måte enn i talen. Årsaken til dette kan være for å gjøre meningen tydeligere. Å si *hundred bucks* er vanlig dagligtale i USA, men det kan være nordmenn som er usikre på betydningen av dette og har derfor valgt å tekste *dollar*. Denne oversettelsen er mer transparent og dermed lettere å forstå. Det samme gjelder med det andre eksempelet der *a quarter* blir oversatt til *25 cent*. En annen måte å gjøre det på hadde vært å overføre verdien til norske kroner. På en side ville de som ikke har erfaring med amerikansk valuta fått et bedre bilde av mengden og verdien. På en annen side kunne det skapt forvirring at talen og teksten uttrykker ulike tall. Forholdet mellom norske kroner og dollar vil også variere.

Det tredje eksempelet jeg vil trekke fram er knyttet til oversettelse av tid.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard Ep.8	Yeah o-one sec wha-what do you mean don't beat myself up?	-To sekunder. Hva mener du?

Tid er i motsetning til penger universelt, men det kan være uttrykksmåter knyttet til tid som er kulturspesifikke. *One sec* har blitt oversatt til *to sekunder* og dette mener jeg reflekterer hvordan ulike kulturer bruker ulike begrep for å uttrykke det samme. Dette eksempelet viser også hvor subjektivt oversettelsesarbeidet er og hvor godt en må kjenne språkene en oversetter fra og til. Siden talen og teksten uttrykker ulike tall kan skape brudd i illusjonskontrakten, men den går ikke utover budskapet i ytringen.

5.2.6 Spørsmål blir påstand og påstand blir spørsmål?

Som forklart i presentasjon av analysen er dette en spennende kategori å studere siden årsakene til forskjellene mellom talen og teksten kan ligge i måten transkripsjonen er

gjort på. Er det en forståelsesfeil hos meg eller i tekstingen som har forårsaket disse forskjellene eller er det et bevisst valg i tekstingen?

Det første eksempelet er fra en samtale mellom Anu og Raj der Raj nettopp hadde gått inn på toalettet for å drikke en flaske champagne og sier at han har noe han må innrømme.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Anu Ep.8	you have a drinking problem	-Har du alkoholproblemer?

Siden dette er en transkribert tale er det ikke lett å gi et bredt bilde av kontekst slik at andre kan få muligheten til å trekke konklusjoner. Min tolkning av ytringen er at Anu kom med en påstand om hva Raj skulle bekjenne. Dette er på grunn av måten ytringen blir sagt på, altså at det ikke var et oppsving i tonenivå på slutten av ytringen som kjennetegner spørsmål. Tekstingen er derimot formulert som et spørsmål. Dette kan skape forstyrrelse og brudd i illusjonskontrakten fordi tekstingen og talen samsvarer ikke. Selv om ytringen etter min mening er en påstand, så er det også en påstand som der det er forventet at motparten må avkrefte eller bekrefte. Dette kan være grunnen til at det er teksten som et spørsmål, siden påstanden har lignende funksjon som et spørsmål. Stil og tone kan være et argument for at det burde tekstes som en påstand. Anu opptrer som en selvsikker, vellykket og frempå dame og med å komme med en slik påstand istedenfor et spørsmål er mer i tråd med hennes karakter. Dette kan skape brudd i illusjonskontrakten både hos de som forstår og de som ikke forstår engelsk, fordi det er tonene som kjennetegner spørsmål. En annen mulighet til at det har blitt et spørsmål er kanskje at det er formulert som et spørsmål i manuset dersom oversetteren hadde denne tilgjengelig. Tidspres i oversettelsesarbeidet kan også være en årsak til at slike nyanser ikke blir fanget opp.

Dette neste eksempelet er et svar på Sheldon sitt spørsmål om hvorfor Raj har mye kontakt med Anu sin familie.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Raj Ep.8	because we're about to get married and they're gonna be my family?	-Fordi de skal bli familien min.

I transkriberingen har jeg markert dette som et spørsmål, mens i tekstingen er det ikke det. Her er den intonasjonen i slutten av ytringen som gjorde at det ble transkribert slik. Raj sier dette i en tone som uttrykker at han mener at dette er åpenbart, og muligens forbløffet over at han får et slikt spørsmål. På samme måte som i eksempelet ovenfor kan dette skape forstyrrelser i opplevelsen.

Det siste eksempelet er også sagt av Raj når han og Leonard er i et dystert kjellerbibliotek på jakt etter kildene Amy og Sheldon har brukt i avhandlingen deres.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Raj Ep.9	you know it's pretty creepy down here maybe we should stay together?	Det er skummelt her. Vi holder sammen.

Dette eksempelet er ganske interessant fordi essensen i ytringen er med i tekstingen, men usikkerheten i ytringen kommer ikke fram. Raj er en sjenert mann og denne usikkerheten som kommer fram i scenen er ikke i samsvar med den norske tekstingen. For de som hører, vil originaltalen gi denne informasjonen gjennom usikkerheten i stemmen, men for de som har hørselsvansker vil ikke denne informasjonen komme fram. Her kan kroppsspråk være en hjelp i å tolke situasjonen og gi informasjon som ikke kommer fram i tekstingen.

5.2.7 Kreativt språkbruk

Målet med denne studien er å utforske de mange områdene en møter utfordringer i audiovisuell teksting. Siden dette involverer subjektive og skjønnsmessige vurderinger blir arbeidet med språket krevende, men det åpner også opp for fantasi og nytenking. Derfor vil jeg trekke fram noen oversettelser som jeg mener er løst på en kreativ måte. Som jeg har nevnt tidligere merket jeg at tekstingen i episode 8 og 9 var annerledes enn i episode 10. Tekstingen av episode 10 virker å være mer uavhengig av den engelske talen. Den har også flere forekomster av formelt språk enn de andre episodene.

Det første eksempelet mener jeg er en god refleksjon av Sheldon og hans ytring:

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Sheldon Ep.10	doesn't it? Now I've always thought I hated jazz maybe I was wrong maybe it's great to hear all the notes at once	Ikke? Jeg har alltid avskydd jazz, men kanskje det er finfint- -å høre alle tonene på en gang.

Her er det spesielt bruken av ordet *finfint* som jeg mener bringer fram budskapet i Sheldon sitt humør og stil. Sheldon er frustrert over at teorien deres ble motbevist og er på leit etter andre ting han har tatt feil om. Den norske tekstingen har en god og naturlig flyt. Oversettelsen kunne lett latt seg påvirke av originalspråket for eksempel ved å bruke ordet *hater* istedenfor *avskydd*, men her viser oversettelsen en forståelse for situasjonen og konteksten. Bruk av ordet *finfint* er også med på å heve kvaliteten i oversettelsen siden den høres naturlig ut som en overføring av Sheldon sin sarkastiske tone.

Det neste eksempelet viser også uavhengighet av originalen og har fokus på budskapet i ytringen:

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard Ep.10	his major export is talking I didn't want that anyway	Hans hovedeksportvare er prat, så jeg var tilfreds med situasjonen.

I denne ytringen er det en transformasjon fra en nektende ytring til en positiv ytring, men der budskapet kan sies å være noenlunde det samme. En kan merke at språket i tekstingen er mer komplekst enn i originalspråket. Det at ytringen i tillegg har forandret seg fra nektelse til ikke-nektelse kan være et forstyrrende element for seerne som kan engelsk. I eksempelet nedenfor er det ikke like stor transformasjon, men oversettelsen har preg av en naturlig flyt.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Beverly Ep.10	of course you can grieve over any emotional loss the more you care about something the greater the trauma of losing it	Man kan sørge over ethvert tap. Jo mer noe betyr for en, jo tyngre vil tapet oppleves.

Som (Hagen, 2016) sier så fint: «Målet er at folk skal få perler»!

5.2.8 Oversettelse av sanger

Et musikalsk element som ikke er med i teksten i noen av episodene i hele serien er introduksjonsangen. For de som har sett serien kan dette virke logisk siden sangen har et økende raskt tempo som ville vært utrolig vanskelig å tekste på grunn av tid og plass. Likevel går da hørselshemmede glipp av denne kjenningssangen. I datamaterialet var det to eksempler på musikalske innspill med ulike tilnærminger. Under ser vi teksting av Raj når han etterligner sitt idol, Beyoncé.

	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Raj Ep.8	you-you have to sing it in the voice of a goddess like <u>wh-oh</u> oh oh <u>wh-oh</u> oh oh oh <u>wh-oh</u> oh oh	Man må synge det med en gudines stemme.

I teksting får en ikke fram tonehøyde og klang på samme måte som en kan i tale. Her er sangen til Raj ikke tatt med i teksten. De som hører vil få med seg Raj sin opptreden og siden dette er en sang med lyder og ikke meningsbærende ord som har betydning for handlingen, kan det være et godt reduksjonsvalg. For de som har problem med hørselen er det bare den første delen av ytringen som er viktig for å forstå budskapet.

Det største musikalske innspillet i *The Big Bang Theory* fra datamaterialet som er teksten er sangen Howard framfører i trylleforestillingen sin.

Episode 10		
	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Howard	I've got magic to do and just for you I've got miracle plays to play I've got parts to preform hearts to warm kings and things to take by storm as we go along our way	Jeg skal trylle nå, for deg som ser på Mirakler er hva dere vil få se Jeg skal nå opptre Jeg skal varme ditt hjerte Både konger og flere vil jeg imponere Mens vi sammen går videre

Rim og rytme i talen legger enda mer begrensninger i form av valgfrihet i ordbruk. Her er det gjort et godt forsøk på å gjenspeile rim og rytme i teksten med å velge ord som rimer på norsk. Det er imponerende gjort med tanke på kravene og vilkårene rundt tekstingsarbeidet. I talen inneholder sangen både noen enderim (*do – you, preform – storm*) og midtrim (*parts – hearts*) (Janss & Refsum, 2010). Den engelske transkriberte

talen er delt inn i linjer som samsvarer til en hvis grad med den norske tekstingen. Dette var for å gjøre det lettere å sammenligne tekstene. Den norske tekstingen får fram både rim og reflekterer innholdet i sangen. Intonasjon, rytme, styrke og tempo blir borte i oversettelsen, men en leser tekstingen samtidig som en hører melodien og den engelske talen. I tilfeller med sang er det altså flere løsninger en kan bruke og en må vurdere hva det er med sangen som er viktig å tekste eller om den ikke skal tekstes i det hele tatt. Noen ganger kan en stor overføring bryte illusjonskontrakten, for eksempel dersom en ser en Disney-film med originaltalen og norsk teksting. I slike filmer er den norske tekstingen ofte gjort med tanke på den norske talen som kan være helt ulik fra den originale og dermed blir det store distanser.

5.2.9 Ulik teksting av samme scene

Som presentert i analysen er dette en scene som er slutten av episode 9 og tilbakeblikk i starten av episode 10. Dette ga mulighet for å se på ulike løsninger av samme ytringer og se de ulike valgene som er tatt for å bringe budskapet over i norsk teksting. Siden den første delen av den siste ytringen til Leonard er kuttet vekk i tilbakeblikket i episode 10, ser jeg bare på siste del av ytringen som er teksten begge plasser.

Episode 9		
	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard	actually I-I need to talk to both of you about your paper	Jeg må faktisk prate med dere.
Sheldon	oh right how are the citations coming?	- Hvordan går det med sitatene?
Leonard	well Raj and I were chasing them down like you asked us to and eh:m we came across a Russian paper that seems to disprove super asymmetry	- Raj og jeg har sjekket dem opp. Vi fant en russisk artikkel som virker å motbevise superasymmetri.

Episode 10		
	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard	actually I-I need to talk to both of you about your paper	Jeg må snakke med dere om avhandlingen deres.
Sheldon	oh right how are the citations coming?	⊗
Leonard	eh:m we came across a Russian paper that seems to disprove super asymmetry	En russisk avhandling har motbevist superasymmetriteorien.

I episode 9 har Leonard og Raj funnet en studie som motbeviser teorien til Sheldon og Amy og dette er scenen der Leonard forteller dette til dem. Grunnen til at han starter den første ytringen med *actually* er for å skifte tema siden Sheldon snakker om at Amy har for høyt volum på hodetelefonen når hun hører på podkast. En kan spørre seg om bruk av ordet *faktisk* har samme funksjon i oversettelsen. I episode 10 er dette et tilbakeblikk og dermed ikke satt inn i samme kontekst. Fokuset i oversettelsen blir dermed annerledes. Det er også muligens grunnen til at ytringen til Sheldon ikke blir tekstet, fordi den referer til handlingen i forrige episode som ikke er like relevant i denne episoden.

En kan også bruke argumentet med kontekst som mulig årsak for ulike teksting i den siste ytringen til Leonard. I episode 9 var det et poeng at det var de som fant denne artikkelen, men denne informasjonen er ikke like viktig i tilbakeblikket. Dette kan være en forklaring på hvorfor *we came across* er utelatt i tekstingen i episode 10. På den måten har ytringen ulike funksjoner i episodene, der tilbakeblikket bare skal gi informasjon som er relevant i forhold til den episoden som er at de fant en studie som motbeviste teorien om superasymmetri. Oversettelsen i episode 9 kan tyde på en påvirkning fra originalspråket der «seems to disprove» blir «virker å motbevise». Her hadde det vært mulig å bruke andre ord som hadde gitt mer flyt i setningen. På den andre siden mangler oversettelsen i episode 10 den usikkerheten som ligger i «seems to disprove».

5.2.10 Utfordringer i oversettelser innen ulike språkkategorier

Gjennomgangen av underkategoriene viser et utvalg av situasjoner og løsninger på utfordringer en kan møte i audiovisuell oversettelse. Datamaterialet viser ulike tilnærminger til teksting av idiomer som både går på innsnevring av innholdet og translasjon. Drøftingen viser også funksjonen av bruk av ulike strategier i tekstingen. For eksempel kan det noen ganger kan det være hensiktsmessig å ekspandere dersom talen inneholder implisitte elementer.

I oversettelse av engelske ord kan det være utfordrende å finne begrep som seerne har kunnskaper om og det viser også hvor oppdaterte audiovisuelle oversettere må være på rettskriving. I sammenheng med banneordene mener jeg at det ikke er vist hensyn til at

slike uttrykk virker sterkere på skjerm enn i talen. Jeg mener at det bare er oversettelsen fra *jackass* til *tufs* som viser en tydelig nedtoning og at noen uttrykk fra Bernadette er sløyfet. Siden banneord er knyttet til kultur og identitet, kan det være utfordrende å finne ekvivalente eller dempede uttrykk som skal treffe alle seerne. Å oversette kallenavn viste seg også som en utfordring i datamaterialet og her må en vurdere om en skal sløyfe de, ha en direkte oversettelse eller finne funksjonelle ekvivalente ord på norsk. Kategorien om spørsmål og påstander, viser hvordan teksting kan skape brudd i illusjonskontrakten siden det er merkbart både for seere som både kan og ikke kan originalspråket. De utvalgte oversettelsene har også blitt diskutert med utgangspunkt i overføring av karakterenes stil og tone. Her kan det være utfordringer å finne passende formuleringer og få fram nyanser for eksempel om usikkerhet og makt. Målet med prosjektet var altså ikke å lete etter «dårlige» oversettelser, men å utforske i hvilken områder det fantes utfordringer og hvordan disse er løst.

6 Oppsummering og avsluttende kommentar

Denne studien har tatt for seg ulike sider ved audiovisuell oversettelse med utgangspunkt i tre episoder fra *The Big Bang Theory*. Gjennom en komparativ analyse av den engelske transkriberte talen og den norske tekstingen, har det blitt utviklet kategorier innen metoder for reduksjon og ulike utfordringer i oversettelsene. Siden språkkategoriene ble utviklet med grunnlag i funn i datamaterialet, belyser disse kategoriene i seg selv ulike utfordringer ved audiovisuell oversettelse. Drøftingen av disse underkategoriene viser ulike måter disse utfordringene er møtt og setter dem i perspektiv. Hver kategori har blitt drøftet isolert og dermed har ulike problemstillinger blitt løftet fram. Det finnes flere utfordringer som også kunne blitt drøftet, men på grunn av prosjektets omfang er det de mest fremtredende eksemplene som har blitt tatt med. For eksempel var det forskjell i oversettelsesstilen i episodene som kunne blitt enda mer utdypet.

I datamaterialet er det fire metoder for reduksjon i overføringen fra tale til teksting som var framtredende. En tendens i oversettelse med reduksjon er at spesifikk informasjon i ytringen blir tekstet med overordet informasjon. Dette var det flere eksempler på i komprimeringen og kan være på grunn av plassmangel. Her kan det skape utfordringer i sammenheng med å overføre karakterens stil og tone. Å utelate informasjon er også en vanlig strategi i datamaterialet. Dette kan skape utfordringer i illusjonskontrakten, fordi seerne kan bli oppmerksom på at de går glipp av informasjon. Ifølge Pedersen (2017) går denne illusjonskontrakten ut på at seerne skal kunne oppfatte tekstingen som den ekte dialogen og når det oppstår brudd i denne tankegangen fører dette til at tekstingen blir ansett som «dårlig». Denne type kontraktbrudd kan også oppstå når hele ytringer ikke er tekstet. I andre eksempler fra datamaterialet ser en at å ta vekk deler kan være hensiktsmessig i tilfeller med overflødig informasjon eller redundans i talen.

Språkkategoriene som er drøftet er i seg selv utfordrende element i audiovisuell oversettelse. Her har jeg tatt utgangspunkt i ulike språkfenomen, ord og uttrykk som gjorde seg bemerket i datamaterialet og drøftet funksjonene av dem. Direkte oversettelse av idiomer kan være problematisk dersom overføringen ikke har samme assosiasjoner på norsk, men seere som har god kjennskap til engelsk vil forstå

oversettelsen. Tekstingen er bare en av modalitetene i episodene og seerne støtter seg også til bilde og lyd i tolkningen av handlingen. Dette kan gjøre at teksting av for eksempel idiommer blir mindre utfordrende. Bruk av engelske ord i tekstingen kan være utfordrende fordi det må vurderes hvilke ord som er kjent i Norge og hvilke som kan erstattes med norske ord og samtidig bevare budskapet i ytringen. Andre trekk i tekstingen som kan fremtre som utfordringer er oversettelser av kallenavn og oversettelse i tråd med karakterenes stil og tone.

Funnene i studien kan tyde på at det kan etableres enda mer konkrete retningslinjer for teksting, for eksempel hvordan en skal forholde seg til banneord og mer utdypende om hva som menes med en «god oversettelse». Som Johnsen (personlig kommunikasjon, 5.juni) sa er grunnen til generelle retningslinjer at de ikke klarte å bli enige om hva de skulle være. Mer forskning om teksting vil gi mer kunnskap om feltet og en kan dermed ha et sterkere faglig bakteppe å diskutere ut fra.

Jeg håper at dette prosjektet kan bidra til videre forskning om audiovisuell oversettelse. På grunn av prosjektets kvalitative art blir dette ikke representativt for teksting i Norge, men det gir en oversikt over mulige utfordringer en møter og kan være utgangspunkt for videre forskning. I vedlegget er alle språkkategoriene inkludert og viser flere gode og kreative løsninger på teksting. For de som arbeider med teksting som yrke kan prosjektet kanskje virke åpenbart på noen punkter, at det er «noe alle vet». Likevel er det ikke mange som har utført en slik studie.

Mer forskning er hensiktsmessig fordi dette er tekster som alle blir eksponert for. I forhold til andre sjangre, er dette lesing som er nokså jevnt i forhold til alder og kjønn (Blystad & Maasø, 2004). Kvaliteten på teksting kan blant annet påvirke barn og unges språkopplæring. Her er det mange ulike problemstillinger som bør utforskes! Å ta utgangspunkt i et større datamateriale kunne for eksempel ha identifisert andre metoder i teksting og en kunne forsket videre på både det estetiske og det informative aspektet ved teksting. Dette prosjektet har grunnlag i en amerikansk komiserie, men det hadde vært interessant å utforske tekstingen i andre sjangre. Analyser av teksting som fenomen kan føre feltet framover i form av både kvalitet og arbeidsforhold. Audiovisuell oversettelse er aktuelt i dagens samfunn og det er språk som alle møter.

7 Litteratur

- Aune, F. (2007). Ufrivillige morsomme undertekster. Hentet fra <http://itpro.no/artikkel/11331/ufrivillige-morsomme-undertekster/>
- Blystad, E. S. & Maasø, A. (2004). The Invisible Text: a report on subtitling for Norwegian television. Hentet 17.12 2018 fra http://www.navio.no/wp-content/uploads/2016/08/TheInvisibleText_engv1.2.pdf
- Cambridge Advanced Learner's Dictionary and Thesaurus. (u.å.-a). Floozy. Hentet 24.05 2019 fra <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/floozy>
- Cambridge Advanced Learner's Dictionary and Thesaurus. (u.å.-b). Jackass. Hentet 24.05 2019 fra <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/jackass>
- D-play. (u.å.). The Big Bang Theory. Hentet 10.06 2019 fra <https://www.dplay.no/programmer/the-big-bang-theory>
- Din ordbok. (u.å.). Jackass på bokmål. Hentet 24.05 2019 fra <https://www.dinordbok.no/om/>
- Engelstad, A. (2007). *Fra bok til film. Om adaptasjoner av litterære tekster*. Oslo: Cappelen Forlag.
- Etymology Dictionary. (u.å.). Darn. Hentet 24.05 2019 fra <https://www.etymonline.com/word/darn>
- Hagen, M. (2016). *Perler for svin*. Litteraturhuset i Bergen og Oslo (upublisert materiale).
- Hasund, I. K. (2005). *Fy farao! Om nestenbanning og andre kraftuttrykk* Cappelen Forlag.
- IMDB. (u.å.). The Big Bang Theory, Episode List Hentet 10.04 2019 fra https://www.imdb.com/title/tt0898266/episodes?season=12&ref=tt_eps_sn_12
- Janss, C. & Refsum, C. (2010). *Lyrikkens liv. Innføring i diktlesing* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kantar. (2017). Nyhetsbrev TV. Hentet 06.05 2019 fra <https://kantar.no/globalassets/medier/tv/nyhetsbrev/2017/nyhetsbrev-uke-39.pdf>
- Kleven, T. A., Tveit, K. & Hjordemaal, F. (2011). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode : en hjelp til kritisk tolking og vurdering*. Oslo Unipub.
- Kress, G. (2006). *Literacy in the New Media Age*. New York: Routledge.
- Kringkastingsloven. (2017). *Lov om kringkasting og audiovisuelle bestillingstjenester (LOV-1992-12-04-127)*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-12-04-127>
- Kristiansen, J. S. (2008). *Intralingual subtitling of Norwegian film - representing the audio aspect in the best way possible for both hearing and a hard of hearing audience* (Masteravhandling). Universitetet i Stavanger. Hentet fra <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/185344>
- Kultur- og kyrkjedepartementet. (2008). *Mål og mening. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk* (St. Meld 35 2007-2008). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/50816e814a9c46169bd69dc20dd746a3/nn-no/pdfs/stm200720080035000dddpdfs.pdf>
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M. & Rygge, J. (2017). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvinneguiden. (2012). Norsk ord for Bad boy. Hentet 27.05 2019 fra <https://forum.kvinneguiden.no/topic/669098-norsk-ord-for-bad-boy/>
- Lind, M. (2005). Språk som handling og tekst. I K. E. Kristoffersen, H. G. Simonsen & A. Sveen (Red.), *Språk. En grunnbok* (s. 39-58). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lomheim, S. (1989). *Omsetjingsteori. Ei elementær innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Lomheim, S. (2000). *Skrifta på skjermen. Korleis skjer teksting av fjernsynsfilm?* Kristiansand: Høyskoleforlaget AS - Nordic Academic Press.
- Løvland, A. (2007). *På mange måtar. Samansette tekstar i skolen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative research design : an interactive approach* (3. utg.). Los Angeles: Sage.
- Nasjonalbiblioteket. (2019). Språkbankes ressurskatalog. Hentet 31.05 2019 fra <https://www.nb.no/sprakbanken/repositorium#ticketsfrom?lang=nb&collection=sbr>
- NAVIO. (u.å.). Forskning. Hentet 31.05 2019 fra <https://www.navio.no/teksting-og-teksterbransjen/forskning/>
- NRK. (2013). Retningslinjer for teksting i NRK. Hentet 08.06 2019 fra <http://sprak.nrk.no/wp-content/uploads/2015/01/Retningslinjer-for-teksting-i-NRK-oktober-2013.pdf>
- NRK. (2018). Blåbok: slik skriv vi i tal, forkortinger og merkevarenamn. Hentet 08.06 2019 fra <https://sprak.nrk.no/2018/blabok-slik-skriv-vi-i-tal-forkortinger-og-merkevarenamn/>
- NRK. (u.å.). NRK-språket. Hentet 08.06 2019 fra <https://sprak.nrk.no>
- Pedersen, J. (2017). The FAR model: assessing quality in interlingual subtitling. *The Journal of Specialised Translation*, (28), 210-229. Hentet fra https://www.jostrans.org/issue28/art_pedersen.php
- Poel, M. V. d. & d'Ydewalle, G. (2001). Incidental foreign-language acquisition by children watching subtitled television programs IV. Gambier & H. Gottlieb (Red.), (*Multi media translation : concepts, practices, and research* (Vol. v. 34). Amsterdam: J. Benjamins.
- Ranzato, I. & Zanotti, S. (Red.). (2018). *Linguistic and Cultural Representation in Audiovisual Translation*. New York: Routledge. Hentet fra <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.uis.no/lib/uisbib/reader.action?docID=5325621>
- Rønning, M., Sørland, K. & Vaagen, O. (2014). *Norsk grammatikk for grunnskolelæreren*. Oslo: Cappelen Damm.
- Santiago, A. L. H. (2017). These are the 10 most popular TV shows of the year, according to Nielsen ratings. Hentet 23.04 2019 fra <https://www.businessinsider.com/the-10-highest-rated-tv-shows-of-2017-according-to-nielsen-ratings-2017-12?r=US&IR=T>
- Side3. (2017). 20 fakta om The Big Bang Theory du antagelig ikke kjente til. Foto: CBS. Hentet 05.06 2019 fra <https://www.side3.no/serieguiden/20-fakta-om-the-big-bang-theory-du-antagelig-ikke-kjente-til-4418936>
- SNL. (2018). Baseball. Hentet 27.05 2019 fra <https://snl.no/baseball>
- Språkrådet. (2017a). Retningslinjer for god teksting. Hentet 01.01 2019 fra <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt/2017/retningslinjer-for-god-teksting/>
- Språkrådet. (2017b). Retningslinjer for god teksting i Norge. Hentet 01.01 2019 fra <https://www.sprakradet.no/globalassets/aktuelt/retningslinjer-for-god-teksting.pdf>
- Språkrådet. (2018). Forkortelser. Hentet 05.06 2019 fra <https://www.sprakradet.no/sprakhielp/Skriveregeler/Forkortinger/#m>
- Språkrådet. (u.å.). To punktum etter forkortelser? Hentet 05.06 2019 fra <https://www.sprakradet.no/svardatabase/sporsmal-og-svar/to-punktum-etter-forkortelser/>
- SSB. (2019). Norsk mediebarometer. I *Statistisk sentralbyrå*. Hentet fra <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/medie/aar>

- SSB. (u.å.). Norsk mediebarometer: 05244: Andel som har tilgang til ulike medier og elektroniske tilbud i hjemmet (prosent), etter medietype, statistikkvariabel og år I. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/05244/tableViewLayout1/>
- Sveen, A. (2005). Semantikk. I K. E. Kristoffersen, H. G. Simonsen & A. Sveen (Red.), *Språk. En grunnbok* (s. 64-93). Oslo: Universitetsforlaget.
- Thagaard, T. (2011). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder* (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Theil, R. (2005). Leksikon. I K. E. Kristoffersen, H. G. Simonsen & A. Sveen (Red.), *Språk. En grunnbok* (s. 222-245). Oslo: Universitetsforlaget.
- Thoresen, I. (2018). Lederskap: Laget foran jaget. Hentet 26.05 2019 fra <https://www.fotballtreneren.no/fagartikler/trenerutvikling/lederskap-laget-foran-jaget>
- Tveit, J. E. (2004). *Translating for television: a handbook in screen translation* VB Grafisk.
- Ungdata. (2018). Skjermtid. Hentet 26.04 2019 fra <http://www.ungdata.no/Mediebruk/Skjermtid#displayDescription?fylke=Østfold>
- Van Oudenhoven, J. P., de Raad, B., Askevis-Leherpeux, F., Boski, P., Brunborg, G. S., Carmona, C., ... Woods, S. (2008). Terms of abuse as expression and reinforcement of cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 32(2), 174-185. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2008.02.001>

8 Vedlegg

KATEGORIER FRA ANALYSEN

Reduksjon

Komprimering

Episode	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
8	can I feed peanuts to the elephants at your wedding?	Får jeg gi elefantene peanøtter?
8	of course there'll be elephants it's a stereotype that you feed them peanuts	Jo, men de får ingen peanøtter.
8	are you really gonna plan a wedding in three months?	Skal dere planlegge alt på tre md?
8	thank you Penny and Leonard I was kind of hoping I could sit next to Anu	Jeg vil sitte med Anu, Leonard.
8	yeah it's just we haven't done it yet and I think it's important to make sure we're compatible before we get married	Vi bør sjekke at vi passer sammen før vi gifter oss.
8	it doesn't have to be <u>tonight</u> how about this weekend? I can get us a room at my hotel	Det må ikke skje i kveld. Jeg kan ordne rom på hotellet i helgen.
8	m: okey sounds nice	Ja!
8	<u>I am not worried</u> if anything I'm overconfident	Nei, heller for selvsikker.
8	hey guys before Anu gets here can I talk about the seating situation	Kan vi snakke om sitteplassene?
8	yeah you're gonna need to show your work on that	Da må du virkelig stå på.
8	I think the one you have with them is perfect	Det dere har er perfekt.
8	ah <u>ye:s</u> I wanted to get a jump on planning a day of fun for you	Jeg planlegger en artig dag for deg.
8	ah to be honest I'm pretty anxious I mean this is the woman I'm marrying what if it's no good?	Jeg er ganske nervøs. Vi skal jo gifte oss. Tenk om det ikke blir bra.
8	just don't put so much pressure on it it-it's always a little awkward in the beginning I remember the first time I slept with Penny	Det er alltid litt kleint I starten. Jeg husker den første gangen vår.
8	by the way Anu is Indian she's gonna know there's no sexual move called the screeching lotus	Og Anu vet nok at det ikke er noe som heter "skrikende lotus".
8	hey have you checked the dates on these? they're all expired	Disse har gått ut på dato.
8	oh father in-law-son in-law-bonding	Vi knytter band.

8	Raj it's gonna be okay look sex isn't the most important thing in a relationship	Det ordner seg. Sex er ikke alt.
8	no no it's not what's going on it's what's comin' off	Spørsmålet er hva som skal.
8	stop it you're acting weird and it's freaking me out	Slutt! Du gjør meg ille til mote!
8	yeah don't even get me started on unsolved mysteries	Og ikke snakk om "uløselige mysterier.
8	oh if you wanna see some real magic I'll take you to union station home to trains subways and buses that every half hour voilà drive to the airport	Vi kan dra til Union Station. Der går det tog, T-bane og busser. En avgang til flyplassen hver halvtime, voilà.
8	okay you wanted the truth here it is	Greit, her er sannheten.
8	a:h oh Anu for most of my life I got so nervous around women that I couldn't talk to them without alcohol	Størsteparten av livet har jeg ikke greid å prate med damer uten alkohol
8	so you've been drunk every time we've seen each other?	Har du vært full når vi har møttes?
8	no <u>no</u> it hasn't happened in a long time and I really thought I was over it but I guess I don't know I guess I wanted so much for tonight to go well that I stressed myself out it came back	Nei, det har ikke skjedd på lenge. Jeg trodde jeg hadde kommet over det. Jeg ville at dette skulle gå bra, så jeg gjorde meg selv stresset. Det kom tilbake.
8	so the doctor prescribed Nizoral and it blocked enzyme action and the fungus cleared right up	Legemiddelet blokkerte enzymene, og da forsvant soppen.
8	yes well they say a picture is worth a thousand words but I say nothing beats a picture <u>and</u> a thousand words	Et bilde sier visst tusen ord. Spør du meg er det ingenting som slår et bilde og tusen ord.
8	guys focus my mom thinks that Sheldon is the reason I don't spend a lot of time with her	Moren min tror at Sheldon er grunnen til at vi ikke sees så ofte.
8	and it's easier to say I can't spend time with her because of Sheldon then to admit that I just I don't want to	Det er lettere enn å erkjenne at jeg ikke vil omgås henne.
8	Amy said she couldn't come to Thanksgiving dinner because you always have to spend it with your mother	Dere kom ikke på taksgiving fordi du alltid må være med moren din.
8	look at that we're both angry at Amy you know maybe that's something we can bond over (.) let me ask you this how do you feel about Howard?	Vi er sinte på Amy begge to. Kanskje det vil føre oss nærmere. Hva synes du om Howard?
8	why would Amy feel the need to lie to me?	Hvorfor løy Amy til meg?
8	really? Even after she threw you under the bus you're still gonna defend her	Forsvarer du henne selv om hun skyldte på deg?
8	am I safe to assume you talking to me now is a good sign for our marriage?	Er det et godt tegn for ekteskapet vårt at du prater med meg nå?
8	thank you Amy it's so nice of you to have us over for dinner	Så hyggelig å få komme på middag.
9	you realise we still have a lot of work to do before we can publish	Det er fremdeles mye som gjenstår.

9	m absolutely not if the king of Sweden hands me a medal I intend to smear it with Purell and kiss it	Nei, får jeg en medalje, kliner jeg på antibac og kysser den.
9	yes but he's always struck me as the guy in the plane crash who doesn't wait until you're all the way dead to eat you	Men han er typen til å spise en opp før man er død etter en flyulykke.
9	you know we're almost finished with our paper we just need help tracking down the citations	Vi er neste ferdig med artikkelen, men noen må sjekke sitatene.
9	I am not gonna spend weeks in a library looking up old papers can't we hire a grad-student to do it?	Kan vi ikke betale en doktorand for å sjekke sitatene?
9	economic anxiety too much avocado toast who cares? Look the point is we can't afford to have this paper leaked before we're ready to publish that's how you kiss the Nobel Price goodbye instead of hello as I intend to do	For mye avokadotoast, kanskje. Artikkelen kan ikke lekke ut før vi er klare til å publisere. Da får jeg aldri kysse Nobelprisen.
9	well what if we ask one of our friends to help us out how about Leonard?	Vi kan be Leonard om hjelp.
9	Fortnite a bunch of people parachute onto an island and fight it out to be the last man standing	Fortnite". Masse folk kjemper til bare én er igjen på en øy.
9	more like Bachelor in Paradise but not as cut throat	Nei, som "Ungkaren", bare snillere.
9	alright give it a shot this one's how you move this is how you shoot A jumps B puts you in the build mode	Ja vel. Man flytter seg med denne, skyter med denne og hopper med A.
9	and depending on what you wanna build you can use LB RB LT or RT	Og avhengig av hva man vil bygge, kan man bruke ulike taster.
9	in a minute I wanna show Howard I can play this game	Jeg vil vise at jeg klarer det.
9	why not? You don't think other women find him attractive?"	Kan ikke andre kvinner like han?
9	you know what sure the three of us in the library looking up old papers that actually could be kinda fun	Ja vel. Det blir gøy å lete gjennom gamle artikler med dere to.
9	I: don't know if you'd like it it's kinda for gamers	Det er mest for gamers.
9	okay this citation is correct how're you doing?	Dette stemmer. Hvordan går det?
9	no: it actually makes it more exciting we have to go through all of <u>this</u> before I run out of <u>this</u>	Nei, dette gjør det mer spennende. Vi må blir ferdig før denne er tom.
9	<u>really</u> video games? Is this some sort of freaky Friday thing where you're actually Howard?	Spiller du? Er det som i "Freaky Friday", og du egentlig er Howard?
9	oh gosh my Russian's a little rusty	Jeg er litt rusten.
9	wait so Amy and Sheldon weren't the first to think of super asymmetry?	Så de var ikke først ute med superasymmetri?
9	okay okay how about this we <u>all</u> tell him?	Vi sier det sammen.

9	I was hoping Stuart could show me how to play Fortnite	Jeg vil lære å spille "Fortnite".
9	I didn't hear a podcast	Jeg hørte ingenting.
9	actually I-I need to talk to both of you about your paper	Jeg må faktisk prate med dere.
9	hey do you wanna play the game or do you wanna crawl back up your mommy's shirt and chow down like a baby?	Vil du spille eller krype tilbake til mamma og sutte på puppen?
9	=I don't understand how you're not more upset by this is your paper too	Hvorfor er du ikke mer lei deg?
9	well I don't need you to pretend to be okay for me if anything that makes it worse	Ikke lat som du har det bra. Det gjør det bare verre.
9	<u>fine</u> (.) I'm <u>not</u> okay (.) we came up with this idea at our wedding we poured months of our lives into it I thought we were changing the course of science and now it's <u>all</u> gone I'm <u>devastated</u>	Ja vel. Jeg syns ikke at det er noe greit. Vi fant på dette i bryllupet vårt. Vi jobbet med det i flere måneder. Jeg trodde vi revolusjonerte vitenskapen. Jeg er knust.
9	would you mind if I gave it another shot?	Får jeg prøve igjen?
9	son of a bitch	Helvete!
9	no I tried callin' but no one picked up	Nei, og de tar ikke telefonen.
9	I-I also texted to see if he wanted to go to the new Fantastic Beasts movie and they did respond	Han svarte ikke da jeg spurte om han ville se "Fabeldyr 2".
9	you <u>guys</u> you had you a had a set-back you know this is the time you gotta dig in and-and try harder it's like half time and you're down by seven	Dette var bare et lite tilbakeslag. Nå må dere kjempe enda hardere. -Dere ligger under med 7-0 i halvtid.
9	alright it's it's like bat-half time and you're down like bat-seven	Ok, dere ligger under med syv Batmål i Bathalvtid.
9	I appreciate what you're trying to do but please stop you can't make this better	Takk, men dere kan ikke trøste oss.
10	Russia or Russia in any context the country the dressing the roulette	Alt relatert til Russland eller noe russisk, som russisk rulett.
10	Why Rocky 1V?	Hvorfor ikke?
10	let's just try to avoid anything that makes them think about their project or science or Nobel prizes or successes or failures	vi må unngå alt som kan minne om prosjektet deres, vitenskap, -priser eller nederlag.
10	you can't have chicken fried steak first thing in the morning	Du kan ikke spise det til frokost!
10	it's a pep talk he made when he when he was a kid gave it to me years ago and told me to save it for a real emergency	Det er en motivasjonstale han spilte inn som gutt, - i tilfelle det skulle oppstå en nødsituasjon.
10	I thought so too I also thought superasymmetry was a good idea so what else am I wrong about	Jeg mente også at superasymmetri var en god idé. Jeg kan ha tatt feil om så mye.
10	I am following the example of seventeenth century philosopher René Descartes (.) he subjected all his	Jeg følger filosof René Descartes' eksempel. Han betvilte enhver

	believes to radical doubt so he could build a bed rock belief and build his cognitive life back up on firm principles	formening, for å basere seg kun på det ubestridelige.
10	oh so yucky so yucky	Æsj! Altfor ekkelt!
10	I er have something that might help it's the recording of the only person who's opinion Sheldon actually respects	Dette kan være til hjelp: et opptak av den eneste person - - hvis mening Sheldon respekterer.
10	I didn't know you auditioned there	Gjennomførte du opptaksprøven?
10	it's fine I don't need to be a member of the most elite magical society on the face of the earth	Jeg har intet behov for medlemskap i slik en eksklusiv trylleforening.
10	you know what you should audition now	Du bør gjennomføre opptaksprøven.
10	look I know you still want this and I can help you all those pageants I did as a child I can teach you how to present yourself connect with the judges sabotage the competition	Jeg kan hjelpe. Missekåringene fra barndommen- -lærte meg sceneutstråling og sabotasje av konkurrenter.
10	oh we don't have to show it to them	De trenger ikke å se opptaket.
10	like they did with that movie that was not great	Det fungerte dårlig i filmen.
10	look this might seem <u>strange</u> but uh we thought it might help you get some closure if you had a chance to properly say goodbye to your paper	Dette kan lyde rart, men vi tenkte du kanskje burde ta farvel med teorien.
10	wait why why did you just say you're too busy but then	Men du sa jo...
10	I don't think so	Nei!
10	It's kinda beautiful isn't it?	Det er jo vakkert.
10	looks like we both had theories that were wrong	Vi fremmet visst begge feilaktige teorier.
10	look I get that you're scared but we just have to push past that	Du må overvinne frykten!
10	but we're not gonna quit either and if we <u>do</u> lose you need to know that doesn't make you losers (.) you learn as much about who you are and what you're made of from feeling as you do from success (.) maybe more (.) so you can spend the next half feeling sorry for yourself or you can get out there and give 'em hell"	Men vi vil likevel ikke gi opp. Og et tap gjør dere ikke til tapere. Man lærer like mye om seg selv- -av å mislykkes som av å lykkes, kanskje mer. Dere kan synes synd på dere selv, eller kjempe som bare pokker!
10	Howard and I have been working really hard on his audition so it would be helpful to get another set of eyes on it	Bedøm gjerne Howards opptaksopptreden.
10	I'm the great Howdini and it's an honor to be auditioning at the Magical Castle	Hei! Jeg er den store Howdini! Det er en ære å være her!
10	I'm not gonna audition	Jeg gir opp.
10	hey this isn't about me I just wanted you to have your dream and I wanted to control everything about how you looked and acted so your victory was mine	Jeg ville bare virkeliggjøre din drøm, - og kontrollere alt, så din seier ville bli min seier.

10	would you be amazed if your watch survived that pounding I think you would BEHOLD	Det ville nok forbause deg om uret ditt overlede det! Ta i øyesyn!
----	---	--

Tar vekk deler av ytringen

Episode	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
8	because we're about to get married and they're gonna be my family?	Fordi de skal bli familien min.
8	Amy and I are married and I never talk to her family	Jeg snakker aldri med Amys familie.
8	oh just one question while we're doing it can I leave my shirt on?	Ett spørsmål, bare. Kan jeg ha på meg skjorten?
8	oh Amy they're important to <u>you</u> and you're important to <u>me</u> (.) therefore according to the transitive property they're important to me	De er viktige for deg, og du for meg. Dermed er de viktige for meg.
8	which is why I'm starting with your dad and working my way up	Så jeg begynner med faren din.
8	so how does this work with in-laws? Am I supposed to be calling you dad? Because I don't want to	Hvordan fungerer dette? Skal jeg kalle deg "pappa"? Det vil jeg ikke.
8	well if it helps I was really nervous my first time with Bernie	Jeg var kjempenervøs med Bernie.
8	hey Raj you're gonna be fine just break out some of your kama sutra moves	Bare ta fram noen "Kama Sutra"-knepe.
8	m: sometimes I get leg cramps it's my cover story	Det hender jeg får krampe i beina.
8	so it's called Lethal Weapon but isn't that redundant? aren't weapons by their very nature lethal?	Det heter "dødlig våpen", men er ikke våpen dødelige av natur?
8	all right this is another one of my favourite places the comic book store feel free to look around	Dette er enda et av mine favorittsteder, tegneseriebutikken.
8	hey Penny I need your help I am <u>freaking</u> out	Hei, Penny. Jeg har helt hetta!
8	yeah but you know over time it got better	Men det ble bedre.
8	so you've been using Sheldon as an excuse to get out of seeing your mother?	Har du brukt Sheldon som unnskyldning?
8	oh my god oh my god she just texted she's on her way up	Herregud, hun er på vei opp!
8	it's okay you'll get it here let me show you again	Det går fint. Jeg viser deg det en gang til.
8	I'm supposed to be bonding with him you have your own father in-law leave mine alone	La svigerfaren min være.
8	I'd like to stay if you don't mind	Jeg vil gjerne bli.

8	wha-what do you mean don't beat myself up?	Hva mener du?
8	so now I have to sit on the floor? I's my house why can't Sheldon sit on the floor?	Kan ikke Sheldon sitte på gulvet?
8	Sheldon? What's going on? Where is Larry?	Sheldon? Hvor er Larry?
8	because I couldn't talk and ran in the bathroom to slug back a bottle of champagne when I pretended to pee?	Fordi jeg helte i meg champagne på do mens jeg lot som jeg tisset?
8	you-you have to sing it in the voice of a goddess like wh-oh oh oh <u>wh-oh</u> oh oh oh <u>wh-oh</u> oh oh	Man må synge det med en gudinnes stemme.
8	my point is we both have our little eccentricities	Vi har begge våre små særegenheter.
8	because I <u>told</u> her why you need a cup of coffee? <u>Wake up</u>	Fordi jeg sa det! Våk opp.
8	totally understandable I'll ask again what do you mean don't beat myself up?	Forståelig. Hva mener du med "ikke vær så hard mot deg selv?"
8	and then you ask me 20 questions to try to determine which Nobel Price-winning physicist I am	Så stiller du 20 spørsmål for å prøve å finne ut hvilken fysiker jeg er.
8	well Howard lured your dad away with magic so now I'm bonding with your mom	Howard lurte vekk faren din, så jeg knytter bånd med din mor.
8	a-wha hang on Amy (.) what's the problem green beans?	Hva er problemet, grønne bønner?
8	ah no time to talk about that now all your action-figures are on fire Harrison Ford's in the lobby come quick	Vi rekker ikke å prate om det nå. Harrison Ford er i lobbyen, kom fort!
8	I can't believe it all this time I've been angry at you when I should've been angry at Amy	Jeg har vært sint på deg, men jeg burde ha vært sint på Amy.
8	um perhaps because you're her mother and she didn't want to disappoint you	Kanskje hun ikke ville skuffe deg.
8	I ordered some coffee for us	Jeg bestilte kaffe.
8	would anyone like to see the magic trick Howard taught me?	Vil dere se trikset jeg lærte?
8	I'd love to see your trick daddy	Veldig gjerne.
8	I don't know about you but I don't really like magic	Jeg liker ikke tryllekunst.
9	you know what we wrote this paper together I think we should decide together that they go at an appendix at the end	Vi skreiv artikkelen sammen, så vi bør bestemme det sammen. At vi setter dem i et billag.
9	eteh a <u>grad-student</u> ? I am not trusting our unpublished paper to some millennial	Jeg gir ikke vår upubliserte artikkel til en millennial.
9	he's your best friend in the whole world	Han er bestevennen din.
9	congratulation Leonard you passed my secret loyalty test the truth is I was never having an affair with the cafeteria	Gratulerer, du bestod lojalitetstesten. Jeg hadde ingen affære. Bare en kvinne

	lady there is only one woman who gets to touch my no-no parts and she's right here	får røre ved mine "nei-nei"- deler, og hun star her.
9	well I am shocked Sheldon because I totally believed that the woman you reported for being stingy with the peas couldn't keep her hands off you	Jeg trodde på at kvinnen du anmeldte for å være gjerrig med ertene - - ikke kunne holde fingrene unna deg.
9	well I am a little hurt that you weren't gonna tell me my husband were having an affair I thought we were friends	Jeg er litt såret over at du ikke skulle si det til meg.
9	fine how about we split up but we stay in constant communication with each other	Ja vel, vi deler oss opp men holder kontakt.
9	that's busy-work can't you just get a grad-student to do it?	Kan dere ikke hyre en doktorand?
9	please it would mean a lot	Vær så snill.
9	okey you're skydiving down you're almost to the ground <u>now</u> when you land you gonna wanna okey you're dead	Ok, du er nesten nede på bakken. Når du lander skal du... Ok, du døde.
9	yeah a that's not true that's just something Sheldon made up to test us	Det er ikke sant, Sheldon fant det på for å teste oss.
9	this is the list of the papers we need to pull why don't we split up you take half I take half	Her er artiklene vi må finne. Vi kan ta halvparten hver.
9	I don't know it's pretty creepy down here maybe we should stay together?	Det er skummelt her. Vi holder sammen.
9	you could say that about anything it's just a cemetery it's just a haunted house it's just a portal to hell heh	Det kan man si om alt. "Det er bare et hjemsoøkt hus." "Bar en portal til helvete."
9	arh damn it why can't I hit anybody?	Hvorfor treffer jeg ingen?
9	pretty good I'm just looking through the effect of high energy muons on proton pions scattering at the national accelerator ((inhales in asthma inhaler)) laboratory	Jeg sjekker effekten av myoner på pioner i det nasjonale akselerator... laboratoriet.
9	well it was cited in this paper over here so I thought we should check it out	Den ble sitert i denne artikkelen.
9	well it's not translated maybe we should talk to Howard his Russian's pretty good	Den er ikke oversatt. Vi bør kanskje høre med Howard.
9	kinda rolls right of the tongue doesn't it?	Det bare sklir av tungen.
9	that's easy just go up to him and tell him Sheldon Raj has something to tell yah	Bare gå bort og si: "Raj må fortelle deg noe".
9	hey Denise is Stuart here?	Er Stuart her?
9	oh hey I just need to give Sheldon some bad news and I really don't want to	Jeg må gi Sheldon dårlige nyheter.
9	no I I found a paper that proves their theory wrong I mean they thought this was gonna be their Nobel Price it's gonna break his heart	Nei, jeg fant en artikkel som motbeviser teorien deres. -Han kommer til å bli helt knust.

9	no trust me it's <u>not</u> I went to prom with a hickey and a black eye (.) come on knock on the door you can do this	Jeg hadde bade sugemerke og blåveis. Bank på døren.
9	don't beat yourself up it's a hard game	Det er et vanskelig spill.
9	well Raj and I were chasing them down like you asked us to and eh:m we came across a russian paper that seems to disprove super asymmetry	Raj og jeg har sjekket dem opp. Vi fant en russisk artikkel som virker å motbevise superasymmetri.
9	look I'm sure they're fine they were probably up all night coming up with a new theory	Det [!] har det sikkert bra.
9	you you guys can't just give up eh individually you are the smartest people I know together you can do anything	Dere kan ikke bare gi opp. Sammen klarer dere hva som helst.
9	I'm with Sheldon we worked our butts off on this paper and it was all for <u>nothing</u> and if you think some pep-talk can fix that then you don't understand how much this meant to us	Vi jobbet stumpen av oss forgjeves. Tror dere at snakk hjelper, innser dere ikke hva det betydde for oss.
10	well just because our theory was wrong doesn't mean you're wrong about everything	Dette betyr ikke at du tar feil om alt.
10	I mean I was so sure we were right every fiber of my being felt like <u>this</u> was it <u>this</u> was the one	Jeg var helt sikker på at vi hadde rett!
10	no what's going on?	Nei da.
10	is that a VCR?	En VHS-spiller?
10	I used to record a lot of jeopardy for my mom but if I push play and you see some naked people	Pleide å ta opp Jeopardy, - men ser du nakne mennesker...
10	it's just a practise tape from when I was trying to become a member of The Magic Castle	Øving for The Magic Castle.
10	oh I never went through with it I watched the tape and realised I wasn't good enough (.) you know that trick where you saw a manikin in half?	Jeg innså at jeg ikke holdt mål. Du vet når man sager en dukke i to?
10	thank god it was not a lady I'd just be getting out of jail	I så fall ville jeg sonet til nå.
10	oh I'm definitely showing it to them	Jo, utvilsomt.
10	if you think about it they're just strippers of the emblem world	De er stripperne blant emblemer.
10	no you know what it doesn't matter nothing matters	Intet har noen mening likevel.
10	your magic tricks from the garage your wands your top hat with a stuffed mouse inside	Tryllerekvisittene dine. Staver, flosshatten med en utstoppet mus oppi...
10	I need your professional advice	Jeg trenger råd.
10	well I would love to help you out dear but I'm very busy at the moment perhaps we can schedule a time next week?	Jeg er opptatt. Kan vi sette opp en avtale for neste uke?

10	well grieving is a proses every culture has it's own ritualts and traditions to facilitate mourning the acient Egyptians had their mumification the Tibetans had their sky funeral	Enhver kultur har sine ritualer for bearbeidelse av sorg. De gamle egypterne hadde mumifisering, tibetanerne...
10	and when I was little and my dog died my mom sat me down and very gently told me that she wished the truck had hit my dad instead	Da jeg var liten, og hunden min døde, sa mor - - at hun skulle ønske bilen i stedet hadde påkjørt faren min.
10	yeah you know we could say a few words and you can talk about what it meant to you and we could bury it somewhere	Vi kan si noen ord, og så kan du begrave den et sted.
10	I thought so too but my mom thought it might work	Mor mente at det kunne hjelpe.
10	Beverly thought it could help? We should try it	Da bør vi prøve!
10	how about a bathtub and a match?	Et badekar og en fyrstikk?
10	I'm not scared I don't like the act it's over the top and weird and it has more jazz hands then magic	Jeg er ikke redd, men liker ikke opptredenen. Den inneholder mer «jazzhender» enn tryllekunst
10	I respect that and I'm glad I helped lead you to this moment	Jeg er glad jeg kunne hjelpe deg til å innse det.
10	watch your mouth your mom may be watching	Pass munnen din!

Ytringer som ikke er teksten

Lengre fraser som ikke er teksten

Episode	Engelsk transkribert tale	Norsk tekst
8	What? <u>No</u> ?	⊗
8	Oh that's so exiting	⊗
8	Good to know	⊗
8	Oh good you're right on time	⊗
8	Hi daddy	⊗
8	I suppose you're right	⊗
8	What're you talking about?	⊗
8	About what?	⊗
8	Hey how is it going?	⊗
8	M good morning	⊗
9	Really? You good?	⊗
9	You don't have to be snarky	⊗
9	I do=	⊗
9	How's it goin'?	⊗
10	Oh right how are the citations coming?	⊗
10	No it's not	⊗
10	It's that bad ha?	⊗
10	Oh oh	⊗
10	But what?	⊗

Enkeltord som ikke er teksten

Episode	Engelsk transkribert tale	Norsk tekst
8	Aha	⊗
8	<u>Hey</u>	⊗
8	Bye	⊗
8	Bye	⊗
8	Yeah	⊗
8	<u>Really?</u>	⊗
8	What?	⊗
9	No:	⊗
9	OKAY	⊗
10	Oh	⊗
10	Oh	⊗
10	And?	⊗
10	Okay	⊗

Trekker sammen to ytringer

Episode 8	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard	oh I'm just reflecting	-Jeg tenker på den første gangen vår.
Penny	about what?	
Leonard	first time we slept together	

Språkkategorier

Idiomer

Episode	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
8	[...] breaking up with her	[...] slå opp med henne.
8	stop it you're acting weird and it's freaking me out	Slutt! Du gjør meg ille til mote!
8	[...] two peas in a pod	[...] to erter i en belg.
8	I wanted to get a jump on planning a day of fun for you	Jeg planlegger en artig dag for deg.
8	you're gonna need to show your work on that	Da må du virkelig stå på.
8	back at yah	I like måte.
8	[...] I am freaking out	[...] Jeg har helt hetta!
8	[...] get the lay of the land	[...] sjekke hvordan det ligger an.
8	[...] nothing to write home about	[...] ikke noe å skrive hjem om.
8	[...] practise makes perfect?	[...] øvelse gjør mester?
8	[...] the rings don't roll their eyes at me	Ringene himler ikke med øynene.
8	[...] they say a picture is worth a thousand words [...]	[...] en [!] bilde sier visst tusen ord.
8	you look deep in thought	Du ser tankefull ut.
8	even after she threw you under the bus you're still gonna defend her?	Forsvarer du henne selv om hun skyldte på deg?
9	how about that there is an I in team	Der ser man, jaget går visst foran laget likevel.
9	[...] divide and conquer [...]	[...] splitte og herske.
9	[...] and I will roll up my sleeves [...]	[...] og så bretter jeg opp ermene [...]
9	[...] kiss the Nobel Prize goodbye	Da får jeg aldri kysse Nobelprisen.
9	[...] couldn't keep her hands off you	[...] ikke kunne holde fingrene unna deg.
9	[...] can't you just rub his nose in that?	Kan du ikke gni det inn i stedet?
9	kinda rolles right of the tongue doesn't it?	Det bare sklir av tungen.
9	it's gonna break his heart	Han kommer til å bli helt knust.
9	well suck it up	Da får du bite det i deg!
9	just trying to hold it together for you	Jeg prøver å være samlet for din skyld.
9	we worked our butts off [...]	Vi jobbet stumpen av oss [...]
9	and the blows keep coming	Enda et slag i trynet.
9	what a rush	For et kick!
10	I've outgrown it	Jeg har vokst fra den slags.
10	come on you wanna piece of this?	Vil du ha litt?
10	[..] cheer you up	[...] muntre deg opp.
10	[...] to lighten the mood	[...] å lette stemningen.
10	bring it in	Samle dere!
10	watch your mouth	Pass munnen din!
10	and I think it was a home run	Og det var en home run!

Engelske ord og uttrykk

Episode	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
8	dumplings	dumplings
8	Thanksgiving	thanksgiving
8	Mrs Fowler	Mrs Fowler
8	voilà	voilà
9	millennial	millennial
9	gamers	gamers
9	moose chowder	elgechowder
9	the podcast	podcasten
10	field goal	field goal
10	home run	home run

Banneord

Episode	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
8	<u>darn</u> it	Fillern!
9	[...] jackass	[...] tufs.
9	[...] floozy [...]	[...] ludder [...]
9	son of a bitch	Helvete!
9	[...] damn it [...]	⊗
9	<u>damn</u> [...]	⊗
9	hell yeah	Ja, for pokker.
10	[...] let's give 'em hell	[...] la oss kjempe som bare pokker!

Enkeltord

Episode	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
8	[...] close-up magic	[...] fingerferdighet.
8	[...] pumkin	[...] lille søtpotet.
8	[...] spaghetti squash	[...] «spagettigresskar».
8	[...] disturbing picture	[...] ubehagelig bilde.
8	oh fantastic	Så deilig.
8	[...] old lady green beans	[...] frøken grønne bønne.
8	[...] vintage comics [...]	[...] eldre serier [...]
8	it's great now	Vi har det kjempebra nå.
8	she's crazy	Hun er sprø!
9	[...] tater tots	[...] friterte potetkuler.
9	[...] grad-student [...]	[...] doktorand?
9	[...] grunt-work [...]	[...] drittjobben [...]
9	hey guys	Hei, karer.
10	chicked fried steak	Panert biff.
10	[...] bad boy [...]	[...] slem gutt [...]
10	[...] pep talk [...]	[...] motivasjonstale [...]
10	[...] your watch	[...] armbåndsuret ditt?
10	sure	ja da
10	BEHOLD	Ta i øyesyn!

Kontekstpåvirka fraser

Episode	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
8	look in your pocket	Den ligger i lommen din.
8	[...] you are a delight	Du er så skjønn.
8	sorry, I had to use the facilities	Beklager, jeg måtte et visst sted.
8	[...] hundred bucks?	[...] hundre dollar?
8	Howard ((snaps his fingers)) a word	Får jeg noen ord med deg, Howard?
8	[...] a quarter.	[...] 25 cent.
8	one sec	To sekunder.
9	you track down all the citations [...]	Du kan sjekke alle sitatene [...]
9	do i smell Siam Palace?	Har dere kjøpt mat på Siam Palace?
10	I was thinking a nice cup of leaf soup	Jeg hadde tenkt å tilby en kopp bladsuppe.
10	looks like we both had theories that were wrong	Vi fremmet visst begge feilaktige teorier.
10	you look adorable	Du er bedårende!
10	to what do I owe this call?	Hva skyldes så deres henvendelse?
10	I'm not gonna audition	Jeg gir opp.

Påstand blir spørsmål og spørsmål blir påstand

Episode	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
8	you have a drinking problem	Har du alkoholproblemer?
8	because we're about to get married and they're gonna be my family?	Fordi de skal bli familien min.
9	maybe we should stay together?	Vi holder sammen.
9	okay okay how about this we <u>all</u> tell him?	Vi sier det sammen.
10	I didn't know you auditioned there	gjennomførte du opptaksprøven?

Kreativt språkbruk

Episode	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
8	Raj what is going on?	Hva er det som står på?
	no no it's not what's going on it's what's comin' off	Spørsmålet er hva som skal av.
9	hey do you wanna play the game or do you wanna crawl back up your mammy's shirt and chow down like a baby?	Vil du spille eller krype tilbake til mamma og sutte på puppen?
9	you got yourself a good one there buddy	Du har en bra dame der, kompis.
10	because he fights a Russian I am sorry about her	Fordi han bokser mot en russer! Dere må unnskyldte henne.

10	now I've always thought I hated jazz maybe I was wrong maybe it's great to hear all the notes at once	Jeg har alltid avskydd jazz, men kanskje det er finfint - å høre alle tonene på en gang.
10	he's reevaluated tea (.) now he thinks it's nothing but leaf soup	Han har revurdert teens verdi. Han anser nå te å være «bladsuppe».
10	his major export is talking I didn't want that anyway	Hans hovedeksportvare er prat, så jeg var tilfreds med situasjonen.
10	oh I never went through with it I watched the tape and realised I wasn't good enough (.) you know that trick where you saw a manikin in half?	Jeg innså at jeg ikke holdt mål. Du vet når man sager en dukke i to?
10	all those pageants I did as a kid I can teach you how to present yourself connect with the judges sabotage the competition	Missekåringene fra barndommen - lærte meg sceneutstråling og sabotasje av konkurrenter.
10	the more you care about something the greater the trauma of losing it	Jo mer noe betyr for en, jo tyngre vil tapet oppleves.
10	when does the magic start?	Når begynner han å trylle?
10	I've been acting like the game is over but it's only half time and there is a lot more physics left to play	Jeg har tedd meg som om kampen er over, men det er bare pause. Mer fysikk skal spilles.
10	I've always thought that my father's journey and my own were so different but he also faced failures and set-backs (.) maybe our lives mirrored each other more than I thought	Jeg så min fars skjebne som ganske annerledes enn min, -men han måtte også håndtere tilbakeslag. Kanskje har våre liv vist seg å bli likere enn jeg forventet.

Sangen til Howard

Episode 10		
	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Howard	I've got magic to do and just for you I've got miracle plays to play I've got parts to perform hearts to warm kings and things to take by storm as we go along our way	Jeg skal trylle nå, for deg som ser på Mirakler er hva dere vil få se Jeg skal nå opptre Jeg skal varme ditt hjerte Både konger og flere vil jeg imponere Mens vi sammen går videre

Samme scene, ulik teksting

Episode 9		
	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard	actually I-I need to talk to both of you about your paper	Jeg må faktisk prate med dere.
Sheldon	oh right how are the citations coming?	- Hvordan går det med sitatene?
Leonard	well Raj and I were chasing them down like you asked us to and eh:m we came across a Russian paper that seems to disprove super asymmetry	- Raj og jeg har sjekket dem opp. Vi fant en russisk artikkel som virker å motbevise superasymmetri.

Episode 10		
	Engelsk transkribert tale	Norsk teksting
Leonard	actually I-I need to talk to both of you about your paper	Jeg må snakke med dere om avhandlingen deres.
Sheldon	oh right how are the citations coming?	
Leonard	eh:m we came across a Russian paper that seems to disprove super asymmetry	En russisk avhandling har motbevist superasymmetriteorien.